

МАТЕРІАЛИ

ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ УЧНІВСЬКО-СТУДЕНТСЬКОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ»

ХАРКІВ
20 ТРАВНЯ 2020 РОКУ

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу
Студентське наукове товариство факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Матеріали Всеукраїнської учнівсько-студентської
науково-практичної конференції

Харків – 2020

Редакційна колегія:

Доценко О. М., кандидат юридичних наук, доцент
Казакова Н. А., кандидат географічних наук, доцент
Ханова О. В., кандидат географічних наук, доцент
Тімченко О. В., голова правління Студентського наукового товариства університету ім. В. Н. Каразіна
Філін А. М., вчений секретар Студентського наукового товариства факультету МEB та ТБ
Моїсєєнко В. М., студентка 3-го курсу факультету МEB та ТБ

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи, б. 6, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, факультет міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, студентське наукове товариство факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, к. 566, тел. (095) 502-91-41, e-mail: snt.irtb@gmail.com

М 58 Міжнародні відносини та світове господарство: історія і сучасність : матеріали Всеукраїнської учнівсько-студентської науково-практичної конференції (20 травня 2020 року, м. Харків) / Уклад. Доценко О. М., Філін А. М. Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2020. 228 с.

До збірника матеріалів Всеукраїнської учнівсько-студентської науково-практичної конференції увійшли тези доповідей учнів та студентів під керівництвом наукових керівників, викладачів та професорів, котрі вивчають міжнародне та світове господарство в усіх його мультифункціональних проявах. Всеукраїнська конференція присвячена поглибленню інтересу молодих спеціалістів до проблем міжнародних відносин та світової економіки. Публікації присвячені вивченню проблематики глобальних та міжнародних питань, проблем людства у політичній, економічній, науково-технічній сферах: вивчення проблеми фінансового забезпечення розвитку альтернативної енергії в Україні та у світі; впливу COVID-19 на національні економіки держав світу; аналізу сучасних конструктів у сфері туризму та готельно-ресторанної справи; проблемам виникнення міжнаціональних та глобальних конфліктів; актуальним питанням функціонування Європейського Союзу.

У збірнику збережено стиль, орфографію, пунктуацію авторських текстів. Відповідальність за зміст наукових доповідей несуть автори цих доповідей.

УДК 327+339.7+339.9+338.48
ББК 65.58+66.4

© ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2020

ЗМІСТ

Беленцов Діонісій Володимирович

*Нові виклики для інтеграції та дезінтеграції Європейського Союзу.....*9

Бублик Анастасія Андріївна

*Проблеми фінансового забезпечення розвитку альтернативної енергетики в Україні.....*15

Бугрім Дар'я Сергіївна

*Пенсійна система України та недержавні пенсійні фонди.....*21

Булгакова Ольга Олексіївна

*Розвиток аграрного сектору Казахстану в умовах міжнародної інтеграції.....*25

Буряк Олександр Ігорович

*Діяльність міжнародних організацій в сфері міжнародної інформаційної безпеки.....*31

Гончар Данило Русланович

*COVID-19 та його вплив на світову економіку.....*36

Губанова Анастасія Сергіївна

*Антикризове управління в ресторанному бізнесі під час пандемії 2020.....*43

Додукало Михайло Юрійович

*Проблеми та перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні.....*46

Живага Валерія Сергіївна

*Цифрова дипломатія в умовах пандемії COVID-19.....*52

Журавльова Євгенія Олександрівна

*Сучасні напрями розвитку сфери електронної комерції як форми міжнародного бізнесу.....*60

Zavada Maria

*Cyberterrorism counteraction: the USA experience.....*66

Завадська Юлія Ігорівна

*Сучасні тренди розвитку глобальних ринків креативних товарів та послуг.....*73

Здоровко Олександр Іванович

*Сучасні тенденції розвитку міжнародної торгівлі *78

Зублевська Яна Юріївна

*Інноваційна діяльність: загроза чи перспектива для майбутнього *81

Каверіна Катерина Олександрівна

*Офшори та наслідки їх діяльності.....*85

Кавсюк Анатолій Миколайович

*Фінансова глобалізація: проблеми та перспективи *90

Кириленко Аліна Владиславівна

*Екологічні проблеми людства та шляхи їх вирішення *94

Ковтун Карина Віталіївна

*Демографічна проблема людства та чинники її загострення *97

Козлюк Владислав Олександрович

*Інформаційно-комунікаційні аспекти розвитку територіального брендингу в умовах глобалізації *99

Кочерга Михайло Олександрович

*Сучасний стан ініціативи «Один пояс – один шлях» як глобальної економічної та геополітичної стратегії КНР.....*104

Kratsashvili Nika

*First steps between Georgia and The EU: partnership and cooperation agreement *111

Кушнір Денис Олегович

*Місце та роль Азербайджану в сучасному геополітичному просторі *115

Лаврик Ольга В'ячеславівна

*Важливість кольору в Ресторанній справі *120

Лобода Поліна Денисівна	
<i>Продовольча проблема, як одна із глобальних проблем людства.....</i>	<i>125</i>
Малиш Інна Сергіївна	
<i>Економічна безпека в контексті глобалізації економіки.....</i>	<i>128</i>
Malysenko Ksenia	
<i>The right to be forgotten as an part of personal data protection in the European Union.....</i>	<i>132</i>
Мележик Ангеліна Володимирівна	
<i>Безпечне місто: виклики глобалізму.....</i>	<i>137</i>
Мігунов Павло Дмитрович	
<i>«Роль «Північного потоку-2» в енергетичній безпеці України. Стан та перспективи» .....</i>	<i>142</i>
Моїсеєнко Віталіна Михайлівна	
<i>Онлайн-маркетинг цільових аудиторій комунікацій у туризмі України .....</i>	<i>149</i>
Моложен Анастасія Сергіївна	
<i>Система соціального захисту населення України тасвітлові системи .....</i>	<i>155</i>
Ращупкіна Дар'я Русланівна	
<i>Сценарії розвитку російсько – білоруських відносин .....</i>	<i>159</i>
Романенко Олександр	
<i>Органічне виробництво у формуванні продовольчої безпеки .....</i>	<i>164</i>
Сєдов Максим Вадимович	
<i>Світова торгівля як форма міжнародних економічних відносин Бельгії.....</i>	<i>167</i>
Тоїчкін Олександр Сергійович	
<i>Цифровізація світової економіки .....</i>	<i>171</i>
Токарева Поліна Артемівна	
<i>Туристичні дестинації та їх розвиток у Зміївському та Балаклійському районі Харківської області.....</i>	<i>174</i>

Толубаєва Поліна Вадимівна

*Інструменти інформаційної агресії в російсько-українському
протиборстві.....177*

Філоненко Юлія Андріївна

*Грантові інструменти підтримки проєктів із захисту прав
жінок 182*

Фролова Олександра Олександрівна

*Теорія Євроскептицизму у заявах політичних діячів
Великобританії 188*

Халявка Марія Дмитрівна

*Особливості та основні напрями розвитку туристичного ринку
України (на прикладі Харківської області) 194*

Chornomord Yevheniia Yevheniivna

Competitiveness of Ukraine in world rating 199

Чубенко Андрій Віталійович

*Перспективи сільського туризму на національному ринку
туристичних послуг.....202*

Чумаченко Влада Дмитрівна

Особливості Польсько-Української інвестиційної співпраці 208

Шипова Дарія Андріївна

*Інформаційна діяльність: між реалізацією права та
правопорушенням 214*

Yurchenko Oleksii

*Artificial intelligence technology as one of the key trends in the
hospitality industry 223*

НОВІ ВИКЛИКИ ДЛЯ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Беленцов Діонісій Володимирович,

учень 11-А класу,

Приватний заклад «Харківська школа I-III ступенів «Ангстрем»

Харківської області»,

qualitywinnerone@gmail.com

Європейський Союз (далі – ЄС) є регіональним утворенням, що демонструє приклад формування цивілізованої системи, яка поєднує політичні, економічні, соціальні, інституціональні, просторові та інші елементи, які взаємодіють між собою та спрямовані на досягнення відповідних цілей країн та забезпечення поступального розвитку. До сучасних викликів, які зумовлені дисбалансом економік країн, зокрема зростанням державного боргу, міграційними процесами, появою нових політичних угруповань, додалися нові, такі як супротив окремих країн ЄС щодо вступу нових учасників об'єднання, біженці, вихід Великобританії, COVID-19.

Останнім часом зазначені проблеми досліджують низка українських науковців та іноземні вчені. Необхідно відзначити таких українських дослідників як В.А. Василенка, А.С. Гальчинського, А.І. Дмитрієва, О.В. Задорожнього, В.В. Копійку, В.Є. Мармазова, В.І. Муравйова, В.Ф. Опришка, Р.А. Петрова, В. П'ятницького, Л.Д. Тимченка, Т.І. Шинкаренка та ін. Серед іноземних вчених варто відзначити Е. Аккера, Г. Вагнера, Дж. Вейлера, В. Греве, Р. Дарендорфа, Г. Дейвіса, Ж.-П. Жаке, А. Романо, Р. Кейа, Л. Колаковскі, Л. Рестрепо, А. Селігмена, Т. Хартлі. Проте, малодослідженими залишаються проблеми, які стосуються протистояння новим викликам та збереженню країн ЄС у тому ж самому складі, поступовому розширенні та забезпечення подальшого розвитку, чому і присвячується дане дослідження.

Метою написання тез є ідентифікація ключових проблем функціонування країн ЄС у зв'язку із сучасними викликами та пошук напрямів їх протистояння й зменшення негативного впливу на дане утворення, недопущення дезінтеграційних процесів руйнації.

Зміна соціально-економічних та політичних процесів у країнах ЄС зумовлюють коливання валового внутрішнього продукту (ВВП). Так, як свідчать дані рис. 1, у 2015 р. його обсяг зменшився до 16446,1 млрд. дол. США з 18669,3 млрд. дол. США у 2014 р. (на 12,0 %). Незважаючи на його зростання в абсолютному вимірі, рівень показника протягом 2017-2019 рр. знижується (рис. 2) і досягає лише 1,3 %. Найбільшу динаміку зниження темпів валового внутрішнього продукту в ЄС мають такі країни як Іспанія та Франція.

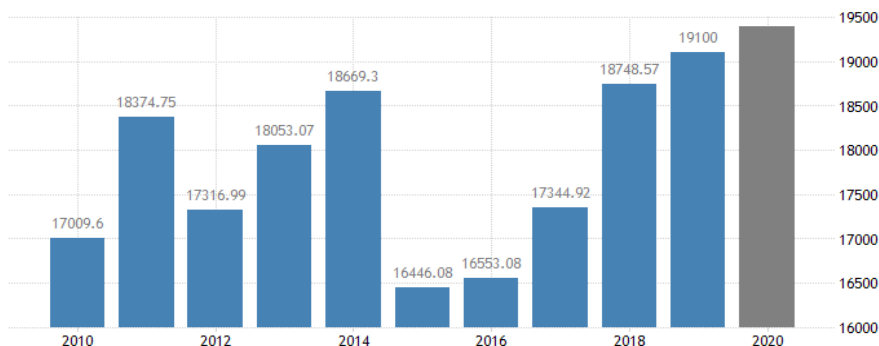

Рис. 1. ВВП в ЄС, 2010-2019 рр., млрд. дол. США [1].

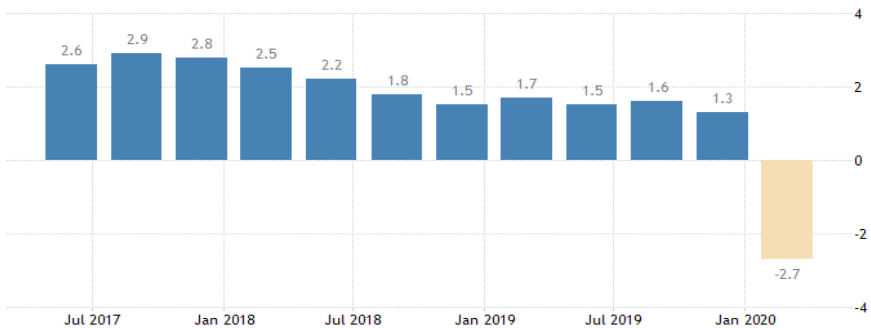

Рис. 2. Рівень зміни ВВП в ЄС, 2017-2019 рр., % [1].

На Уряди країн, які здійснюють найбільший внесок у формування валового внутрішнього продукту та Центральний Банк ЄС значне навантаження має державний борг таких країн як Греція, Італія та Португалія – у 2019 р. відповідно у % до ВВП: 176,6; 117,7; 134,8 (рис. 3).

Важливим викликом для країн ЄС залишається проблема біженців. У 2019 р. їх чисельність у ЄС становила 3,6 млн. осіб. Найбільша їх кількість у Німеччині (1,4 млн. осіб), Франції (400,2 тис. осіб) та Італії (354,7 тис. осіб). Проблема ускладнюється тим, що на їх утримання ЄС виділяє значні кошти. Також окремі країни (Польща, Угорщина, Словаччина, Чехія, Румунія), попри рішення Суду ЄС, відмовляються приймати мігрантів, натомість Німеччина та Франція пропонує ввести відповідні санкції для таких країн. Найбільший потік мігрантів спостерігається з таких країн як Сирія, Ірак, Албанія, Марокко, Пакистан, Алжир тощо.

Розбалансованість економік окремих країн ЄС щодо відповідності макроекономічним показникам створює певні складності із переходом до зони євро, що передбачено Договором ЄС

(Маастрихтські критерії) і є важливою умовою забезпечення повної інтеграції. До таких країн належать: Данія, Швеція, Польща, Болгарія, Чехія, Угорщина, Румунія, Хорватія. У квітні 2020 р. Болгарія подала заяву на перехід до зони євро.

TIME	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
GEO								
Belgium	104.8	105.5	107.0	105.2	104.9	101.7	99.8	98.6
Bulgaria	16.7	17.1	27.1	26.0	29.3	25.3	22.3	20.4
Czechia	44.5	44.9	42.2	40.0	36.8	34.7	32.6	30.8
Denmark	44.9	44.0	44.3	39.8	37.2	35.8	33.9	33.2
Germany (until 1990 former territory of the FRG)	81.1	78.7	75.7	72.1	69.2	65.3	61.9	59.8
Estonia	9.8	10.2	10.6	10.0	10.2	9.3	8.4	8.4
Ireland	119.9	119.9	104.4	76.7	73.8	67.7	63.5	58.8
Greece	159.6	177.4	178.9	175.9	178.5	176.2	181.2	176.6
Spain	86.3	95.8	100.7	99.3	99.2	98.6	97.6	95.5
France	90.6	93.4	94.9	95.6	98.0	98.3	98.1	98.1
Croatia	70.1	81.2	84.7	84.3	80.8	77.8	74.7	73.2
Italy	126.5	132.5	135.4	135.3	134.8	134.1	134.8	134.8
Cyprus	80.3	104.0	109.2	107.5	103.4	93.9	100.6	95.5
Latvia	42.4	40.3	41.6	37.3	40.9	39.3	37.2	36.9
Lithuania	39.8	38.7	40.6	42.6	39.7	39.1	33.8	36.3
Luxembourg	22.0	23.7	22.7	22.0	20.1	22.3	21.0	22.1
Hungary	78.6	77.4	76.8	76.2	75.5	72.9	70.2	66.3
Malta	67.8	68.4	63.4	58.0	55.5	50.3	45.6	43.1
Netherlands	66.2	67.7	67.8	64.6	61.9	56.9	52.4	48.6
Austria	81.9	81.3	84.0	84.9	82.9	78.3	74.0	70.4
Poland	54.1	56.0	50.8	51.3	54.3	50.6	48.8	46.0
Portugal	129.0	131.4	132.9	131.2	131.5	126.1	122.0	117.7
Romania	37.0	37.6	39.2	37.8	37.3	35.1	34.7	35.2
Slovenia	53.6	70.0	80.3	82.6	78.7	74.1	70.4	66.1
Slovakia	51.8	54.7	53.5	51.9	52.0	51.3	49.4	48.0

Рис. 3. Рівень державного боргу країн ЄС до ВВП, 2012-2019 рр., % [2].

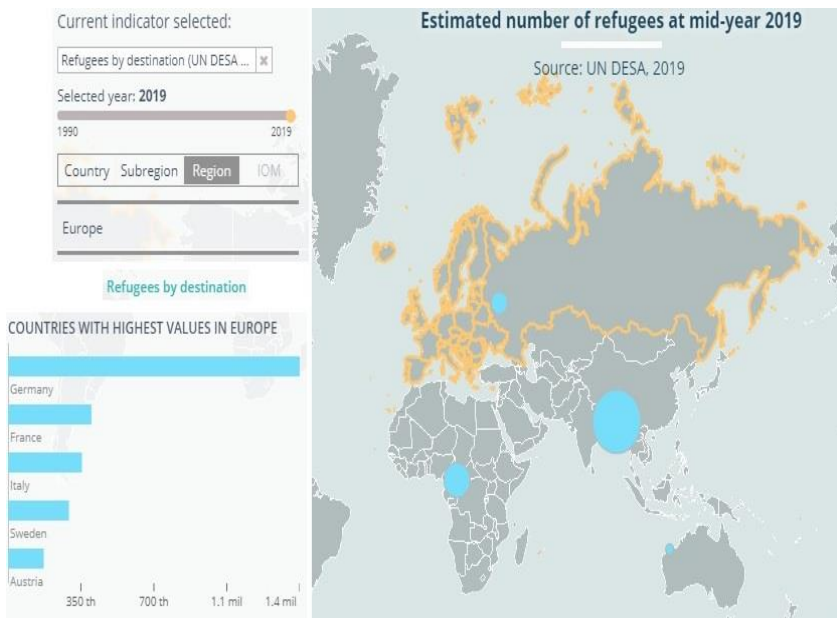

Рис. 4. Чисельність біженців в окремих країнах ЄС, 2019 р., млн. осіб [3].

Ще одним викликом для ЄС став вихід Великобританії зі складу ЄС (Brexit, 31 січня 2020 р.) [4]. При цьому країни ЄС вимушені будуть здійснювати пошук додаткових джерел фінансування об'єднання.

Глобальною проблемою, яка стосується і країн ЄС, стала пандемія COVID-19. Країни ЄС відреагували та ввели низку обмежень та закрили власні кордони й обмежили пересування людей.

Комісія ЄС прийняла пропозицію з урахуванням стратегії «Команда Європа» щодо пакету макрофінансової допомоги в розмірі 3 млрд. євро. З метою подолання економічних наслідків пандемії COVID-19 [5].

Таким чином, проведені дослідження сучасних викликів для країн

ЄС свідчать про зміни у процесах європейської інтеграції, необхідність удосконалення соціально-економічних та організаційних механізмів функціонування ЄС, зростання загрози дезінтеграційних процесів. Перспективами подальших досліджень з даної проблеми має стати розробка єдиної політики країн ЄС щодо забезпечення поступового подолання негативних наслідків та загроз й стійкого зростання.

Список використаних джерел:

1. European Union GDP. *Trading economics*: website. URL : <https://tradingeconomics.com/european-union/gdp> (last accessed: 28.03.2020).

2. General government gross debt. *Eurostat*: website. URL : https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/sdg_17_40/default/table?lang=en (last accessed: 28.03.2020).

3. Refugees by destination. Europe. *Migration portal*: website. URL : https://migrationdataportal.org/data?i=stock_refug_abs_&t=2019&m=1&rm49=150# (last accessed: 28.03.2020).

4. Brexit: All you need to know about the UK leaving the EU. *BBC*: website. URL : <https://www.bbc.com/news/uk-politics-32810887> (last accessed: 28.03.2020).

5. Coronavirus: Commission proposes €3 billion macro-financial assistance package to support ten neighbouring countries. *EU commission*: website. URL : https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_716 (last accessed: 28.03.2020).

Науковий керівник: **Безпарточний Максим Григорович**, доктор економічних наук, доцент, професор кафедри економіки та маркетингу, Національний аерокосмічний університет імені

М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут», професор
Соціально-Економічного Університету в Пшеворську (Польща)

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АЛЬТЕРНАТИВНОЇ ЕНЕРГЕТИКИ В УКРАЇНІ

Бублик Анастасія Андріївна,
студентка 2-го курсу факультету фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
nastyabublyk1@gmail.com

Глобальні проблеми людства природно-екологічного характеру на сьогоднішній день викликають неабияке занепокоєння. Одним зі шляхів їх вирішення є відмова від традиційних енерго-паливних ресурсів та технологій, що виснажують надра, забруднюють довкілля і значно піднімають рівень CO₂. Тим не менш, реалізація даних проєктів в альтернативній енергетиці потребують великих капіталовкладень, що обумовлює появу наступних труднощів: протидія виробників та постачальників традиційних енергетичних ресурсів, складність із пошуком інвесторів для проєктів з розвитку альтернативної енергетики в Україні, обмежений потенціал державного бюджету з надання фінансової підтримки подібним проєктам, складні умови для отримання фінансування з боку міжнародних фінансово-кредитних установ і донорських організацій. Усе це обумовила актуальність обраної проблематики дослідження.

За даними дослідницької компанії Bloomberg New Energy Finance в рамках проєкту Climatescope у 2019 р. Україна зайняла восьму сходинку в рейтингу найпривабливіших країн для інвестицій в альтернативну енергетику, в той час як у 2018 р. країна обіймала 63 позицію. Таким чином, Україна за рік піднялася на 55 сходинок у

цьому рейтингу [1]. Це відбулося, в тому числі, внаслідок однієї з обов'язкових умов, поставлених Європейським Союзом при ухваленні угоди про асоціацію. Відповідно до цієї угоди Україна взяла на себе зобов'язання зі співробітництва у сфері розвитку та підтримки відновлювальної енергетики з урахуванням принципів економічної доцільності та охорони навколишнього середовища, а також альтернативних видів палива, зокрема сталого виробництва біопалива, і співробітництва у сфері нормативно-правових питань, сертифікації та стандартизації, а також технологічного та комерційного розвитку [2].

Для того, щоб значно спростити розбудову «зеленої» енергетики в нашій країні, був введений «зелений» тариф (ціна, за якою відбувається закупівля електроенергії, що видобувається на об'єктах з альтернативних джерел енергії за спеціальним тарифом, що встановлюється в євро і є у декілька разів вищим за ринкову ціну електроенергії). Дане рішення було закріплене відповідним законом ще у 2008 році. Введення даного тарифу значно збільшило кількість підприємств у сфері альтернативної енергетики. Якщо до 2010 року працювали лише поодинокі підприємства, то в 2017 році їх кількість становила вже 209, і ця цифра продовжує збільшуватися [3, с.68].

Україна територіально має дуже вдале розташування, що надає можливість використовувати на її території одразу декілька джерел альтернативної енергетики, до яких відповідно до чинного законодавства належать: сонячна, вітрова, геотермальна, гідротермальна, аеротермальна, енергія хвиль та приливів та інші [4]. Біоенергетика також досить швидко розвивається: тільки за 2007-2016 роки загальний обсяг енергії, виробленої з біомаси, збільшився майже вдвічі – з 1,5 млн т на рік до 2,83 млн т у 2016 році, і ці цифри продовжують зростати [5]. Крім того, обсяг електроенергії, вироблений об'єктами відновлювальної енергетики почав зростати з

введення «зеленого» тарифу, і якщо в 2010 році загальний обсяг складав 242 млн. кВт*год, то в 2014 – понад 2000 млн. кВт*год, про що свідчать дані НАН [6]. Тим не менш, за даними 2019 р. в Україні загальна частка енергії з відновлювальних джерел складає всього 2% з усієї генерації, а її вартість – майже 9% обороту на ринку електроенергії, що не є вигідним для держави [7].

У рамках Кіотського протоколу Україна зобов'язалася значно знизити викиди парникових газів. Аби досягти поставленої мети, необхідні значні зусилля з реформування економіки, основними напрямками якої мають стати енергоефективність та збільшення відновлювальних та нетрадиційних джерел енергії [8, с. 69].

Наразі можемо назвати такі основні джерела фінансування «зеленої» енергетики в Україні:

- банківський кредит. Вітчизняні банки, у т.ч. банки з іноземним капіталом, досить добре розуміють ринок та орієнтуються у сфері відновлювальних джерел енергетики, швидко аналізують пропозиції та приймають рішення. Однак стримуючим фактором при цьому є велика вартість та довгостроковий характер таких проєктів;

- EPC-контрактор (engineering, procurement and construction) - передбачає реалізацію будівництва електростанції від початку і до введення в експлуатацію, а також бере на себе всі можливі ризики. Наразі не є поширеним в Україні;

- енергетичні кооперативи – об'єднання з метою реалізації певних проєктів у сфері енергетики;

- «зелені бонди» – облігації, емісія яких здійснюється з метою залучення фінансування для проєктів, які пом'якшують вплив на довкілля, в першу чергу, зменшуючи викиди парникових газів;

- міжнародні фінансові організації, що в Україні представлені інституціями групи Світового Банку та Американською корпорацією закордонних приватних інвестицій.

- гранти від міжнародних донорів для енергомодернізації існуючих об'єктів. На даний момент в Україні реалізується вже більше 62 проєктів та програм міжнародної технічної допомоги у галузі енергоефективності «зеленої» енергетики;

- експортно-кредитні агентства – в Україні зафіксований найнижчий рівень розвитку даних агентств, в інших же країнах уряди створюють такі суб'єкти для підтримки та стимулювання експорту [9].

До основних проблем розвитку альтернативної енергетики в Україні належать, в першу чергу, наступні:

- «штучні бар'єри»: невизначеність механізму інтеграції в систему електроенергетики; заборона використовувати землю для розміщення об'єктів видобування енергетики і т.п.;

- екологічні проблеми (наприклад, гідроелектростанції можуть перешкоджають нормальному функціонуванню фауни, як от нерест риби);

- невизначеність механізму компенсації «зеленого» тарифу. В кінці 2019 року уряд ухвалив рішення про те, що альтернативна енергія буде продаватися виключно на прозорих аукціонах через майданчик «Прозоро.Продажі». Перші аукціони мають відбутися в квітні 2020 року [10];

- нестабільність у виробництві електроенергії даних видів, оскільки вони залежать в більшій мірі від погодних умов, а це, в свою чергу, впливає на прогнозування виробітку;

- значні відхилення фактичних обсягів виробництва від добового виробітку, а встановлення певної фінансової відповідальності за такі прорахунки є складною задачею.

Щодо розвитку альтернативної електроенергії в Україні, то до 2035 року планується збільшення частки відновлювальної енергетики в балансі країни до 25%, при тому, що станом на третій квартал 2019 року її частка складала 3-4%. Також протягом останніх п'яти років було

інвестовано в цю галузь понад 3 млрд. євро, але для реалізації поставлених цілей, до 2035 року буде інвестовано ще 30 мільярдів євро. Альтернативна енергетика буде також фінансуватися й тому, що населення занепокоєне тим, що відбувається з екологією країни. Крім того, традиційні джерела енергії (газ та нафта) значно скорочуються, а це слугує причинами розвитку і збільшення інвестицій в альтернативну енергетику [7].

У той же час складно говорити про джерела фінансування альтернативної енергетики в умовах світової економічної кризи, зумовленої пандемією коронавірусу. Очевидно, що пріоритети підтримки проектів будуть зміщені в бік подолання епідемії та відновлення бізнесу. Тому пошук фінансування для проектів альтернативної енергетики слід буде здійснювати за допомогою мультиінструментів із одночасним використанням механізмів державно-приватного партнерства та коштів міжнародних донорських організацій.

Список використаних джерел:

1. Офіційний сайт Climatescope. URL: <http://globalclimatescope.org/results> (дата звернення 30.03.2020).

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. *Урядовий портал*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/ugoda-pro-asociaciyu/00ukraine-euassociationagreementbody.pdf> (дата звернення 30.03.2020).

3. Рубан В. О. Економічне забезпечення розвитку альтернативної енергетики в Україні в контексті глобальної політики низьковуглецевої економіки: маг.. дис. на здобуття ступ. маг. зі спец. 051 «Економіка» / НТУУ «Київський політехнічний ін-т імені Ігоря Сікорського». Київ, 2018. 120 с.

4. Про альтернативні джерела енергії: Закон України від 20.02.2003 № 555-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/555-15> (дата звернення 30.03.2020).

5. «Зелений» резерв — річні підсумки альтернативної енергетики в АПК та плани на 2018. *AgroPolit*: веб-сайт. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/396-zeleniy-rezerv--richni-pidsumki-alternativnoyi-energetiki-v-apk-ta-plani-na-2018> (дата звернення 30.03.2020).

6. Звіт про наукову та науково-технічну діяльність інституту відновлюваної енергетики НАН України у 2004-2014 роках. *Інститут відновлюваної енергетики НАН України*: веб-сайт. URL: <http://www.ive.org.ua/wp-content/uploads/10-years.pdf> (дата звернення 30.03.2020).

7. Встигнути до 2030 року: чому в Україні спостерігається бум інвестицій в «зелену» енергетику і що зміниться на ринку в 2020 році? *GETMARKET*: веб-сайт. URL: <https://getmarket.com.ua/ua/news/vstignuti-do-2030-roku-chomu-v-ukrayini-sposterigayet-sya-bum-investicij-v-zelenu-energetiku-i-sho-zमित-sya-na-rinku-v-2020-roci> (дата звернення 30.03.2020).

8. Білоцький С. Д., Гріненко О. О. Енергетичне співтовариство, Третій енергетичний пакет ЄС і правове регулювання альтернативної енергетики *Український часопис міжнародного права*. 2012. №1. С. 69–76.

9. 7 джерел для фінансування зелених проєктів в Україні. *EcoTown*: веб-сайт. URL: <https://ecotown.com.ua/news/7-dzherel-dlya-finansuvannya-zelenykh-proektiv-v-Ukrayini/> (дата звернення 30.03.2020).

10. «Зелена» енергія буде продаватися через е-аукціони Prozorro.Продажі. *Урядовий портал*: веб-сайт. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/zelena-energiya-bude-prodavatisya-cherez-e-aukcioni-prozorroprodazhi-glava-uryadu> (дата звернення 30.03.2020).

Науковий керівник: **Петренко Ірина Павлівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана».

ПЕНСІЙНА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА НЕДЕРЖАВНІ ПЕНСІЙНІ ФОНДИ

Бугрім Дар'я Сергіївна,
студентка 4-го курсу факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
3610088l@gmail.com

Актуальність теми полягає у нестійкому та непевному стані сучасної пенсійної системи України, яка базуються на багатьох різних законодавчих актах, що не підпорядковуються однаковим правилам та установам. Сфера пенсійного забезпечення в нашій державі є дуже слабкою на сьогоднішній день та має багато невирішених питань та проблем, які можуть вплинути на стан української економіки та рівня життя усередині країни.

Найвідомішими вченими, що приділяли увагу дослідженню пенсійної системи та соціального захисту, були Вільям Беверідж, Роберт Фенге та Беатріс Шойбель. Вони виявили вплив пенсійного забезпечення на рівень життя в провідних країнах світу. Однак досі невизначеним є питання доцільності такої ж пенсійної системи у менш розвинених державах. Питання участі недержавних пенсійних фондів в розвитку системи пенсійного забезпечення в країні зважаючи на досить незначний період їх діяльності виявляються малодослідженими.

Метою роботи є визначення ефективної взаємодії пенсійної системи держави з недержавними пенсійними фондами на підставі аналізу її сучасного стану в Україні.

Пенсійна система держави – це система матеріального забезпечення незахищених верств населення – пенсіонерів – яка включає в себе нормативно-правові, економічні норми, а акорд організаційні інститути.

Сучасний вид пенсійна система України набула у 2004 році, коли був прийнятий закон про пенсійне забезпечення громадян. Складається дана система з трьох незалежних джерел, які формують спеціальні виплати майбутнім пенсіонерам. Таке розділення дозволяє досягти деякого балансу у пенсійній системі та домогтися підвищення рівня життя українців [1].

Прийняття закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» та «Про недержавне пенсійне забезпечення» запровадило у 2004 році пенсійну реформу, яка має на увазі перехід до трирівневої системи:

- I рівень являє собою солідарна система обов’язкового державного пенсійного страхування. Всі кошти, що були перераховані у солідарну систему, перерозподіляються для виплати пенсіонерам.

- II рівень – це система накопичення, яка була введена в дію у 2012 році. Складається з обов’язкових пенсійних відрахувань, які складають сім відсотків від заробітної плати.

- III рівень представлений недержавними пенсійними фондами [1].

У лютому 2019 року було підраховано, що стан сфери пенсійного забезпечення регулюють 29 законодавчих актів. Кількість пенсіонерів, що входять до системи забезпечення державними виплатами, складає майже чотирнадцять мільйонів осіб [1].

Недержавні пенсійні фонди – явище доволі розповсюджене в багатьох розвинених країнах світу. Вони виступають головним інструментом, що має на меті підвищення рівня забезпечення підтримкою населення похилого віку.

Недержавні пенсійні фонди являють собою фінансові установи, призначенням яких є накопичення коштів для додаткового недержавного забезпечення пенсіонерів, які є учасниками таких фондів [2].

В якості учасників НПФ виступають люди, які в майбутньому зможуть користуватися коштами з рахунків, створених на їхнє ім'я. Вкладниками можуть бути як самі учасники, так і треті особи, що здійснюють внески на користь учасників (наприклад, роботодавці, професійне об'єднання, родичі або друзі).

Головним законом, який регулює діяльність, створення та ліквідацію недержавних пенсійних фондів є Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення». Подібні фонди мають статус неприбуткової установи - тобто усі кошти, отримані фондом, повинні бути розподілені між учасниками [2].

Існує три види недержавних пенсійних фондів.

- Корпоративний. Створений юридичними особами (роботодавцями) для внесення коштів на рахунок найманих робітників. Учасниками виступають лише фізичні особи, які мають трудовий договір з роботодавцями-засновниками або тими роботодавцями, що приєдналися до фонду з метою подальшого забезпечення своїх робітників.

- Професійний. Такий фонд має можливість створити об'єднання для юридичних осіб (роботодавців), для об'єднання робітників, професійних спілок, або фізичних осіб, що пов'язані за родом діяльності. Так, наприклад, поділяються фонди для працівників металургійної або швейної галузі. Учасники - лише фізичні особи.

- Відкритий. Може бути створений будь-якою юридичною особою, окрім тих, чия діяльність фінансується за рахунок держави або місцевих – адміністративних – бюджетів. Членами такого фонду:

як учасниками, так і вкладниками, можуть бути будь-які фізичні та юридичні особи, незалежно від сфери їх діяльності [2].

Участь у недержавних пенсійних фондах – справа добровільна. Але з часом, коли буде прийнятий відповідний закон, роботодавці будуть змушені сплачувати обов'язковий внесок на користь своїх працівників (особливо тих, хто працює на шкідливих та важких умовах). Такі типи сплат будуть відраховуватися у професійні та корпоративні фонди недержавного забезпечення.

Станом на вересень 2019 року в нашій державі діє 132 недержавні пенсійні фонди. Кількість їх учасників - 484,3 тисячі осіб. Активи подібних фондів складають 967,4 мільйони гривень, а внески сягають 887,4 млн гривень.

За всю історію існування недержавних пенсійних загальна сума із інвестиційного доходу складає 360 мільйонів гривень. Учасників фондів – 144 мільйонів осіб [2].

Пенсійна система – це складна сукупність законів та інститутів, які, на жаль, не досягли того рівня розвитку в нашій країні, який їй потрібен. Для того, щоб виправити становище, необхідно дослідити пенсійні системи інших країн, та, спираючись на досвід більш розвинених та економічно-потужних держав, покращити пенсійне забезпечення в Україні. Головною проблемою системи пенсійного забезпечення України є те, що, не дивлячись на велику кількість нормативно-правових актів, дана система не є упорядкованою в повній мірі. Недержавні пенсійні фонди не розвинені так, як в інших країнах [1].

Одним зі шляхів вирішення такої проблеми є більша підтримка пенсійних фондів з боку держави: створення та надання спеціальних пільг, які б допомагали залучати до участі громадян України. Або ж створення єдиного недержавного пенсійного фонду, який би спирався

на найбільш затребуваний та популярний серед українців банк – банк, якому наші громадяни довірятимуть.

Список використаних джерел:

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування : Закон України від 2003 року, № 49-51, ст. 376. *Законодавство України* : веб-сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1058-15> (дата звернення : 11.04.2020).

2. Про недержавне пенсійне забезпечення Закон України від 2003, № 47-48, ст.372. *Законодавство України* : веб-сайт. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15> (дата звернення : 11.04.2020).

Науковий керівник: **Федотова Тетяна Анатоліївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та управління національним господарством, Дніпровський національний університет імені О. Гончара

РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРА КАЗАХСТАНУ В УМОВАХ МІЖНАРОДНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Булгакова Ольга Олексіївна,
студентка 4-го курсу факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
olgabulgakova199@gmail.com

Прагнення Республіки Казахстан увійти до світової господарської системи сприяє активному розвитку торгово-економічного співробітництва держави з іншими країнами світу в тих сферах, в яких Казахстан спеціалізується, з метою забезпечення його подальшого сталого економічного розвитку.

Одним із основних напрямів успішної міжнародної співпраці і розвитку економіки для даної республіки, як і для багатьох інших держав світу, став аграрний сектор. В умовах глобалізації він є не тільки основою вирішення проблем, що стосуються продовольчого забезпечення населення, але і найважливішим джерелом надходження валютних іноземних інвестицій у країну, що пояснюється збільшенням потреб з боку світової спільноти в продовольстві [2].

Проте, сільськогосподарські товарні бар'єри до виходу на світовий ринок досі залишаються високими, стаючи все більш різноманітними. Це зумовлено тим, що в сучасних умовах стан аграрного сектора країн залежить від загальних тенденцій розвитку світового господарства і є пов'язаним з рівнем науково-технічного прогресу (НТП) кожної з країн, що прагнуть до виходу на нього, постійною конкуренцією за ринки збуту, використанням інноваційних технологій, розширенням транспортних потоків і комунікаційних технологій, що, з одного боку, прискорюють, але у більшості випадків, навпаки, ускладнюють цей процес [3, с. 216].

Міжнародний досвід яскраво демонструє, що активна підтримка аграрного сектора, яка надається з боку держави, сприяє його сталому та ефективному функціонуванню.

Казахстан сьогодні, з метою інтеграції до світового господарства, повинен максимально враховувати сучасні особливості та тенденції, що формуються на світовому сільськогосподарському ринку і у найбільш вигідний для себе спосіб використовувати свої можливості, що сприятиме значному збільшенню обсягів виробництва країни і розширенню експорту сільськогосподарської продукції.

Аграрна сфера в республіці традиційно залишається одним із провідних стратегічних напрямків економіки. Маючи всі необхідні природні і людські ресурси для розвитку аграрного сектора, країна ще в період доринкової економіки, спеціалізуючись на виробництві

сільськогосподарської продукції, була традиційним постачальником її в країни СНД.

Із здобуттям незалежності 16 грудня 1991 р. формування аграрного сектора в республіці проходило під впливом основних процесів розвитку світової економіки. По суті, світова економіка сьогодні – це світова ринкова економіка. Тому казахстанському аграрному комплексу задля інтеграції до світогосподарських торгівельних процесів [1, с. 12-14], після 55-и років перебування (1936-1991 рр.) у складі СРСР, де панував єдиний, соціалістичний вид власності в економіці, необхідно було швидко адаптуватися до умов тогочасних ринкових відносин.

За останні 20 років була остаточно завершена приватизація сільськогосподарських об'єктів, введена приватна власність на землю, здійснено перетворення в структурі власності сільськогосподарських виробників, в якій недержавна (приватна) форма власності стала переважною, була впроваджена система обов'язкового страхування. Таким чином, можна казати про те, що на сьогодні, в аграрній сфері республіки Казахстан створено необхідне середовище для розвитку ринкових відносин і глобалізаційних процесів.

На сьогодні частка аграрного сектора в загальному обсязі ВВП республіки становить 6% [3, с. 219]. Від рівня розвитку галузей аграрно-промислового комплексу (АПК) багато в чому залежить вирішення проблеми продовольчого забезпечення країни і задоволення потреб внутрішнього ринку в агропродовольчих товарах. На сьогодні Казахстан має один з найбільш динамічно розвинених аграрних секторів серед колишніх республік пострадянського табору. Простежуються тенденції щодо посилення експортних позицій країни з бавовняного, м'ясного секторів, а вітчизняні зернові компанії прагнуть «увійти» до числа 5-ти найбільших країн-експортерів зерна у світі.

Таке стрімке просування країни в аграрній сфері стало можливим завдяки виваженій та активній державній підтримці даного сектора економіки. Але, при всіх позитивних тенденціях та перспективах розвитку аграрного сектору Казахстану в сучасних умовах міжнародної інтеграції, він досі характеризується такими негативними чинниками як висока капіталоємність, тривалий термін окупності, низький рівень рентабельності, залежність від природно-кліматичних умов, що робить його менш конкурентоспроможним в порівнянні з іншими галузями народного господарства [2].

У зв'язку з цим, тільки за останні 5 років (2003-2007 рр.) в аграрний сектор країни було направлено понад 8,2 млрд. дол. США. Крім того, казахським урядом було проведено низку важливих державних програм, що поспряли зростанню позитивної динаміки розвитку аграрного в багатьох напрямках. Було проведено наступні вузькоспеціалізовані заходи як:

- 1) Державна агропродовольча програма Республіки Казахстан на 2003-2005 рр. від 5 червня 2002 р.;
- 2) Державна програма розвитку сільських територій Республіки Казахстан на 2004-2010 рр. від 10 липня 2003 р.;
- 3) Концепція сталого розвитку агропромислового комплексу Республіки Казахстан на 2006-2010 рр. від 30 червня 2005 року, і т. д. [4, с. 220].

Успішний розвиток аграрного сектора став можливим завдяки наявності великих масивів родючих земель. У зв'язку з цим, особливого значення для розвитку сучасного аграрного сектора республіки й провідну роль у розвитку рослинницької галузі набуло виробництво зернових культур. Наразі Казахстан входить до сімки лідерів країн - експортерів зерна. У числі провідних експортерів з даного виду сільськогосподарської продукції Казахстан направляє більш ніж до 50-ти країн світу високоякісне зерно, яке справедливо

користується високим попитом. Переважно, держави-партнери Казахстану в даній галузі це країни СНД, питома вага яких становить 48% від загального обсягу експорту, або 3,3 млн. тонн; Близького Сходу - відповідно, 22% або близько 1,5 млн. тонн; Північної Африки - 13,5%, або 0,9 млн. тонн; ЄС - 9,5%, або 0,6 млн. тонн. У 2007 р було здійснено перший експорт казахстанського зерна на ринки Угорщини, Бангладешу та Танзанії. В найближчий перспективі уряд вбачає співробітництво з Китаєм в даній галузі, наразі ведеться економіко-стратегічне опрацювання цього напрямку.

Також, 2007 рік відзначився рекордним урожаєм зернових – 22 млн. тонн проти 18,3 млн., зібраних у 2006 році, адже попередній рік до сьогодні вважався найбільш економічно-успішним з 1991 р. Даний обсяг дозволив забезпечити експортний потенціал країни в обсязі близько 10 млн. тонн, а також задовільнив внутрішньопродовольчі потреби населення до наступних, нових врожаїв.

Крім того, завдяки активному розвитку рослинництва та постійного надходження іноземних інвестицій до нього, що доводить зацікавленість інших держав в багатосторонньому розвитку аграрного сектору даної республіки, Казахстан входить в число трьох провідних постачальників борошна на світовому ринку. У загальному обсязі світових поставок семоліни – крупки з твердої пшениці, що досягають близько 300 тис. тонн, на частку республіки припадає близько 50 тис.

Однак, незважаючи на динамічний розвиток аграрного сектора, основу його потенціалу складають передусім сировинні товари. Близько 80% виробленої в Казахстані продукції сільського господарства реалізується у вигляді сировини, без переробки, а готова продукція має досі слабку конкурентоспроможність через технологічну недосконалість та відсталість переробних підприємств [5].

Таким чином, можна зробити висновки [3, с. 229], що на сучасному етапі аграрна політика Казахстану розвивається на базі виявлення тих конкурентних переваг, які передбачають прийняття конкретних заходів та обранню політично-економічних стратегій щодо впровадження прогресивних технологій у виробництві сільськогосподарської продукції, реалізації узагальненого механізму функціонування галузей агропромислового комплексу, та активному залученню інвестицій до його розвитку.

У перспективі це сприятиме успішному входженню Казахстану до числа 50-ти найбільш конкурентоспроможних держав-лідерів світу, адже довгоочікуваний вступ республіки до Світової організації торгівлі (СОТ) у 2015 р. відкрив їй нові шляхи [2] та перспективи для розвитку економічного потенціалу аграрного сектору в сучаснім геополітичній просторі, за умов інтеграційно-глобалізаційних процесів.

Список використаних джерел:

1. Бур'ян М.С., Примаченко Я. Л. Енциклопедія історії України. НАН України. Інститут історії України. К.: «Наукова думка», 2007. 528 с.
2. Внешняя политика Казахстана. *Quazaqstan Tarihy*: веб-сайт. URL : <http://e-history.kz/ru/contents/view/171> (дата звернення: 28.04.2020).
3. Казахстан в системе мировых экономических процессов / за ред. Б. К. Султанова. Алматы: наукове видавництво «Школа XXI века », 2008. 266 с.
4. Казахстан вступив у СОТ. *Інформаційний портал «РБК»*: веб-сайт. URL : <https://www.rbc.ua/ukr/news/kazakhstan-vstupil-vto-1438009672.html> (дата звернення: 28.04.2020).
5. «Тигр» кульгає? Особливості економіки Казахстану. *Тиждень*: веб-сайт. URL: <https://tyzhden.ua/Economics/195965> (дата звернення: 28.04.2020).

Науковий керівник: **Застава Ірина Валентинівна**, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ДІЯЛЬНІСТЬ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В СФЕРІ МІЖНАРОДНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Буряк Олександр Ігорович,
студент 4-го факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
aleksandr.buryak99@gmail.com

Сучасний стан міжнародних відносин характеризується глобальними викликами та загрозами в сфері міжнародної інформаційної безпеки. Це призводить до необхідності забезпечення світового порядку за допомогою суб'єктів міжнародних відносин, серед яких суттєву роль відіграють міжнародні організації. Однієї з таких організацій виступає ООН, діяльність якої спрямована на підтримку миру і захисту прав людини. Діяльність ООН та її спеціалізованих установ має велике значення для подальшого розвитку інформаційного суспільства і сприяє досягненню основних цілей ООН.

Україна є членом ООН з 24 жовтня 1945 року і приймає активну участь у роботі цієї організації. Нашу країну неодноразово обирали до Ради Безпеки ООН (1948-1949, 1984-1985, 2000-2001, 2016-2017 рр.), Економічної і Соціальної Ради ООН (востаннє – на період 2010-2012 рр.), Ради ООН з прав людини (востаннє – 2008-2012 рр.), Комісії ООН з миробудівництва (2011-2012 рр.). Під головуванням України Рада Безпеки ООН 13 лютого 2017 р. одностайно ухвалила першу в історії

резолюцію S/RES/2341 щодо захисту критичної інфраструктури від терористичних загроз [1].

Видатне місце у комунікаційній та інформаційній сфері займає ЮНЕСКО (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)—міжнародна, спеціалізована установа ООН. Діяльність ЮНЕСКО покликана сприяти зміцненню вільних, незалежних та плюралістичних засобів інформації та комунікації в інтересах сталого розвитку; сприянню загального доступу до інформації і знань; розвитку інформаційної інфраструктури тощо [2]. У 1978 році ЮНЕСКО було підписана Конвенція про основні принципи, що стосуються вкладу засобів масової інформації у зміцнення миру та міжнародного взаєморозуміння, розвиток прав людини і боротьбу проти расизму й апартеїду і підбурювання до війни.

Для вивчення інформаційних потреб регіонів та окремих країн ЮНЕСКО здійснила проект «Допомога регіонам» (ІДАМС) основною метою якого стало проведення широкомасштабних досліджень про особливості кожного регіону, шляхи адаптації програм ЮНЕСКО з урахуванням екстремальних потреб, можливості створення науково-дослідницьких центрів як об'єднання інтелектуальних регіональних ресурсів [3, с. 76].

Завдяки програмі ЮНЕСКО–UNITWIN, яка була запущена у 1992 році було створено кафедри ЮНЕСКО у пріоритетних галузях освіти, культури та комунікації. В областях, де не вистачає досвіду, кафедри та мережі перетворилися в полюси передового досвіду та інновацій на регіональному або субрегіональному рівнях. Вони також сприяють зміцненню співробітництва Північ–Південь. Україна є членом ЮНЕСКО з 12 травня 1954 року. Тому на правах членства в цієї організації у 1995 році було створено кафедру ЮНЕСКО «Інформаційні та комунікаційні технології в освіті» Міжнародного науково-технічного університету (м. Київ).

Головна мета створення кафедри полягає у науковій інноваційній діяльності в галузі ІТ, сприянні підвищенню кваліфікації та перепідготовці фахівців для ринку інформаційно-комунікаційних технологій та систем, працевлаштуванню суб'єктів освітніх послуг і налагодженню взаємовідносин з бізнес-компаніями галузі ІТ. Основними напрямками діяльності кафедри виступають: впровадження моделей і систем інформаційної безпеки; розроблення та здійснення заходів щодо розвитку і вдосконалення інфраструктури інформатизації, ефективного використання і захисту національних інформаційних ресурсів; участь у створенні єдиного інформаційного середовища органів державної влади для забезпечення виконання завдань та функцій, пов'язаних з обробкою та управлінням потоками даних (процесами збору, реєстрації, передачі, накопичення, пошуку, обробки, захисту інформації); координація і співробітництво з іншими організаціями як в Україні, так і за кордоном, для вирішення комплексних проблем розвитку інформаційних технологій в економіці.

Ще однією організацією системи ООН виступає Міжнародний союз електрозв'язку (МСЕ) – спеціалізована установа ООН у сфері глобального електрозв'язку. Вона покликана здійснювати законодавчі, управлінські, виконавчі та консультативні функції, надавати технічну підтримку, розробляти стандарти і правила у сфері електрозв'язку.

Україна є членом МСЕ з 7 травня 1947 року. Основним напрямом співробітництва України у рамках МСЕ залишається вдосконалення та раціональне використання інформаційно-комунікаційної інфраструктури, а також долаання «цифрового розриву» в телекомунікаційних технологіях на національному та міжнародному рівнях. Важливого значення для України набувають й дослідні комісії МСЕ, які розробляють засади технічного прогресу телевізійного, звукового та мультимедійного мовлення, створення нових методів

цифрової обробки, передавання та відтворення аудіовізуальної інформації тощо.

Організація з безпеки і співробітництва в Європі – ОБСЄ (до 1995 року називалася Народою з безпеки і співробітництва в Європі). Україна стала членом ОБСЄ в січні 1995 року. Згідно з Гельсінкським Заключним Актом НБСЄ 1975 року, до основних напрямів діяльності Організації відносяться питання, що стосуються безпеки, співробітництва у галузі економіки, науки, технологій та довкілля, а також в гуманітарній та інших сферах (права людини, інформація, культура, освіта) [4].

Належна увага міжнародній інформаційній безпеці приділяється з боку Європейського Союзу. З самого початку свого існування ЄС долучився до реформування сфери безпеки, які включали: військові операції, зміцнення верховенства права тощо. У 2003 році ЄС було схвалено першу Стратегію європейської безпеки. У 2005 році Європейська Рада схвалила Концепцію підтримки реформування сфери безпеки в рамках Європейської політики безпеки та оборони.

ЄС відіграє важливу роль у зусиллях ОБСЄ, ОЕСР, ООН, НАТО і Ради Європи (РЕ) з розробки норм і кращих практик демократичного урядування сектором безпеки. Показовим прикладом цих зусиль є схвалення Кодексу поведінки ОБСЄ стосовно військово-політичних аспектів безпеки у 1994 році [5].

Рада Європи займається питаннями безпеки у різних напрямках. Вона проводить консультації, організує навчальні заходи для персоналу сфери безпеки і встановлює в цієї сфері стандарти. Крім того, РЕ забезпечує підзвітність діяльності сектору безпеки країн-учасниць і виконує важливу юридичну функцію, коли йдеться про порушення прав людини [6].

Україна стала членом Ради Європи у 1995 році. Одним з важливих напрямків сприяння Ради Європи соціально-правовому розвитку

нашої держави є наближення правових стандартів в Україні до стандартів Ради Європи в галузі прав людини та верховенства права шляхом приєднання України до конвенцій, які складають договірну базу Ради Європи. Так, наша країна є стороною 68 юридично-зобов'язуючих інструментів РЄ, а саме: Європейської конвенцією про боротьбу з тероризмом; Європейської конвенції про взаємну допомогу у кримінальних справах тощо.

Таким чином, дуже важливою є роль міжнародних організацій в сфері міжнародної інформаційної безпеки для зміцнення та відновлення миру. Значна роль у цьому напрямі належить, в першу чергу ООН, яка сприяє регулюванню міжнародних відносин в сфері захисту прав людини і збереженню миру на земній кулі. Україна є членом більше ніж 80 організацій різних напрямків, найбільш ефективна її співпраця з ООН, ОБСЄ, Радою Європи, ЮНЕСКО, ЄС. Наразі пріоритетним напрямком є вступ держави до Європейського Союзу, адже це є поштовхом до стійкого зростання у різних сферах – економічній, політичній, соціальній, інформаційній.

Список використаних джерел:

1. Security Council.Resolution 2341 (2017). URL: [https://undocs.org/S/RES/2341\(2017\)](https://undocs.org/S/RES/2341(2017)) (дата звернення: 24.03.2020).
2. Кафтя А. А. Діяльність міжнародних організацій в умовах інформатизації. URL: <http://goal-int.org/diyalnist-mizhnarodnix-organizacij-v-umovax-informatizacii/> (дата звернення: 25.03.2020).
3. Макаренко Є. А. Міжнародна інформаційна політика: структура, тенденції, перспективи: Дис. д-ра. політ. наук. Київського національного університету імені Т. Шевченка. Київ, 2003. 475 с.
4. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ). URL: <https://mtu.gov.ua/content/organizaciya-z-bezpeki-i-spivrobitnictva-v-evropi-obse.html> (дата звернення: 25.03.2020).
5. Організація з безпеки і співробітництва в Європі (1994). Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки. URL:

<https://www.osce.org/uk/node/253046?download=true> (дата звернення: 26.03.2020).

6. Рада Європи. Компас: посібник з освіти в області прав людини за участі молоді. URL: <https://www.coe.int/uk/web/compass/council-of-europe> (дата звернення: 26.03.2020).

Науковий керівник: **Алексєєва Тетяна Іванівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

COVID-19 ТА ЙОГО ВПЛИВ НА СВІТОВУ ЕКОНОМІКУ

Гончар Данило Русланович,
студент 2-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
gonchar.danylo@gmail.com

Сучасний світ дуже сильно глобалізований, встановлені міцні економічні зв'язки між країнами. Взаємопов'язаність національних господарств має безперечні переваги, адже за рахунок міжнародного поділу праці вдається вести більш ефективне господарювання та знизити витрати на одиницю продукції.

Глобалізація – це взаємопов'язаність національних світу, збільшення кількості зв'язків та зменшення умовних відстаней між країнами, адже сьогодні, щоб побачити Єлисейські Поля, то зовсім необов'язково їхати до Парижу, а щоб купити новий Mercedes, можна просто проїхати декілька кілометрів до найближчого автосалону. Міжнародна торгівля набирає значних обертів, загальні швидкості переміщення з кожним днем збільшуються, національні економічні системи стають взаємопов'язаними, більше того, взаємозалежними.

Яскравим прикладом того може слугувати світова економічна криза 2008 року, яка мала вплив на все світове господарство, нафтова криза 2014 року, яка сповільнила темпи економічного росту великої кількості країн.

У 2020 році людство стикнулося зі ще однією проблемою глобального масштабу – це епідемія коронавірусу CoVid-19. Ця хвороба станом на кінець лютого забрала більше двох тисяч життів, що є вже непоправною шкодою, адже людський ресурс є найціннішим, але й спричинила певне сповільнення глобального економічного росту.

Китай, як одна з провідних економік світу та найбільший експортер світу, повпливав на глобальні ринки. Велика кількість робочої сили та наявність кваліфікованих кадрів при відносно невисокому рівні заробітної плати раніше мотивували великі корпорації перенести частину свого виробництва в Китай. Через різкий спалах атипової пневмонії влада Китаю вирішила закрити заводи тимчасово, що призвело до падіння акцій цієї компанії.

На сьогодні невідомо, наскільки довго буде продовжуватися історія з епідемією, і саме тому презентація нової моделі відкладена на невизначений термін.

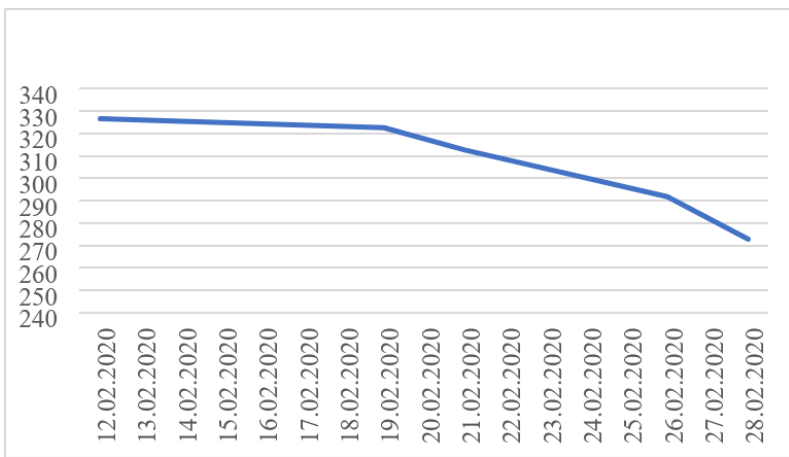

Рис. 1. Акції компанії Apple Inc (дол. США) [1]

Китайська Народна Республіка – лідер світової торгівлі. Торговий баланс цієї країни стабільно зростає. Спалах інфекції призупинив життя та економічну активність населення, що, в свою чергу, викликало падіння промислового виробництва не лише в Китаї, але й у провідних економіках Європейського Союзу. ВВП Франції у 4 кварталі минулого року впало на 0,1% порівняно з аналогічним періодом, аналогічна ситуація і у Німеччині. Невтішними є показники ділової активності у виробничому секторі Китаю, який зменшився на 20 пунктів, порівняно із січневими показниками.

Рис. 2. Індекс ділової активності у виробничому секторі Китаю [2]

Індекс виробничої активності PMI Китаю вимірює рівень щомісячної активності менеджерів із закупівель в промисловому секторі. Він складається Федерацією Логістики і закупівель Китаю (CFLP) і Логістичним Інформаційним Центром Китаю (CLIC), на підставі даних Національного Бюро Статистики (NBS). Дослідницький Центр Лі і Фунг відповідає за підготовку і поширення звіту PMI англійською мовою. Щомісяця Китаю розсилаються на більш, ніж 700 промислових підприємств Китаю. Дані тут відображають відповіді підприємств про свої закупівлі та постачання.

Відповідно, зменшення цього показника в поточному місяці свідчить про подальше сповільнення промислового виробництва, і, як наслідок, ще більше економічне падіння.

Нинішнє економічне падіння порівнюють зі світовою фінансовою кризою 2008, і не дарма, адже найбільші фондові індекси на Нью-Йоркській фондовій біржі після того, як оновили історичні максимуми декілька місяців тому, повернулися до найнижчих показників за останнє десятиліття. За даними інформаційного порталу NY Times,

акції в п'ятницю 28 лютого впали сьомий день поспіль, індекс S&P 500 впав приблизно на 0,8 відсотка, що призвело до втрати за тиждень до приблизно 11,5 відсотка. Це було найгірше тижневе падіння акцій з моменту фінансової кризи 2008 року. На початку жовтня того ж року S&P 500 впав приблизно на 18 відсотків. Промисловий показник Dow Jones в п'ятницю впав більше ніж на 1 відсоток [3].

Цьогорічна епідемія сильно повпливала на ВВП Китаю, і за оцінками експертів з JPMorgan, Goldman Sachs та інших, падіння ВВП буде значно більше, ніж за час попередніх епідемій.

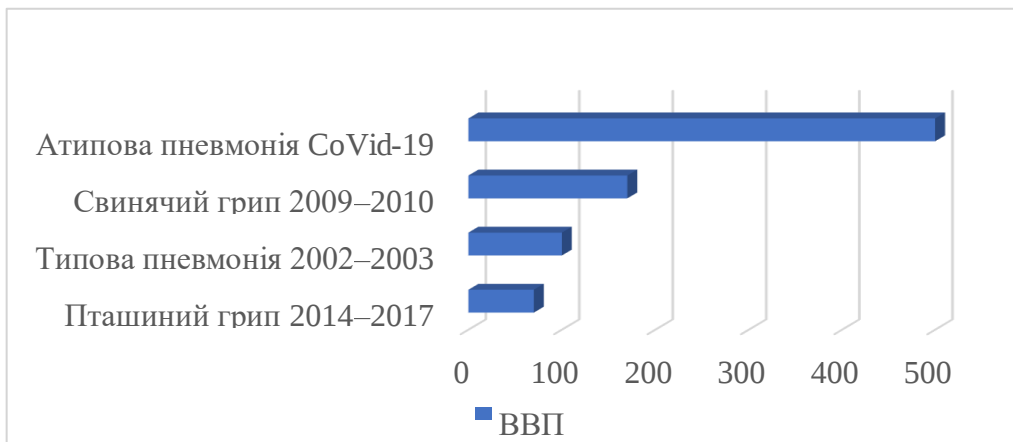

Рис. 3. Втрати ВВП Китаю (млрд дол. США) [4]

Окрім усіх явних наслідків епідемії, Китаю також загрожує тотальне безробіття, так як зарплатні фонди на фоні природного зменшення доходу знизяться, а теперішніх, за даними інформаційного агентства Capital Economics, вистачить ще максимум на декілька місяців [5].

На фоні загальної невпевненості, люди почали інвестувати у менш ризиковані активи, такі як золото. Саме тому цього року золото знову оновило історичний максимум.

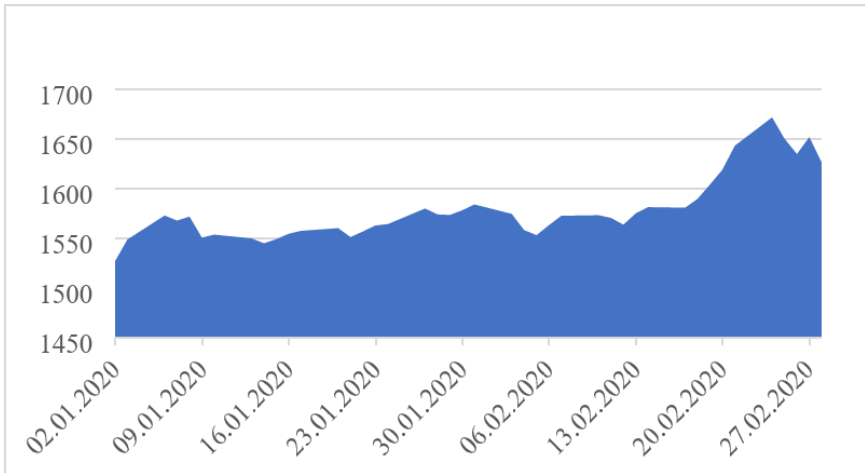

Рис. 4. Ціна золота на Лондонській біржі (дол США за тройську унцію) [6].

Отже, світ занепокоєний загальною епідемією коронавірусу нового типу, фондові ринки знаходяться у червоній зоні, у так званому «ведмежому раллі». Популярністю користуються менш ризиковані активи, такі як золото та інші дорогоцінні метали, при цьому великі фондові індекси продовжують терпіти зниження.

Перед людством стоїть величезна проблема глобальної економічної кризи, і лише злагоджена та ліберальна політика зможе зменшити наслідки вірусу.

Список використаних джерел:

1. AAPL – common stock. Nasdaq : official website. URL: <https://www.google.com/url?sa=t&source=web&rct=j&url=https://www.>

nasdaq.com/market-activity/stocks/aapl&ved=2ahUKEwiPnc7nsvfnAhVi-SoKHbXPCsoQFjAEegQICxAD&usg=AOvVaw0PKdT9AggMTposMzfOjuEc (дата звернення: 10.03.2020).

2. Індекс ділової активності у виробничому секторі (м/м). Investing : веб-сайт. URL: <https://m.ru.investing.com/economic-calendar/chinese-manufacturing-pmi-594> (дата звернення: 10.03.2020).

3. Stocks Suffer Worst Week Since Financial Crisis Amid Coronavirus Fears. The New York Times : website. URL: <https://www.nytimes.com/2020/02/28/business/stock-market-today-coronavirus.html#link-52d6073c> (дата звернення: 10.03.2020).

4. Coronavirus and Other Shocks: How Resilient Is Your Supply Chain? Bain & Company : website URL: <https://www.bain.com/insights/coronavirus-and-other-shocks-how-resilient-is-your-supply-chain/> (дата звернення: 10.03.2020).

5. Virus disruption starting to weigh on employment. Capital Economics : website URL: <https://www.capitaleconomics.com/publications/china-economics/china-economics-update/virus-disruption-starting-to-weigh-on-employment/> (дата звернення: 10.03.2020).

Науковий керівник: **Марченко Іван Сергійович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

АНТИКРИЗОВЕ УПРАВЛІННЯ В РЕСТОРАНОМУ БІЗНЕСІ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ 2020

Губанова Анастасія Сергіївна,
студентка 2-го курсу факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
qubekanastia@gmail.com

Однією з фундаментальних потреб людини є потреба в їжі. Ще відомий американський психолог А. Маслоу писав про те, що потреби подальших ступенів можуть бути задоволені тільки після задоволення потреб нижчого рівня. Сфера громадського харчування була дуже привабливою і затребуваною в усі часи. В наші дні темпи зростання даного ринку дуже великі і становлять 20-30% в рік. В Україні щомісяця відкривається 5-10 нових ресторанів [2].

Але, на жаль, після першого ж року роботи, як правило, 8 з 10 підприємств закриваються і йдуть з ринку.

На сьогоднішній день управління на підприємствах громадського харчування ускладнюється функціонуванням в умовах економічної кризи в країні. Дана ситуація виникла за рахунок введення карантину на території України з тимчасовим обмеженням роботи підприємств. В таких умовах знижені економічні можливості організацій і підприємств, при цьому підвищується роль управління фінансами і фінансовою стійкістю, яке спрямоване на те, щоб зберегти життєздатність компаній. Впровадження антикризового управління на таких підприємствах стає дуже важливим напрямком для розвитку ресторанного бізнесу [3].

Почати варто з розгляду поняття антикризового управління. Даний термін в останні роки став дуже популярним в діловому середовищі. Його можна розглянути з двох сторін: з одного боку, антикризове

управління - це управління фірмою в умовах кризи економіки в цілому, а з іншого - управління на конкретному підприємстві при загрозі його закриття.

Таким чином, антикризове управління - це таке управління, в якому поєднуються певним чином прогнозування небезпеки виникнення кризи, аналіз його можливих проявів, заходів щодо скорочення негативних наслідків кризи і використання його факторів для подальшого розвитку організації [2].

Перейдемо до розгляду заходів антикризового управління для підприємств ресторанного бізнесу в сучасних умовах.

Перш за все потрібно оцінити реальну картину стану закладу, якщо заклад раніше підтримувався принципу робота в нуль, то буде доцільно тимчасово зачинити заклад без виплати орендної плати згідно законодавства України.

В іншому випадку, що ми вирішили продовжити функціонування закладу, то необхідно перевести наш заклад в режим роботи «Доставка» та виключити з меню нерентабельні страви, по можливості замінивши їх аналогами з менш дорогими компонентами. Також підняти аналітичні данні з продажу позицій та вибрати найбільш топові позиції та залишити найбільш дешеві з метою їх подальшого активного залучення до продажу. Аби знизити вартість страв, пропонуємо переглянути своїх поставників продуктів, або домовитися з вартістю їх послуг. Вітчизняні виробники зараз активно займаються імпортозаміщенням, і є надія, що в найближчим часом ситуація на ринку громадського харчування стабілізується.

Важливим заходом є також перебудова персоналу. Згідно коментарю від Антикризового центру ресторанів, вони пропонують оптимізувати податки за рахунок відправки працівників у відпустку за власним рахунком, наступним кроком знизити заробітну плату на час

кризи та задіяти весь персонал на підтримання життєздатності закладу.

Також заклад має підвищити свою роботу із споживачем послуг в інтернет-просторі, аби завжди бути на слуху. Пропонується користуватися послугамитаких компаній як Glovo, Raketa, це більш зручний спосіб доставки їжі, але ви втрачаєте прибуток на сорок відсотків. Доцільніше залучити само-вивіз страв із знижкою, доставку їжі в радіусі двох кілометрів безкоштовно або інші акційні прийоми.

Також ми можемо зазначити, що даний перерив в роботі, керівництво може використати для реконструкції підприємства або провести косметичний ремонт залучаючи працівників, які тимчасово залишилися без роботи, тим саме створюючи для своїх працівників сприятливі умови для життя.

Отже, в якості першочергових заходів антикризового управління на підприємстві громадського харчування можна виділити оптимізацію служб доставки, відмова від дорогих постачальників і переорієнтація на нових, оновлення меню і заміна нерентабельних страв, необхідність домовитися про зниження оренди і переведення її в рублі, а також повний перегляд інших своїх витрат [1].

Таким чином, для підприємств громадського харчування впровадження антикризового управління є дуже важливим напрямком. Щоб забезпечити успішний розвиток підприємства, важливо своєчасно діагностувати хворобу і негайно приступити до її лікування за допомогою антикризового управління рестораном. Чим раніше кризова ситуація буде виявлена на підприємстві, тим більш ефективними будуть заходи по її подоланню.

Список використанихджерел:

1. Всеукраїнський антикризовий центр ресторанів. URL: http://taplink.cc/restorator_ua (дата звернення: 11.04.2020).

2. Коротков Э. М. Антикризисное управление: учебник для бакалавров / Э. М. Коротков. М. : Издательство Юрайт, 2014

3. П'ятницька Г.Т Вплив інноваційних змін на діяльність підприємств ресторанного господарства. Г.Т. П'ятницька, Н.О. П'ятницька : Економіка розвитку.2013, С. 122–126.

Науковий керівник: **Решетняк Олена Іванівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної електронної комерції та готельно-ресторанної справи, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Додукало Михайло Юрійович,
студент 4-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
misha.dodukalo@gmail.com

В Україні держава визнає туризм одним з найбільш вагомих напрямів економічного та культурного розвитку. Складені сприятливі умови для ефективного функціонування туристичного ринку та надання безпечних, різних, цікавих послуг високої якості завдяки існуючим стандартам туристичної діяльності. Але ці умови не поширюються на розвиток сільського зеленого туризму, що гостро обмежує можливості розвитку і сільських територій, що займають 42 млн. з 60 млн. гектарів території нашої країни (приблизно 70%). На сьогодні міграція українців на заробітки, здебільшого, йде з сільських місцевостей, що спричиняє зменшення кількості працездатних громадян, поступовий занепад сіл, втрату національної культурної складової серед народу та деескалація внеску до розвитку економіки

України. В свою чергу, розвиток сільського зеленого туризму відкриє нові можливості для актуалізації підприємництва в селах України, покращить стан зайнятості сільського населення, підвищить рівень життя людей, сприятиме поширенню національної культурної спадщини серед громадян України та іноземців. Тому актуальність цієї роботи обумовлена гострою потребою вирішення економічних та соціальних проблем українських сіл на користь підвищення рівня економіки в країні.

Доцільність розвитку сільського зеленого туризму досліджували та висвітлювали у своїх публікаціях наступні науковці: В. І. Биркович, Н. І. Бурлака, Ю. В. Вишневська, Г. І. Гапоненко, А. Ю. Парфіненко, І. М. Шамара та ін.

Метою роботи визначено аналіз проблематики та обмеженості у функціонуванні сільського зеленого туризму в Україні та формулювання потенційних перспектив його розвитку.

Сільський туризм закордоном здебільшого розглядають, у якості незамінної частини комплексного розвитку села у економічному та соціальному напрямках, як один із найбільш ефективних засобів вирішення багаточисельних сільських питань та у вигляді відпочинку на селі серед природного, етнічного та культурного потенціалу визначної місцевості. Розміщення, харчування та специфічні послуги туристам надають власники садиб, а розвиток сільської інфраструктури вимагає значно менших капіталовкладень, порівняно з іншими видами туризму та може бути здійснений за рахунок самих підприємців, без залучення додаткових інвестицій [1, с. 140].

Діяльність сільського зеленого туризму приносить користь за ланцюгом від відпочиваючих та підприємців до економіки усієї держави, тому що пов'язана з багатьма іншими сферами регулювання рівня розвитку та добробуту. Варто відзначити, що пріоритетними цілями туристичної політики України є:

- створення вітчизняного туристичного продукту, здатного створювати конкуренцію на світовому ринку;
- підвищення попиту на реалізацію туристичних послуг;
- збільшення надходжень до бюджетів кожного рівня;
- збільшення рівня зайнятості для громадян;
- створення умов для закладення інвестиційної політики.

В Україні не має достатньої правової бази регулювання підприємницької діяльності в сільському зеленому туризмі, оскільки він визначений в Законі України “Про туризм” лише як вид туризму, з напрямками на сільський та екологічний (зелений) аспекти і не містить чіткого визначення особливостей. Характерні особливості не вказані і в інших нормативних документах, в тому числі Законі України “Про особисте селянське господарство”. Варто зауважити, що у Верховній Раді України було зареєстровано законопроекти “Про сільський туризм” № 0920 від 25.06.2006 р. та “Про сільський зелений туризм” № 3467 від 12.04.2007 р, але восени 2007 р. Парламент зняв їх з розгляду. Після цього, з метою заохочення і стимулювання особистих селянських господарств до розвитку підприємницької ініціативи та агротуристичної діяльності, Мінагрополітики розробило проект Закону України “Про аграрний туризм та агротуристичну діяльність”, але він не набув необхідної підтримки та не дійшов до реалізації [4–6].

Держава, як системний механізм регулювання суспільних відносин, має забезпечити взаємодію всіх учасників туристичної діяльності на селі за допомогою місцевих органів виконавчої влади. Наразі розвиток сільського зеленого туризму підтримує некомерційна громадська організація «Спілка сільського зеленого туризму України», завдяки ним розроблена система добровільної категоризації садиб «Українська гостинна садиба» та проводиться контроль підтримання відповідної категорії. Метою цієї програми є розвиток різних форм поселення у сільській місцевості, підвищення якості комплексного

обслуговування туристів, наданих послуг розміщення та сприяння розвитку сільських територій в Україні. Наразі встановлено категорії для 98 садиб по Україні, з них 43 віднесено до базової категорії, 18 – до першої категорії, 24 – до другої категорії і 13 – до третьої категорії. В Харківській області знаходиться 3 садиви базової категорії та одна – першої [7]. Але це лише учасники спілки, загалом в Україні нараховується близько 1600 садиб, 1000 з яких знаходяться в західних регіонах, але тенденція розповсюджується усією країною [2]. Прикладом позитивного впливу сільського зеленого туризму на рівень життя селян, надходжень до бюджетів та розвитку сільської інфраструктури є Австрія, де нараховано більше 2000 садиб, що надають туристичні послуги. Варто нагадати, що її територія майже в сім разів менша за площу, ніж Україна. Цим видом діяльності часто займаються люди похилого віку після виходу на пенсію, доволі зручно неквапливо займатись фермерством для себе та, не відволікаючись, популяризувати свою культуру серед туристів, ділитись досвідом та отримувати додатковий прибуток [3]. Тому підтримка цієї ініціативи з боку держави значно прискорить налагодження процесів ефективного функціонування садиб. Але досі розвиток сільського зеленого туризму в Україні відбувається доволі повільними темпами. Це спричинено відсутністю налагодженої схеми відносин між власниками садиб та туристами.

Необхідно створити умови щодо правового забезпечення сільського зеленого туризму, з метою організації такого відпочинку. Передумовою цього є законне визначення, що діяльність з надання послуг у сфері сільського зеленого туризму не може належати до підприємницької діяльності за умови, якщо сукупний річний прибуток від діяльності у сфері сільського зеленого туризму не перевищує річний розмір прожиткового мінімуму в розрахунку на сільського господаря та на кожного члена родини, які постійно проживають з

ним. При цьому, в якості суб'єкта підприємницької діяльності може бути зареєстрований сам сільський господар, або член його родини, що постійно проживає з ним та не має обмежень у здійсненні зазначеної діяльності.

Сьогодні розвиток сільського зеленого туризму в Україні може позитивно вплинути на стан економіки держави і тому для налаштування позитивної динаміки змін в країні, для підтримання цього розвитку, наближення стандартів регулювання діяльності сільського зеленого туризму до норм ЄС, існує велика необхідність прийняття Закону України «Про сільський зелений туризм», що закладе основу для розробки моделі регіонального розвитку, враховуючи інтеграцію до Програми розвитку сільського туризму в Україні, створить передумови та можливості професійної підготовки кваліфікованих кадрів та визначить умови та особливості укладення договорів у галузі сільського зеленого туризму. Задля забезпечення стабільного розвитку галузі сільського зеленого туризму в умовах економічної кризи необхідні врегульовані партнерські відносини між владою, бізнесом та професійними громадськими організаціями. Таким чином робимо висновок, що, враховуючи нинішній економічний стан України, підвищення попиту на екологічний та більш доступний відпочинок та необхідність додаткової підтримки сільських територій за допомогою створення альтернативного вектору розвитку, доцільною має бути, для початку, підтримка держави.

Список використаних джерел:

1. Биркович В. І. Сільський зелений туризм – пріоритет розвитку туристичної галузі України. Стратегічні пріоритети. *Науково-аналітичний щоквартальний збірник*. 2008. № 1. С. 138–143.
2. Близько 1600 садіб в Україні вже надають послуги зеленого туризму. *Громадське радіо* : веб-сайт. URL: <https://hromadske.radio/podcasts/rankova-hvylya/blyzko-1600-sadyb-v->

ukrayini-vzhe-nadayut-poslugy-zelenogo-turyzmu-zaburanna (дата звернення : 10.04.2020).

3. Отдых в Австрии на фермах и сельских усадьбах. *Traveletti* : веб-сайт.URL: <https://traveletti.com/ru/agritourism-austria>____(дата звернення : 10.04.2020).

4. Про туризм: Закон України із змінами і доповненнями, внесеними Законами України від 29.05.2001 р. № 2470-III, від 18.11.2003 р. № 1282-IV (Законом України від 18.11.2003 р. № 1282-IV цей Закон викладено в новій редакції), від 16.04.2009 р. № 1276-VI, від 08.07.2010 р. № 2468-VI, від 19.10.2010 р. № 2608-VI, від 08.07.2011 р. № 3679-VI. *Законодавство України* : веб-сайт. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/324/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення : 10.04.2020).

5. Про внесення змін до Закону України «Про туризм»: Закон України. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 13. Ст. 180) із змінами, внесеними згідно із Законом № 222-VIII (222-19) від 02.03.2015 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 23. Ст. 158.

6. Проект Закону України «Про сільський зелений туризм» № 4299 від 23.10.2003 р. *Верховна рада України* : веб-сайт. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4299&skl=5 (дата звернення : 10.04.2020).

7. Спілка сільського зеленого туризму України: Оновлена Програма добровільної категоризації у сфері сільського зеленого туризму «Українська гостинна садиба». *ГО «Спілка сільського зеленого туризму України»* : веб-сайт. URL: https://www.greentour.com.ua/posluga/programm_kategory (дата звернення : 10.04.2020).

Науковий керівник: Данько Наталя Іванівна, кандидат економічних наук, доцент, в. о. завідувача кафедри міжнародної електронної комерції та готельно-ресторанної справи факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ЦИФРОВА ДИПЛОМАТІЯ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Живага Валерія Сергіївна,

студентка 4-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,

valeriia.zhyvaha@gmail.com

Уперше в історії дипломати та світові лідери більше не зустрічаються віч-на-віч, аби працювати над спільними викликами та розв'язувати непорозуміння. Важливі міжнародні засідання, зокрема Великих сімки та двадцятки, проходять шляхом відеоконференцій, а важливі механізми сучасної дипломатії зупинилися в березні 2020 року.

Єдина дипломатична сфера, яка залишається активною – це сфера соціальних мереж. Багатосторонні установи, такі як ВООЗ, світові лідери та посольства, досі працюють в онлайн-режимі [1].

Пандемія коронавірусу спричинила бум у використанні засобів відеоконференцій, таких як Zoom, Cisco WebEx, Microsoft Teams, Google Meet, Jitsi Meet та інших. Ерік С. Юан, засновник Zoom та головний виконавчий директор, нещодавно заявив, що кількість учасників щоденних зустрічей Zoom перевищує 300 мільйонів. Марк Цукерберг у Facebook зазначив: «Понад 700 мільйонів щоденних активістів використовують WhatsApp та Messenger для дзвінків» та «у багатьох країнах кількість дзвінків зросла вдвічі з моменту початку спалаху Covid-19» [2].

Пандемія суворо перевірила спроможність МЗС пропонувати своєчасну та ефективну консульську допомогу, захищати національний імідж своїх країн у міру посилення кризи та протидіяти цифровій дезінформації, що поширюється занепокоєною громадськістю чи стратегічно налаштованими суб'єктами. У той же час

вона виявила потребу в МЗС, коли криза закінчиться, зробити правильні уроки, навчити себе мислити цифровим способом «поза рамками» і почати вдосконалювати свої цифрові ноу-хау, інструменти та стратегії, аби краще підготуватися до майбутніх викликів [3].

У недавній статті «Zoom дипломатія» Райан Хіт з POLITICO зазначив: «Для канцлерки Німеччини Ангели Меркель порівняння між цифровим та особистим не існує». Меркель вважає за краще «ходити навкруги столу, щоб обговорити, чи пройде компромісна пропозиція» [4].

Хоча використання інструментів цифрової дипломатії не є нововведенням у міжнародних відносинах, цього разу ключовими інструментами міжнародної співпраці стали саме онлайн-платформи та соціальні мережі. Дипломатія Twitter стала набагато активнішою, а в роботі з пресою сформувалися нові способи. Федеральне міністерство закордонних справ Німеччини шляхом прямих трансляцій прес-заяв та прес-конференцій на каналах Twitter та Facebook дозволяє всім охочим слідкувати за подіями [5].

МЗС Німеччини – це одне з найактивніших міністерств Європи та Європейського Союзу. Акаунт @AuswaertigesAmt у Twitter має майже 723 тисячі підписників (його англомовна версія @GermanyDiplo – більше 189 тисяч), стежить за своїми європейськими колегами та світовими лідерами й публікує оновлення кілька разів у день.

Варто зазначити, що персона міністра закордонних справ Хайко Мааса фігурує в переважній більшості публікацій МЗС Німеччини, оскільки він є провідним німецький актором на зовнішньополітичній арені.

Перша публікація Міністерства з приводу зовнішньої політики в часи #covid_19 датується 13 березня та стосується відеоконференції з польськими, чеськими, словацькими та угорськими колегами щодо

ефективних заходів та тісної співпраці зі стримування коронавірусу (Рис. 1).

Рис. 1. Перша публікація МЗС Німеччини з приводу зовнішньої політики в часи #covid_19.

З того часу зазначений тег використовується на Twitter-сторінці Міністерства щодня, а увага зосереджується на допомозі німецьким громадянам за кордоном, співпраці з європейськими колегами в протидії поширенню вірусу, пошуку шляхів взаємного розв'язання проблеми «застряглих» в інших країнах світу мандрівників, поставки медичних засобів захисту Італії, участі Німеччини в інших міжнародних відеоконференціях. Левова частка публікацій присвячена репатріаційним рейсам. Інші теми публікацій:

- вітання з приводу призначення міністрів закордонних справ інших держав і слова підтримки й подяки колегам, які залишили свої посади;
- міжнародна співпраця, зокрема згадка міністра закордонних справ України Дмитра Кулеби після телефонної розмови, присвяченої міжнародній взаємодії;

- глобальне припинення вогню;
- необхідність використання Росією впливу для вирішення конфлікту та забезпечення припинення вогню на Сході України;
- проведення цифрової конференції послів 25-26 травня, головною частиною порядку денного якої будуть німецьке головування в Раді ЄС та вирішення проблеми, пов'язаної з пандемією COVID-19;
- смерть Джорджа Флойда та підтримка мирних протестів проти обставин його смерті;
- перший за 3 місяці офіційний візит Хайко Мааса за кордон та зустріч у Гаазі із нідерландським колегою Стефом Блоком;
- близькосхідний мирний процес, ситуація в Судані, Сербії та Косово;
- європейська солідарність та посилене почуття відповідальності тощо.

З огляду на популярність сьогодні так званої «медичної дипломатії» (придбання обладнання та медичних матеріалів), такий досвід взаємодії країн-членів ЄС активно просуваються дипломатичними каналами [5].

Ще один важливий аспект, який почав просуватись через онлайн-канали, – це солідарність та багатосторонність. Якщо проаналізувати останні твіти та публікації в соціальних мережах МЗС Німеччини, можна помітити, що вони публікують дані про допомогу та єдність ЄС у подоланні COVID-19, важливість багатосторонніх і спільних дій для отримання вакцини.

24 березня МЗС опублікувало заяви для преси Хайко Мааса та Дмитра Кулеби. Маас, зокрема, виразив утіху стосовно першого, хоч і віртуального, візиту нового міністра закордонних справ України до Німеччини, наголосивши, що це показує зв'язок між двома країнами, а також пообіцяв підтримку громадянам України, які хочуть повернутися

додому з Німеччини. Із приводу останнього питання невдовзі на сторінці зв'явилася окрема публікація, у якій було висловлено подяку Україні за репатріацію німецьких громадян на борту українських літаків та готовність Німеччини до відповідних дій.

2 червня Міністерство привітало Україну з її прогресом у проведенні реформ та заявило, що Україна може розраховувати на солідарність Німеччини та ЄС як у цьому питанні, так і в боротьбі з наслідками пандемії.

Ще 15 квітня Міністерство поділилося в Twitter посиланням на статтю з власного веб-сайту про те, як діє дипломатія для них у часи COVID-19. Під час коронавірусної кризи Федеральне міністерство закордонних справ працює переважно цифровим шляхом, а тісне міжнародне співробітництво є важливішим, ніж будь-коли раніше для Хайко Мааса та його колег. МЗС переконане, що цифрові засоби відкривають шлях до розв'язання багатьох завдань зовнішньої політики. Його щоденними обов'язками стали домашній офіс, відеоформат та віртуальна робота з пресою в той час, як близькість особистої взаємодії та цінні бесіди в коридорі були втрачені [6].

За умов, коли журналісти не мають дозволу завітати до міністерства, часто в будівлю заходить лише знімальна група, яка потім ділиться фотографіями з іншими ЗМІ. За прямими трансляціями прес-заяв та прес-конференцій усі бажаючі можуть стежити на Twitter-і Facebook-сторінках Федерального відомства. Журналісти заздалегідь узгоджують питання, на які відповідь міністр, а довідковий брифінг також можливий через відео.

Незважаючи на те, що невістні новини про ситуацію з COVID-19 заповнили стрічки в соціальних мережах, МЗС Німеччини мало нагоду заявити й про позитивні моменти міждержавних відносин. 15 травня Федеральне відомство привітало посольство Естонії в Берліні зі сторіччям із дня заснування та виразило сподівання незабаром

«відсвяткувати особисто». 16 травня Німеччина припинила прикордонний контроль з Люксембургом: «Європа процвітає в тім, що це Європа без кордонів». МЗС також опублікувало їхню символічну фотографію на кордоні між державами (Рис. 2).

Рис. 2. Фото, що символізує припинення прикордонного контролю Німеччини з Люксембургом.

Міністр закордонних справ Німеччини переконаний у важливості особистої комунікації в цифровому просторі (Рис. 3).

Рис. 3. Міністр закордонних справ Німеччини про важливість особистої комунікації в цифровому просторі.

Нарешті, 5 червня німецьке МЗС оголосило про зняття Чехією обмеження на перетин її кордону з Німеччиною, що стало «ще одним кроком на шляху до скоординованого та обережного повернення до нормального функціонування ЄС. Відкриті кордони є частиною ДНК Європи» [7].

Отже, соціальні медіа – одна з останніх областей дипломатії, яка зараз активно працює. У цій публікації ми намагалися зрозуміти, як МЗС Німеччини використовує Twitter під час пандемії COVID-19. Не дивно, що Міністерство зосередилось насамперед на підтримці та репатріації своїх громадян, а також сприянні об'єднаній протидії наслідкам кризи коронавірусу й посиленню почуття європейської солідарності.

Таким чином, зовнішня політика Німеччини продовжує реалізуватися на повному рівні за допомогою цифрових засобів. І хоча нові цифрові варіанти зустрічей є швидкими та гнучкими, фінансові та

туристичні заощадження не переважають відсутність особистої взаємодії з іншими міністрами, партнерами та журналістами.

Німеччина активно працює над покращенням власного національного іміджу, який стане важливим надбанням після розв'язання ситуації з пандемією COVID-19. Особливо актуальне посилення образу країни напередодні початку терміну її головування в Раді ЄС з 1 липня 2020 року.

Список використаних джерел:

1. What Embassies Tweet About During COVID-19. *Exploring Digital Diplomacy*. URL: <https://digdipblog.com/2020/04/06/what-embassies-tweet-about-during-covid-19/> (дата звернення: 05.06.2020).

2. Andreas Sandre. Let's rethink video conferencing. *Medium*. Digital Diplomacy, April 30, 2020. URL: <https://medium.com/digital-diplomacy/lets-rethink-video-conferencing-d860cac62269> (дата звернення: 05.06.2020).

3. Corneliu Bjola, Ilan Manor. Digital Diplomacy in the Time of the Coronavirus Pandemic. *USC Center on Public Diplomacy*, Mar 31, 2020. URL: <https://www.uscpublicdiplomacy.org/blog/digital-diplomacy-time-coronavirus-pandemic> (дата звернення: 05.06.2020).

4. Ryan Heath. For global diplomats, Zoom is not like being in the room. *POLITICO*, March 16, 2020. URL: <https://www.politico.com/news/2020/04/16/zoom-diplomacy-coronavirus-188811> (дата звернення: 05.06.2020).

5. Tetyana Levonyuk. Online diplomacy in a crisis. *New Europe Center*, May 22, 2020. URL: <http://neweurope.org.ua/en/media-post/on-lajn-dyplomatiya-v-umovah-kryzy/> (дата звернення: 05.06.2020).

6. Video conference instead of government aircraft: diplomacy in the time of coronavirus. *Federal Foreign Office*, April 8, 2020. URL: <https://www.auswaertiges-amt.de/en/aussenpolitik/europa/digitale-aussenpolitik-corona/2332720> (дата звернення: 05.06.2020).

7. Twitter post. *German Foreign Office*. June 5, 2020. URL: <https://twitter.com/GermanyDiplo/status/1268899537374138370> (дата звернення: 05.06.2020).

Науковий керівник: **Доценко Олена Михайлівна**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СУЧАСНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СФЕРИ ЕЛЕКТРОНОЇ КОМЕРЦІЇ ЯК ФОРМИ МІЖНАРОДНОГО БІЗНЕСУ

Журавльова Євгенія Олександрівна,
студентка 3-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
jane_zhu@ukr.net

В процесі розвитку сучасної економіки постійно відкриваються нові шляхи здійснення підприємницької діяльності. Активний розвиток інформаційних технологій і мережі Інтернет створюють принципово нові умови для розвитку бізнесу: формування нових ринків, виникнення попиту на нові товари і послуги, створення принципово нових пропозицій. Повсюдне використання інформаційних технологій, поряд з глобалізацією є тим фактором, який визначає характер розвитку сучасної економіки і тих проблем, які необхідно досліджувати в нових умовах. До таких нових явищ слід віднести розвиток електронного бізнесу, зокрема електронної комерції. Питання електронної комерції як базового інституту інформаційної економіки, її сутність та перспективи розвитку – ринку висвітлено у працях Л. Безуглої, С. Ілляшенко, А. Кот, Н. Семенова, А. Філановського. Метою дослідження стало проведення аналізу напрямків розвитку сфер електронної комерції у світі.

Поняття «електронний бізнес» в даний час не має чіткого і загальновизнаного визначення. Взагалі, це ділова активність, що використовує можливості глобальних інформаційних мереж для перетворення основних бізнес-процесів, а також внутрішніх і зовнішніх зв'язків з метою створення прибутку. Одним з напрямків електронного бізнесу, які активно розвиваються є електронна комерція. Електронна комерція – термін, що відноситься до використання Інтернету для проведення комерційних операцій між підприємствами або між підприємством та споживачами [1].

Електронна комерція передбачає:

- сайти компанії і віртуальні крамниці в Internet;
- електрону рекламу і маркетинг;
- використання певної моделі бізнес-взаємодії;
- автоматизовану систему управління.

Поняття «електронна комерція» ширша, ніж Інтернет-комерція, оскільки до нього входять усі види комерційної діяльності, здійснюваної електронним шляхом. Інтернет-комерція – електронна комерція, обмежена використанням тільки комп'ютерної мережі Інтернет [2, с. 9].

Не дивлячись на те, що історія електронної комерції почалася ще в 60-х роках минулого століття, більшість глобальних змін даний вид бізнесу зазнав усього за останні два десятки років. На відміну від інших галузей економіки розвиток електронної комерції відбувається швидко і інтенсивно. Бажання покупців економити час і гроші ведуть до необхідності бізнесменів використовувати досягнення інформаційних технологій і мережі Інтернет. Електронна комерція являє собою засіб ведення бізнесу в глобальному масштабі, а темпи впровадження та результати вказують на передумови кардинального перетворення системи збуту і закупівель, перекладу комерції на інший, глобальний рівень.

До основних переваг електронної комерції варто віднести: доступ до глобального ринку товарів, нівелювання географічного фактора, мінімізація фінансових вкладень та витрат; скорочення ланцюжка посередників завдяки прямому зв'язку зі споживачем; близькість постачальників до клієнтів, що сприяє поліпшенню продуктивності та підвищенню конкурентоспроможності компаній.

Поряд із значними перевагами та новими можливостями, що з'являються у підприємців при виході на Інтернет-ринок існує низка недоліків: залежність від комунікаційних технологій (покриття Інтернету на території країни); високий рівень шахрайства у сфері електронної торгівлі та неналежне регулювання законодавством; загрози конфіденційності та небезпеки втрати інформації при здійсненні транзакцій; проблема з доставкою товарів до віддалених територій та можливі проблеми з оформленням повернень.

За даними Міжнародного союзу електрозв'язку у 2019 р. 4,1 млрд людей користуються Інтернетом, що відображає зростання на 5,3 % порівняно з 2018 роком – тобто 53% усього населення Землі. У період з 2005 по 2019 рр. кількість користувачів Інтернету зростала в середньому на 10 % щороку. У розвинених країнах більшість людей користуються Інтернетом – майже 87 %. У найменш розвинених країнах – лише 19 % можуть дозволити собі користування Інтернетом. Європа – регіон з найвищими показниками використання Інтернету, а Африка – володіє найнижчим показником на 2019 р. [3].

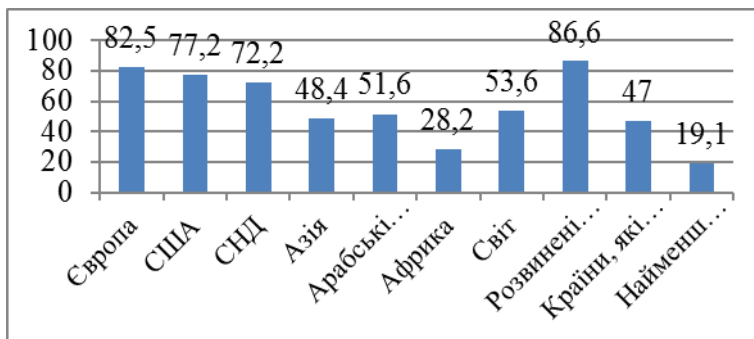

Рис 1. Відсоток осіб, які користуються Інтернетом, 2019 [3].

Дослідження користувачів Інтернету, які користуються серверами для здійснення покупок демонструє, що є країни, де частка користувачів мінімальна (Домініканська Республіка – 13 %), а є максимально активні, де цей показник доходить до 89% (ОАЕ). За статистикою на 2018 р. перше місце посіла Швеція 86 %, а в 2017 р. – Англія з часткою в 98% (зараз 87%).

Лідуючі позиції за обсягом ринку електронної комерції займає Китай (562,66 млрд). Швидкозростаючою онлайн активністю в Китаї виявився шопінг, де середній вік онлайн-покупця – 25 років. Із загальної кількості онлайн-покупок 33% відбуваються з мобільних пристроїв, 67% – зі стаціонарних комп'ютерів. Друге місце займає США з обсягом ринку 349,06 млрд. Більше половини магазинів віддають перевагу Інтернет-майданчику. Сумарна кількість онлайн-покупців складає 191 млн, серед яких 13 % використовують планшети, 15% – смартфони, а всі інші – комп'ютери. Трійку лідерів замикає Великобританія – 93,89 млрд, хоча онлайн-торгівля становить 13% від загального числа роздрібних продажів. Структура переваг приблизно відповідає американській – більшість здійснюють покупки за допомогою комп'ютерів. Майже всі 80 % Японії надають перевагу

покупкам в Інтернеті та тому обсяг ринку дорівнює 79,33 млрд. Значно менше користується Інтернетом населення Франції – 68% та тому обсяг ринку електронної комерції становить 42,62 млрд.

Якщо розглядати країни Близького Сходу, то необхідно відмітити вікову структуру населення, а саме високу кількість молоді, яка цінує можливість здійснення міжнародних онлайн-покупок. Наприклад, в Саудівській Аравії покупець витрачає 1123 дол, а зростання цих витрат за рік склало 97%.

На сьогодні Китай – найпопулярніша країна за напрямком онлайн-шопінгу. Наприклад, тільки в 2018 році через інтернет було продано товарів на 1,5 трлн, що втричі більше, ніж в США. В цілому регіон Південно-Східної Азії також показує динамічніший розвиток. Розглянувши регіони Європи, можна відмітити, що Західна Європа – найбільш грошовий регіон, де кожен покупець в середньому витрачає 1715 дол., у Південно-Східній Азії вартість кожної покупки дає лише 978 дол., у той час як у світі – цей показник дорівнює в середньому 1400 дол. [4].

Найпопулярнішими товарами, які покупці купують на онлайн-майданчику – комп'ютерна та побутова техніка (69 %), одяг (58 %), косметика (39 %), а також квитки будь-якого виду (37%). До товарів, які користуються меншим попитом відносяться продукти харчування, медичні препарати, товари для тварин, будівельні матеріали. До особливостей можна віднести той факт, що покупці на онлайн-майданчиках зазвичай витрачають більше коштів та на 22 % схильні до імпульсних покупок [5].

В результаті цього можна передбачити, що загалом мобільна комерція в світі має значні перспективи розвитку і зможе суттєво розширити свої масштаби та обсяги діяльності за умови належної організаційної, технологічної та правової підтримки. Факторами, які сприяють розвитку мобільної комерції, є її доступність, простота,

можливість здійснення повного циклу покупки за відсутності територіальних і часових обмежень. Також постійне впровадження нових інформаційних технологій дає змогу удосконалювати механізми обміну інформацією, комерційне середовища. Актуальною проблемою електронної комерції є безпека передачі мобільних платежів, що знижує її економічну й соціальну ефективність. З метою зменшення ризиків представниками банківської сфери застосовуються та постійно модифікуються різноманітні технологічні підходи, які дозволяють здійснювати операції купівлі-продажу та оплати товарів і послуг максимально швидко й безпечно [5].

Список використаних джерел:

1. Електронна комерція. URL: https://pidruchniki.com/12090613/finansii/elektronna_komertsiya (дата звернення 12.04.2020)
2. Федішин І.Б. Електронний бізнес та електронна комерція: опорний конспект лекцій / ТНТУ імені Івана Пулюя. Тернопіль, 2016. 97 с.
3. International Telecommunication Union, ITU. URL: <https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/FactsFigures2019.pdf> (дата звернення 12.04.2020).
4. E-commerce Report Global 2019: как развивается и что влияет на мировой рынок онлайн-торговли. URL: <http://allretail.ua/topics/62194/> (дата звернення 12.04.2020).
5. Шалева О.І. Організація і розвиток мобільної комерції в умовах становлення глобального інформаційного простору. *Глобальні та національні проблеми економіки* : електронне наукове видання. 2015. Вип. 7. URL: <http://global-national.in.ua/issue-7-2015/15-vipusk-7-veresen-2015-r/1363-shaleva-o-i-organizatsiya-i-rozvitok-mobilnoji-komertsiji-v-umovakh-stanovlennya-globalnogo-informatsijnogo-prostoru> (дата звернення 12.04.2020).

Науковий керівник: **Марченко Іван Сергійович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

CYBERTERRORISM COUNTERACTION: THE USA EXPERIENCE

Maria Zavada,

1st-year student of the School of the International Economic Relations and Travel Business,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
marylike1902@gmail.com

‘Tomorrow’s terrorist may be able to do more damage with a keyboard than with a bomb.’
The National Academy of Sciences Report, 1990

Nowadays the Internet has become a tool not only for communicating and entertaining, but also influencing foreign policy. The general orientation of current trends towards the expansion of globalization and the movement of basic processes into the online space make cyberterrorism counteraction one of the priority national security problems. In a global context, the leading powers of the world are increasingly paying attention to the protection of critical information resources and the ability to influence other countries' information resources. An important role in counteracting this phenomenon is played by the United States of America, which is constantly increasing its level of information technologies in the system of public administration.

Despite the topicality of this phenomenon, the counteraction methods of combating cyberterrorism in the USA are still rather poorly investigated. This article identifies the features of legal regulation of the fight against cyberterrorism in the USA. We have analyzed the system of

US government structures involved in the mechanism of combating cyberterrorism. Also the ways of borrowing USA positive experience in this field to Ukraine have been suggested.

In considering and analyzing the evolution of cybersecurity strategies in the United States of America, let us first identify the basic concepts used in their analysis. The term “cyberterrorism” was first used in 1980 by Barry Collin, a researcher at the California Cybersecurity Institute, and in 1997 FBI officer Mark Pollitt suggested to define cyberterrorism as “an intentional, politically motivated attack on information, computer systems, programs and data that lead to violence against non-military targets, population groups or secret agents ” [8].

The Federal Bureau of Investigation (FBI) suggested the following definition: "cyberterrorism is any premeditated, politically motivated attack against information, computer systems, computer programs, and data which results in violence against non-combatant targets by subnational groups or clandestine agents". According to a statement from the director of the US Federal Bureau of Investigation, a dozen of the agency's top priorities, along with anti-terrorism and anti-corruption activities, now include combating cyberterrorism and protecting the United States from cyberattacks. Special bodies constantly warn US companies of the threat from hackers, and mainly from Russia and Ukraine [**Error! Reference source not found.**].

In the end of the 20th century, cyberterrorism was not a threat to a state, but in 2009 this phenomenon was recognized by White House Cyber Security Adviser Richard Clarke. The report of the US Cybersecurity Commission, created after a series of attacks on the Pentagon network in 2007-2008, proclaimed in December 2008, clearly states: "The inability of the United States to protect cyberspace is one of the major national security challenges facing the new presidential administration" [6].

The Presidential Directives NSPD-54 and HSPD-23, issued on January 8, 2008 by George W. Bush, set off a strategy of protecting US cyberspace, which is being undertaken by the current Washington administration.

The Administration of B.Obama created an Interagency Committee on Information and Communications Infrastructure Interagency Policy Committee (ICI-IPC), chaired by the National Security Council and the US Homeland Security Council, as the main policy coordinating body relating to the creation of a secure global informational and communicational infrastructure and related capabilities [2].

According to the Cyberspace Policy Review, the new White House administrative structure should work with all the leading federal agencies responsible for ensuring the security of national information infrastructure systems and facilities. They are also required to continuously interact with state governments, local government authorities, and relevant divisions of private firms that provide secure corporate data protection [2].

Legal regulation is perhaps the single most important engine for the effectiveness of any state's information security. At least 43 states and Puerto Rico introduced or considered close to 300 bills or resolutions that deal significantly with cybersecurity. Thirty-one states enacted cybersecurity-related legislation in 2019. The US government has paid considerable attention to the security of information in public computer systems (The Cybersecurity Information Sharing Act), counteracting computer crime (Computer Fraud and Abuse Laws), and regulating the ratio of citizens' rights to information (The Information Protection and Security Act) [1].

The initial aims of the foreign policy of the Donald Trump administration focus on informational security, by fighting terrorists abroad, including cyberterrorists. In September 2018, the 45th American President said: "We will continue to lead the world in securing a prosperous cyber future." With the release of the National Cyber Strategy

2018, the United States now has its first fully articulated cyber strategy in 15 years. This strategy explains how the Administration will:

- Defend the homeland by protecting networks, systems, functions, and data;
- Promote American prosperity by nurturing a secure, thriving digital economy and fostering strong domestic innovation;
- Preserve peace and security by strengthening the ability of the United States — in concert with allies and partners — to deter and, if necessary, punish those who use cyber tools for malicious purposes; and
- Expand American influence abroad to extend the key tenets of an open, interoperable, reliable, and secure Internet **[Error! Reference source not found.]**.

The Global Cybersecurity Agenda (GCA), which is a framework for international cooperation aimed at enhancing confidence and security in the information society, combines 25 indicators into one benchmark measure to monitor the cybersecurity commitment of 193 ITU Member States and the State of Palestine to the five pillars endorsed by the. The bar chart shows that the United States of America scores the maximum points of 0.200 in the legal pillar and is tied with Canada in the organizational pillar with both scoring highly (0.200). United States of America ranks first with the highest score in the legal pillar, and has a wide range of legal provisions, both substantive and procedural, to cover cybercrime [3].

Moreover, the US spending on cybersecurity is constantly increasing. For example, in 2020 fiscal year, a 17.43 billion U.S. dollar budget for cybersecurity spending was proposed, representing a five percent increase from the previous year. These federal resources for cybersecurity are set to support a broad-based cybersecurity strategy for securing the government, enhancing the security of critical infrastructure and important technologies [3].

As we can see, there is a wide chain of governmental structures that counteract cyber terrorism in the USA. To illustrate, the Cyberspace Solarium Commission (CSC) was established in the John S. McCain National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2019 to "develop a consensus on a strategic approach to defending the United States in cyberspace against cyberattacks of significant consequences." CSC proposes a strategy of layered cyber deterrence. Their report consists of over 80 recommendations to implement the strategy. These recommendations are organized into 6 pillars:

- Reform the U.S. Government's Structure and Organization for Cyberspace.

- Strengthen Norms and Non-Military Tools.
- Promote National Resilience.
- Reshape the Cyber Ecosystem.
- Operationalize Cybersecurity Collaboration with the Private Sector.
- Preserve and Employ the Military Instrument of National Power [7].

Expand the use of Artificial Intelligence and Data Analytics The use of data analytics has demonstrable value to law enforcement because it can help drive case selection and investigative efficiency. For example, IRS-CI has prioritized the use of data in investigations, using models, algorithms, and millions of records to help identify areas of tax noncompliance. One particularly noteworthy success has been the launching of the Nationally Coordinated Investigations Unit (NCIU). This unit relies heavily on data analytics to help drive future case selection. In 2019, the NCIU became an official IRS-CI section, and has already referred more than 50 leads to CI field offices. Data analytics have also helped identify potential front companies acting for North Korea and Iran. The U.S. government should continue to identify and apply data analytics to support more efficient use of law enforcement, regulatory and other interagency resources and

authorities, such as the detection of and understanding trends in bulk cash smuggling and trade data to aid in TBML investigations [5].

In Ukraine, the mechanisms of counteracting and preventing cyberterrorism are still emerging. However, the issue of cybersecurity is currently extremely important for Ukraine, because it is a subject of aggression from Russia. In fact, it is about building a complete cybernetic sovereignty of the state, without which we will be forced all the time to remain in the face of catching-up transformations of the security sector. Following the experience of the USA, the level of interaction between public authorities and the private sector, as well as with non-governmental organizations should be increased in Ukraine.

The United States has a strong comprehensive framework that facilitates clear and coordinated responses from government and the private sector to serious cases of cyberterrorism. The federal, state, and local governments are constantly refining their plans and resources to identify, prevent, and respond to cyberterrorism. It is emphasized that the beginning of information security development was laid in the first half of the twentieth century. The five main areas of information security activities identified by the Strategy were analyzed: monitoring and continuous threat assessment of state information systems vulnerabilities; implementation of national measures to reduce cyberterrorism; implementing measures to protect information systems of public authorities; providing quality education and training on cyberspace protection; cooperation on national and international cyberspace security.

References:

1. Cybersecurity Legislation. 2019. *National Conference of State Legislatures*: веб-сайт. URL: <https://www.ncsl.org/research/telecommunications-and-information-technology/cybersecurity-legislation-2019.aspx> (Last Accessed: 30.04.2020).

2. Cyberspace Policy Review. 2019. *National Security Council*: веб-сайт. URL: <https://fas.org/irp/eprint/cyber-review.pdf> (Last Accessed: 30.04.2020).
3. Global Cybersecurity Index. 2019. *The Global Cybersecurity Agenda*: веб-сайт. URL: https://www.itu.int/dms_pub/itu-d/opb/str/D-STR-GCI.01-2018-PDF-E.pdf (Last Accessed: 30.04.2020).
4. National Cyber Strategy of the United States of America. September 2018. *The White House* : веб-сайт. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2018/09/National-Cyber-Strategy.pdf> (Last Accessed: 30.04.2020).
5. National Strategy for Combating Terrorist and Other Illicit Financing. 2020. *U.S. Department of the Treasury* : веб-сайт. URL: <https://home.treasury.gov/system/files/136/National-Strategy-to-Counter-Illicit-Financev2.pdf> (Last Accessed: 30.04.2020).
6. Securing Cyberspace for the 44th Presidency. 2008. *Center for Strategic and International Studies*: веб-сайт. URL: csis.org/files/media/csis/pubs/081208_securingcyberspace_44.pdf (Last Accessed: 30.04.2020).
7. The Review of Cyberspace Solarium Commission. March 2020. *U.S. Cyberspace Solarium Commission*: веб-сайт. URL: https://drive.google.com/file/d/1ryMCIL_dZ30QyJFqFk10MxIXJT4yv/view (Last Accessed: 30.04.2020).
8. Richard Whelan. A Review of: “Proceedings of the NATO Advanced Research Workshop on Responses to Cyber Terrorism, edited by Centre of Excellence”. *Terrorism and Political Violence*. 2009. № 21(2). p. 347–349.
9. Капитонова Е. Особенности кибертерроризма как новой разновидности террористического акта. *Известия высших учебных заведений. Поволжский регион. Общественные науки. Серия «Право»*. 2015. № 2 (34). С. 29–41. URL: https://izvuz_on.pnzgu.ru/files/izvuz_on.pnzgu.ru/4215.pdf (Last Accessed: 30.04.2020).

Scientific supervisor: **Olena Dotsenko**, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor at the Department of International Relations, International Information and Security, V. N. Karazin Kharkiv National University

СУЧАСНІ ТРЕНДИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ РИНКІВ КРЕАТИВНИХ ТОВАРІВ ТА ПОСЛУГ

Завадська Юлія Ігорівна,
студентка 3-го курсу факультету міжнародних відносин
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
yuliazavadska220999@gmail.com

Сучасний розвиток інформаційних технологій посилює міжнародні зв'язки та відображає вплив процесів глобалізації. Нова ера комп'ютерних технологій, інформаційних послуг, телекомунікацій все більше стосується творчих індустрій, креативних товарів і послуг, а отже формує тренди розвитку креативної економіки. Глобалізація означає прискорення економічної, технологічної, соціокультурної і політичної інтеграції. В свою чергу проявляються структурні зрушення в області креативної економіки, які безпосередньо впливають на розвиток національного та іноземного ринку, формують попит на ньому, а також певні закономірності, тенденції та механізми функціонування і розвитку. За останні кілька десятиліть глобалізація кардинально змінила світ, при цьому тісно поєднавши економіку та культуру. Це свідчить про те, що попит суспільства на креативні інновації зростає, а поняття креативності стає необхідним атрибутом тієї чи іншої країни задля досягнення технологічного прогресу. На початку XXI століття поняття креативних індустрій набуває все більшого значення, цим самим продукує широкий спектр товарів і

послуг, забезпечує наявність робочих місць, що позитивно впливає на розвиток творчих галузей і впровадженню нових інформаційних технологій. Тенденції розвитку глобальних ринків товарів і послуг набувають нової організаційно-правової форми та виходять на абсолютно новий рівень, а отже, світ зацікавлений в взаємодії творчості людини, нових ідей та інтелектуальної власності, знань і технологій.

Глобальний ринок креативних індустрій розвивається досить стрімко та мобільно, що вимагає від окремих країн та виробників високих адаптаційних здібностей, щоб відповідати світовим тенденціям. Розвинуті країни та країни, що розвиваються мають значний потенціал розвитку креативного сектору економіки. Для подолання структурних перекосів в галузі креативних індустрій необхідно сприяти виявленню креативного потенціалу та сприяти реалізації започаткованих новацій [2, с. 69].

В останні роки ХХ століття класичний бізнес радикально трансформувався, що було викликано зростанням ролі працівників інтелектуальної сфери в забезпеченні ефективності його діяльності, внаслідок чого традиційний чинник власності на засоби виробництва втратив своє основоположне значення. Він все частіше відхиляється від загальноприйнятих моделей функціонування бізнесу, а значить стає більш гнучкою структурою. Важливою рисою кінця минулого століття стала поява нового економічного порядку, в основі якого лежать вдосконалення інформаційних технологій в розрізі креативності. Розвиток нового економічного порядку призвів до широкого поширення малого бізнесу, який може бути організований з мінімальними інвестиціями і основним надбанням якого є інтелект, креативне мислення і таланти його засновників [3].

До основних факторів зростання креативної економіки варто віднести людський потенціал, внутрішній попит, інновації, інвестиції;

факторами що забезпечують є ефективний креативний, інноваційний, інвестиційний, виробничий і соціальний менеджмент. На сьогоднішній день сектор креативних індустрій представлений наступним чином: послуги індустрії моди та дизайну включають графічний, промисловий та дизайн інтер'єру. Аудіовізуальні послуги представлені кінематографом, телебаченням, радіомовленням, кіноіндустрією, видавничим та іншими виконавськими і візуальними мистецтвами. образотворчим і сценічним мистецтвом. Традиційна культура – це творчі ремесла, декоративно-прикладне мистецтво, фестивалі. Пам'ятки культурної спадщини об'єднують бібліотеки, пам'ятки археології, музеї та виставки [5, с. 153].

Все більшого розвитку набувають такі творчі сектори як аерокосмічний, послуги туризму та агропромисловий комплекс. Всі вони вдало використовують інформаційні технології та засновані на інноваціях та новизні. Аерокосмічний сектор спеціалізується на розробці програмного забезпечення, інформаційних та комунікаційних технологій, виробництві запчастин і комплектувальних виробів для авіаційної промисловості, послуг з технічного обслуговування для авіаційної промисловості, машинобудування. Він спрямований на створення високої доданої вартості та розвиток інновацій і позитивно впливає на глобальний ринок креативних товарів. Варто виділити туризм, як актуальний сектор креативних послуг. Основною метою його розвитку є залучення туристів і просування іміджу зарубіжних країн. Ще однією галуззю, яка користується популярністю на ринку креативних товарів є агропромисловий комплекс. Він сприяє переробці сировини у продукцію з високою доданою вартістю та включає в себе елементи інновацій першого кластеру і доповнює другий кластер, сприяючи поліпшенню іміджу країни за кордоном. Харчова і переробна

промисловість та пов'язані з нею галузі можуть дати позитивні результати від їх підтримки у короткостроковій перспективі [1].

Однак ЮНКТАД визначив стрімке зростання за останні десятиріччя обсягів креативної економіки, ніж економіки загалом, адже товари і послуги вироблені у сфері креативної економіки можуть бути об'єктами міжнародної торгівлі. За період з 2012 по 2018 рр. щорічні темпи зростання обсягів торгівлі креативними товарами дещо уповільнились, але не у всіх регіонах. Дані свідчать, що країни, що розвиваються мають обмежені ресурси для імпорту дорогих креативних товарів і недостатні потужності для формування сталого експортного потоку [7].

Щодо європейський регіону, то він визначається досить стабільним розвитком торгівлі креативними товарами. Ця торгівля загалом підтримується та стимулюється наднаціональними та національними органами співтовариства. В ЄС реалізується програма «Креативна Європа», здійснюється низка ініціатив, пов'язаних з креативною економікою та культурою. У 2015 році ЄС був визначено основні пріоритети європейської співпраці в галузі формування культурної політики. Варто відзначити такі елементи як: досягнення всеохоплюючої та доступної культури; пропаганда культурної спадщини; підтримка розквіту культурних і творчих секторів; сприяння культурному розмаїттю в зовнішніх відносинах ЄС. Для координації діяльності у сфері креативних економік створено посаду координатора Європейської комісії з питань взаємодії креативних індустрій в ЄС [6].

Одним із лідерів руху розвитку креативних економік в глобальному масштабі є Велика Британія, в якій ця галузь захоплює все нові ринкові ніші та сектори. Внесок британської креативної економіки становить 91,8 млрд фунтів стерлінгів за рік [8].

Зазначимо, що креативна економіка має шанс отримати в Україні поштовх до розвитку. Передбачено створення умов для охорони,

заохочення, підтримки культурного розмаїття як одного з найважливіших чинників сталого розвитку. Уніфікуються види економічної діяльності, які створюють творчий продукт та послуги і потребують належних форм державної підтримки. Законодавче визначення терміну «креативні індустрії» дозволить розпочати нормотворчу роботу в сфері стимулювання комерціалізації інноваційної творчої діяльності, що базується на розмаїтті форм культурного самовираження, індивідуальній творчості, навичках, таланті [4].

Отже, креативні товари і послуги все більше домінують на глобальних ринках, цим самим підтримуючи розвиток інновацій та новітніх технологій. Позитивний вплив креативних індустрій на торгівлю підтверджується збільшенням обсягів товарообороту креативною продукцією. Подальші перспективи у цьому напрямку потребують глибшого аналізу та підтримки креативно-культурного сектору і створення надійного клімату для подальшого впровадження у цій сфері інновацій.

Список використаних джерел:

1. Скиба М. В. Креативна економіка в Європі: 5 кроків для злету. *Життя* : веб-сайт. 2016. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/2016/03/21/209710/> (дата звернення: 17.04.2020).
2. Киришок С. В. Міжнародні та вітчизняні тенденції розвитку креативної економіки. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: Економічні науки*. 2014. № 6(1). С. 68–72.
3. Лошковська Х. С. Тенденції розвитку креативності в контексті міжнародного бізнесу. *Ефективна економіка*. 2014. № 3. С. 13–18.
4. Про внесення змін до Закону України «Про культуру» (щодо визначення поняття «креативні індустрії») : Закон України від 19.06.2018р. 2458-VIII. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2458-19>.

5. Холодни́цька А. В. Актуальні тенденції розвитку креативних індустрій в Україні в умовах глобалізації. *Економіка і суспільство*. 2018. №14. С. 151–157.

6. Culture statistics – international trade in cultural goods. *The EC* : веб-сайт. URL: http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Culture_statistics (дата звернення: 17.04.2020).

7. Growth rates of creative goods exports and imports, annual, *UNCTADstat* : веб-сайт. URL: [https://unctadstat.unctad.org\(wds\)TableViewer/tableView.aspx](https://unctadstat.unctad.org(wds)TableViewer/tableView.aspx) (дата звернення: 17.04.2020).

8. UK creative jobs and exports growth. *Creative industries* : веб-сайт. URL: <http://www.thecreativeindustries.co.uk/uk-creative-overview/news-and-views/news-creative-industries-grow-jobsexports> (дата звернення: 17.04.2020).

Науковий керівник: Войчук Максим Володимирович, кандидат економічних наук, докторант кафедри міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ

Здоровко Олександр Іванович,
студент 1-го курсу магістратури факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
ispolnitel2005@ukr.net

Міжнародна торгівля – одна з головних рушійних сил економічного розвитку, це сфера міжнародних економічних відносин і формується із зовнішньої торгівлі товарами, послугами, продуктами інтелектуальної праці всіх країн світу. Сьогодні це 80% усіх міжнародних відносин. Участь у міжнародній торгівлі приймає форму зовнішньої торгівлі для окремої країни, тобто це торгівля однієї країни з іншими країнами, яка складається з двох зустрічних потоків товарів і послуг: платного експорту (експорту) та імпорту (імпорту).

Міжнародна торгівля – це торгівля між резидентами різних країн. Фізичні та юридичні особи, фірми, транснаціональні корпорації (ТНК), некомерційні організації тощо можуть бути резидентами.

Вагомий внесок у розробку методологічних основ дослідження міжнародної торгівлі зробили наступні іноземні дослідники: Ч. Давенант, Ф. Еджуорт, П. Кругман, В. Леонтьєв, Б. Олін, М. Портер, Д. Рікардо, П. Самуельсон, А. Сміт, Е. Хекшер та інші. Проблемні аспекти, що пов'язані з функціонуванням міжнародної торгівлі, розглядалися в роботах таких вітчизняних вчених, як С. Беренда, А. Голіков, О. Довгаль, В. Сідоров, А. Філіпенко, С. Циганов, та інші.

Міжнародна торгівля є характерною рисою існування глобального ринку, який є сферою товарно-грошових відносин між країнами. Ці відносини базуються на міжнародному розподілі праці та інших факторах виробництва. Товар, який знаходиться на світовому ринку у фазі обміну, виконує інформаційну функцію, оскільки інформує про середні значення сукупного попиту та пропозиції. Тому країни здатні оцінити та адаптувати параметри своєї продукції та виробництва до потреб світового ринку [3].

Міжнародна торгівля товарами була та є першою історичною і основною формою міжнародних економічних відносин. Лише наприкінці ХХ століття різні форми фінансових операцій стали відігравати значну роль у міжнародній економічній системі. Але міжнародна торгівля все ще залишається провідною формою міжнародних економічних відносин, що підтверджується зростанням її обсягів. Міжнародна торгівля пов'язана насамперед із посиленням процесу лібералізації міжнародних економічних відносин та зростанням попиту на вироблені товари, частка яких у загальному світовому експорті становить 70%.

Швидке зростання міжнародної торгівлі позитивно впливає на економіку країн, що розвиваються, стимулюючи їх експорт. Країни неформальної групи БРІК (Бразилія, Росія, Індія та Китай) належать до країн, що розвиваються найшвидше. ВВП країн БРІК вже перевищує ВВП ЄС, вони також випереджають промислово розвинені країни групи 7 за загальним обсягом золотих запасів. Очікується, що вони будуть виробляти 44% світового ВВП до 2050 року і випереджатимуть

промислово розвинені країни за основними економічними показниками [4].

Країни БРІК умовно будуть сприйматися як "другий ешелон" після країн Тріади (США, Японія, ЄС) у наступні десятиліття. Темпи зростання провідних компаній цих держав становлять не менше 15% на рік, а їх прибуток коливався від 100 млн дол. США до 2 млрд дол. США на рік. Економічне зростання Китаю має найбільш позитивний вплив на приватний бізнес у всьому світі, друге місце ділиться між Росією та Індією, а Бразилія – на третьому місці [1].

Важливою особливістю міжнародної торгівлі є її географічна та товарна структура, а саме структура за географічним розподілом та товарним змістом. Географічна структура міжнародної торгівлі - це розподіл торгових потоків між країнами та їх групами, які створюються на територіальній чи організаційній основі. Територіальна географічна структура узагальнює дані щодо масштабів міжнародної торгівлі країн, що належать до однієї частини світу або великої групи країн (розвинені країни, країни, що розвиваються, країни з перехідною економікою). Організаційна географічна структура узагальнює дані про міжнародну торгівлю між країнами, що належать до інтегрованих торговельно-політичних асоціацій, або щодо торгівлі між країнами, які згруповані за обраним критерієм (країни-експортери нафти, країни, які не можуть погасити борги тощо). Географічна структура міжнародної торгівлі була сформована відповідно до вплив на світовий економічний поділ праці, тобто на глибокий міжнародний поділ праці та розвиток науково-технічної революції [2].

Міжнародна торгівля як особлива сфера міжнародної економіки має ряд специфічних особливостей, що відрізняють її від внутрішньодержавної торгівлі: державне регулювання міжнародної торгівлі; незалежна національна економічна політика; культурні відмінності між країнами; фінансові та комерційні ризики. Географічна структура торгівлі змінюється через економічні та політичні події у світі. Група «індустріально розвинених країн» відіграє важливу роль у світовій торгівлі. У них є деякі особливості: зростає частка промислової продукції у світовому експорті; високі темпи індустріалізації та

збільшення внутрішнього виробництва; політика, яка заохочує експорт, спрямований на зовнішні ринки.

Список використаних джерел:

1. Голиков А. П. Міжнародні економічні відносини: підручник. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 464 с.
2. Голиков А. П. Міжнародна торгівля (структура, географія, тенденції) навч. посіб. Х. : Харк. нац. ун-т, 2003. 172 с.
3. Мальський М. З., Мацях М. М. Теорія міжнародних відносин: 4-те вид., переробл. і доповн. Київ : Знання; Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 406 с.
4. World Trade Organization – main page. *World Trade organisation* : веб-сайт. URL: <https://www.wto.org> (дата звернення: 13.03.2020).

Науковий керівник: **Коваленко Роман Сергійович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голикова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: ЗАГРОЗА ЧИ ПЕРСПЕКТИВА ДЛЯ МАЙБУТНЬОГО

Зублевська Яна Юріївна,
студентка 4-го курсу факультету фінансів
банківської справи та страхування
Запорізького національного університету,
y.zublevskay@gmail.com

Розвиток інноваційних технологій у сучасному світі є надзвичайно актуальною темою. Усі ми зараз стоїмо на початку нової ери – ери технологій, модернізації та «надлюдини». Інноваційні технології з кожним днем все більше і більше поглинають нас та захоплюють. Але є питання, яке не покидає голови багатьох вчених: інновація,

модернізація та діджиталізація – це путь до нових відкриттів та поліпшеному життю, чи до людського та природнього спустошення?

До найбільш відомих вчених, які розглядали та вивчали інноваційні технології та їх вплив, відносять Д. Белла, П. Друкера, Дж. Гелбрейта, Е. Тоффлера.

Розвиток інноваційно-технологічної бази – це не лише каталізатор позитивних або негативних наслідків, це прояв тотальної зміни світогляду людства, відкриття нових ідей, та ліквідації старих звичок та навичок. Динамічний розвиток може призводити не тільки до покращення побутових умов населення, підвищення продуктивності праці, розвитку промисловості, якісної зміни медицини та інших наук, але й до неконтрольованих негативних впливів [1].

Щоб точніше окреслити та зрозуміти вплив інноваційної діяльності, розглянемо основні позитивні та негативні фактори впливу.

До перспективних напрямів розвитку інновацій можні віднести використання альтернативних джерел енергії. Такі енергії як сонячна, гідро- , біоенергії, вітрова – можуть стати доброю альтернативою. Проте повністю перейти на таку енергію буде важко. Потреби населення, особливо розвинутих країн, дуже високі та зростають, тож на даний час альтернативне паливо не зможе покрити їх затрати.

Наступною сферою, яка виграє від впровадження нових технологій є медицина, а саме -розробка нових лікарських засобів та технологій для поліпшення життя. Негайним питаннями зараз залишається розробка препаратів від вірусних захворювань, винахід та впровадження технологій для людей з вродженими вадами здоров'я, які являються неповносправними.

Третьою перевагою інноваційного майбутнього є вирощення модифікованих та селекційних організмів. Вплив ГМО досить досліджується багатьма вченими та кожною країною розглядається з різної точки. Проте вирощення таких фруктів і овочей, для країн в яких

гостро стоїть проблема голоду, могло би стати спасінням. Цікавим є той факт, що країни Африки, які сильніше за всіх страждають від голоду, забороняють ввозити на свою територію генномодифіковані продукти [2].

Виділяючи негативні фактори, одразу можна сказати про неконтрольованість деяких інноваційних процесів. Здійснюючи дослідження тих чи інших процесів, речовин, людина не завжди може спрогнозувати їх дійсний вплив у майбутньому. Таким чином відкриття атомної енергії призвело до виготовлення ядерної зброї. Розробка новітніх видів озброєння може поставити людство на грань знищення. На сьогоднішній день ми можемо почути про використання нанороботів у військових конфліктах та пошуку безсмертя людини, зараз це все тільки розробки, але ми не можемо уявити що буде через декілька років.

Деякі плани розвитку інновацій являють собою «геройські» помисли, але насправді несуть у собі загрозу для суспільства та окремих людських якостей. Наприклад, сьогодні все частіше висловлюють думки щодо роботизації у сфері війни, навчання, догляду за дітьми, літніми людьми. Такі зрушення призведуть до атрофії людських якостей та емоційних рис [3].

Загрозою також можна назвати небезпеку розшарування в економічній області. Загальновідомим є те, що всі країни наразі розвиваються нерівномірно. Проте розробка та володіння надпотужними інноваційними засобами декількома країнами може зробити їх домінуючими у світі, та відкинути інші країни назад.

Також головною загрозою для людини є конфлікт робочої сили з технологічним розвитком. Така проблема виникала вже у 18-19 ст., коли радикальна модернізація призвели до звільнення великої кількості людей [4]. Наразі ця проблема вирішується урядами країн, які не допускають збільшення рівня безробіття, проте країни з менш

розвинутою економікою підпадають під цю загрозу через те, що підприємцям буде вигідніше звільнити людину і замінити її на машину.

Інноваційно - технологічні зміни подарували людству багато можливостей. Водночас поклав на людину тяжку відповідальність за вміння правильно розпоряджатись тим, що воно має.

Україна зараз перебуває на початку змін. Інноваційні перевтілення які спостерігаються в країні, являються незначними, та не мають серйозного впливу. Основна сфера, яка зараз модифікується, це - економіка. Великі банки, податкові, виконавчі органи та інші заклади, намагаються діджиталізувати себе, розробити зручні програми, перенести все в електронний формат, відмовитись від паперу. Ця зміна найбільш відчутна в нашій країні, проте велика верстка населення не сприймає і таку зміну, не може пристосуватися. Щодо більш значущих змін: в Україні про це ще рано говорити, країна не підготовлена ні морально, ні підкріплена фінансово. Тож головним завданням для українців є прийняття і осмислення нового світу - світу новітніх технологій та змін, для того щоб мати перспективи для майбутнього.

Список використаних джерел:

1. Колодійчук А. В. Інформація як фактор інноваційного розвитку економіки. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2012. № 5(1). С. 58–62.
2. Фурдичко О. І. Еколого-економічне землекористування: сучасні проблеми агробізнесу. *Вісник Житомирського національного агроєкологічного університету*. 2012. № 1(2). С. 341–347.
3. Губерський Л.В., Андрущенко В.П., Михальченко М.І. Культура, ідеологія, особистість: методолого-світоглядний аналіз : навч. посібник. Київ, 2002. 580 с.
4. Хайлбронер Р. Філософи від світу сього. Великі економічні науковці: їх життя, епоха та ідеї : навч. посіб. Москва, 2008. 432 с.

Науковий керівник: **Батракова Тетяна Іванівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів та кредиту, Запорізький національний університет.

ОФШОРИ ТА НАСЛІДКИ ЇХ ДІЯЛЬНОСТІ

Каверіна Катерина Олександрівна,
студентка 3-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
ekaverina58@gmail.com

На тлі економічної глобалізації національне законодавство в сфері оподаткування не завжди розвивається адекватно відповідно до нових викликів, що виникають внаслідок ускладнення процесів діяльності транснаціональних корпорацій, мінливості потоків капіталу і активного розвитку цифрової економіки. Ці фактори створюють умови для ухилення від оподаткування, перш за все для великих міжнародних компаній, підриваючи, таким чином, універсальність і справедливість існуючих податкових систем. Внаслідок цього страждають державні податкові системи, оскільки вони недоотримують кошти до бюджету через приховування сум, що оподатковуються. Саме тому дана проблема є надзвичайно актуальною разом зі шляхами її вирішення.

Вивчення питання функціонування офшорного бізнесу та його особливостей відображено у працях В. К. Власенка, Ю. Г. Козака, О. Я. Мельника та ін.. Проте, незважаючи на велику увагу, що приділяється даній проблематиці, питання деофшоризації та запобігання ухилення від сплати державних податків рідко розглядається комплексно з

урахуванням позитивних і негативних сторін функціонування офшорних зон, особливо в контексті визначення перспектив розвитку.

Метою даної статті є визначення проблем, що виникають в державах, які не є податковими гаванями, в зв'язку з функціонуванням офшорних фінансових центрів та з'ясування запропонованих методів для вирішення даного питання.

Термін офшорні зони можна визначити як спеціальні території, де фізичні особи та корпорації розміщують свій капітал для зменшення податків на нього, оскільки це відбувається на більш сприятливих валютно-фінансових та фіскальних умовах. Основною метою організації таких територій є залучення коштів іноземних країн та досягнення методом збільшення потоку інвестиційних надходжень чистої фінансової безпеки. Так суб'єкти намагаються мінімізувати податки найбільш зручним чином з урахуванням та забезпеченням дотримання податкового законодавства. Часто офшорні фінансові центри не потребують щорічного подання звітності або місцевого представника, що приваблює іноземні інвестиції з усього світу ще більше [3].

Нові дослідження говорять про те, що 40% транснаціональних прибутків зберігаються в офшорних фінансових центрах, а 10% найбільших світових транснаціональних фірм належать 98% цього прибутку. Результат існування таких схем для збереження грошового капіталу – це 200 млрд доларів, що є втраченими з державних бюджетів країн у вигляді податкових надходжень в глобальних податкових гаванях [3].

Для глобальних компаній кожен долар звітного доходу в США чи Німеччині буде обкладатися податком близько 30%, тоді як дохід, зареєстрований на Бермудських островах, оподатковується у розмірі 0%. Саме через такі умови Німеччина втрачає 20 млрд доларів щороку, що відповідає 29% їх надходжень від корпоративного

податку, в той час як Франція втрачає 24% своєї податкової декларації з корпоративних податків, а США – 17%. Стратегії мінімізації податків, які спрямовують прибуток на різні режими низьких податків, були задокументовані у великих міжнародних компаніях, включаючи Amazon, Google, IKEA, Nike та багато інших [1].

Водночас офшорні зони є найбільшими збирачами податків в світі. Тобто таким країнам, як Ірландія, Люксембург і Пуерто-Ріко, незважаючи на застосування ефективних податкових ставок менше 5%, вдається залучити такий великий штучний прибуток, що в підсумку вони отримують більше податкових надходжень, ніж будь-яка інша країна. Це відображає стимули чинного корпоративного податкового кодексу і допомагає пояснити, як країни вступили в гонку на зниження ставки корпоративного податку.

Для того аби збільшити надходження до державних бюджетів було створено план «BEPS». План був розроблений Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) та запущений країнами "великої двадцятки". Він розшифровується як Base erosion and Profit Shifting та означає дії, що були розроблені з метою зменшення обсягів коштів, що виводяться в офшорні зони та тим самим збільшення кількості податкових надходжень до державних бюджетів країн світу.

Розроблені в контексті проекту ОЕСР BEPS, 15 дій, що забезпечують державні уряди внутрішніми та міжнародними правилами та інструментами для подолання ухилення від сплати податків, передбачаючи, що прибуток оподатковується там, де здійснюється економічна діяльність, яка приносить прибуток.

План BEPS складається з 15-ти пунктів. Кожен пункт – це опис окремої податкової проблеми і запропоновані шляхи її вирішення. Вони повинні бути впровадженими у внутрішнє законодавство країн і в міжнародні договори між ними. До таких пунктів належать:

- вирішення податкових проблем і особливостей оподаткування в епоху "цифрової економіки";
- нейтралізація т.зв. "гібридних схем";
- підвищення ефективності правил, що стосуються контрольованих іноземних компаній.
- боротьба з розмиванням бази оподаткування через виплату відсотків та інших фінансових транзакцій;
- загальна протидія "недобросовісній податковій практиці", беручи до уваги питання прозорості та реального економічного змісту компаній;
- запобігання зловживанню положеннями договорів про усунення подвійного оподаткування;
- запобігання застосування схем штучного уникнення статусу "постійного представництва";
- розробка правил трансфертного ціноутворення в частині нематеріальних активів;
- розробка правил трансфертного ціноутворення в частині ризиків і капіталу;
- розробка правил трансфертного ціноутворення в частині інших транзакцій з високим ризиком;
- розробка методів збору і аналізу інформації щодо розмивання податкової бази і виведення доходів з-під оподаткування;
- впровадження правил, що вимагають розкривати "прийоми агресивного податкового планування";
- оптимізація вимог щодо документування трансфертного ціноутворення та "покраїнних звітностей";
- розробка і підвищення ефективності механізмів вирішення спорів між країнами з податкових питань;

– розробка всеосяжної багатосторонньої конвенції з питань міжнародного оподаткування в цілях модифікації існуючих податкових договорів між країнами [2].

Варто зазначити, що з ініціативи ОЕСР до плану BEPS можуть приєднуватися будь-які країни (а не тільки члени ОЕСР і G20). Таким країнам було запропоновано вступити в так звану "Інклюзивну групу по реалізації Плану BEPS".

Отже, незважаючи на те, що План BEPS являє собою набір рекомендацій, тобто не є юридично обов'язковим документом, значення цього інструменту є величезним. План буде впроваджуватися шляхом внесення відповідних змін до законодавства. Країни будуть змушені проводити такі зміни, оскільки на "відмовників" буде здійснюватися жорсткий політичний тиск.

Загальне впровадження положень Плану BEPS призведе до того, що переважна більшість схем міжнародного податкового планування втратить свою ефективність, а деякі з них стануть і зовсім незаконними. В умовах значного підвищення ступеня прозорості податковим і правоохоронним органам стане значно простіше виявляти і викривати такі схеми.

Проте, вищевикладене зовсім не означає, що можливості податкового планування будуть повністю знищені. Просто в нових обставинах "правила гри" стануть більш жорсткими. Щоб бути сумісними з новими нормами, схеми взаємодії з іноземними компаніями (в т. ч. з використанням класичних офшорів) повинні бути ретельно проаналізовані і, в разі необхідності, переглянуті.

Список використаних джерел:

1. Україна приєднується до обміну фінансовою інформацією.
Мінфін : веб-сайт. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2018/11/01/35475395/> (дата звернення: 14.04.2020).

2. Ana Margarida Raposo, Paulo Reis Mourão Tax havens or tax hells? A discussion of the historical roots and present consequences of tax havens. *Financial theory and practice*. 2013. No 37 (3). P. 311-330.

3. Tax havens cost governments \$200 billion a year. It's time to change the way global tax works. WEF : website. URL: <https://www.weforum.org/agenda/2020/02/how-do-corporate-tax-havens-work/> (last accessed: 14.04.2020).

Науковий керівник: **Іщенко Марія Олександрівна**, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ФІНАНСОВА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Кавсюк Анатолій Миколайович,

студент 4 курсу спеціальності

«Фінанси, банківська справа та страхування»,

Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

Сучасні реалії суспільного розвитку, які характеризуються міжнародною фінансовою інтеграцією, проявляються усуненням бар'єрів між внутрішніми й світовим фінансовими ринками, розвитком значних зв'язків між відповідними ринками. Наразі, в умовах глобалізаційного простору, фінансовий капітал може без обмежень переміщуватись між внутрішнім та світовим фінансовими ринками.

Термін «глобалізація», за своїм змістом, – це процес, що охоплює всю земну кулю, тобто всесвітній, всебічний, повний, універсальний [2]. У свою чергу, фінансова глобалізація, передбачає поєднання фінансових ресурсів країн з різними рівнями економічного розвитку та різною вразливістю їхніх фінансових систем.

Дослідженням глобалізації та її складових елементів, зокрема, фінансової глобалізації, присвячено значну кількість праць, як

вітчизняних, так і західних науковців: М. Вотерс, Р. Робертсон, Д. Хелд, І. Лютий, З. Луцишин, Ю. Пасічник, Н. Ткаченко та інші. Проте й до тепер існують певні дискусійні питання щодо дефініції «фінансова глобалізація» та її вплив на темпи економічного розвитку країн світу.

Наразі, науковці, вважають, що перші прояви фінансової глобалізації з'явились у 70-х рр. XX ст., із значним зростанням обсягів міжнародної ліквідності та незбалансованістю поточних платежів, у результаті скасування золотодевізного стандарту й фіксованих валютних курсів, та розширенням міжнародного банківського кредитування, емісії цінних паперів на міжнародних ринках.

Відтак, допускають, що показником рівня розвитку фінансової глобалізації є капітал, який функціонує за межами країн-походження у вигляді нагромаджених іноземних активів, зокрема це: прямі й портфельні інвестиції; вимоги за банківськими позиками; вимоги за міждержавними кредитами тощо.

Темпи розвитку фінансової глобалізації викликані нерівномірністю економічного розвитку й розподілу фінансових ресурсів, нестачею, в більшості країн, власних ресурсів для інвестування, покриття дефіцитів у бюджетній сфері, суспільними трансформаціями.

За економічними законами, фінансова глобалізація відбувається за такими основними напрямками:

- розвиток банківської сфери, що включає в себе: регулювання фінансових ринків; посилення конкуренції між банківськими й небанківськими установами; фінансові інновації у галузі інформаційних технологій і створення нових видів фінансових продуктів та послуг;

- об'єднання національних фондових бірж;

- ведення єдиної валюти.

Відтак, науковці виділяють такі форми фінансової глобалізації:

- глобалізація капіталів;

- глобалізація фінансових інструментів;
- глобалізація фінансових інститутів;
- глобалізація фінансового законодавства;
- глобалізація ринку кваліфікованих фахівців у галузі фінансів [3].

Отже, серед основних факторів фінансової глобалізації, доцільно виокремити: інтенсивність економічної конкуренції, розвиток інститутів соціальної інфраструктури, зниження частки державного сектора тощо.

Фактом прискорення розвитку фінансової глобалізації, наразі, є висока динаміка й зростаючий обсяг валютних і євровалютних ринків, банківських депозитів в іноземній валюті, коштів, залучених від міжнародного фінансового ринку, сукупність ресурсів інституціональних інвесторів.

Проте, поряд із позитивними наслідками, фінансова глобалізація активізує низку конститутивних загроз:

- поглиблення глобальних економічних криз;
- втрата незалежності країн з невисоким рівнем розвитку з причин їх боргової чи іншої фінансової залежності;
- поглиблення диференціації рівнів розвитку країн;
- фінансова залежність країн з невисоким рівнем розвитку від розвинутих країн [1].

Проте, серед позитивних факторів впливу та можливих загроз, для України, фінансова глобалізація має й низку проблемних аспектів, а саме:

- низький рівень капіталізації вітчизняних фінансових посередників;
- політична нестабільність в країні;
- невідпрацьованість дій наглядових органів;
- слабка розвиненість фондового ринку тощо.

З метою розв'язання окреслених проблем необхідно, перш за все, узгодити питання державного нагляду та правового регулювання фінансових процесів у державі. За сприяння уряду, створити конкурентоспроможну інфраструктуру фінансового посередництва.

На рівні держаних та місцевих адміністрації, розробити довгострокові програми розвитку із залученням фінансових компаній усіх рівнів. Забезпечити здорову конкуренцію між інвесторами та споживачами інвестиційних ресурсів тощо.

Отже, фінансова глобалізація є складовим елементом глобалізації світового господарства та наслідком економічної інтеграції. Фінансова глобалізація є значливим процесом, що торкається всіх галузей економіки та вносить значні корективи у перспективи розвитку світового співтовариства.

Список використаних джерел:

1. Бураковський І. В. Світова економіка: глобальна фінансова криза. Харків : Фоліо, 2010. 415 с.

2. Глобалізація. *Вікіпедія* : веб-сайт. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Глобалізація> (дата звернення: 18.03.2020).

3. Ткаченко Н. В. Вплив глобалізаційних процесів на розвиток фінансових посередників. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Сер. «Економіка»*. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». 2014. Випуск 26. С. 81–88.

Науковий керівник: **Сукач Олена Миколаївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Східноєвропейський університет економіки і менеджменту.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЛЮДСТВА ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Кириленко Аліна Владиславівна,

учениця 9–А класу,

Люботинська загальноосвітня школа I-III ступенів №3

Люботинської міської ради Харківської області,

kyrylenkoalinka2005@gmail.com

Екологічні проблеми сьогодні існують практично скрізь. Це свідчить про те, що вони створюють небезпеку для життєдіяльності не окремих груп людей чи окремих країн, а людству загалом та всій планеті.

Стихійні лиха можуть створювати екологічні проблеми. Скажімо, катастрофічні повені часто спричиняють руйнування сільськогосподарських угідь, забруднення поверхневих вод і спалах інфекційних захворювань. Подібні наслідки можуть спричиняти виверження вулканів та землетруси тощо.

Нещодавно дослідники почали використовувати термін «глобальна екологічна криза». До складу цієї кризи можна віднести кислотні дощі, парниковий ефект та лісові екосистеми [1].

Кислотні дощі – метеорологічні опади всі видів (дош, сніг, град, туман), кислотність яких набагато перевищує норму. Здебільшого це пов'язано з процесами згоряння кам'яного вугілля, нафти й природного газу. Кислотні опади шкідливі для технічних споруд, витворів мистецтва. Виявлено, що під дією кислотних опадів сильно знизився водневий показник тисячі озер Європи й Північної Америки. Кислотні дощі й сніг викликають деградацію лісів: у Північній Європі від них постраждало приблизно 50% дерев. За зниженням водневого показника різко підсилюється ерозія ґрунту. Нині кислотні дощі завдають значної шкоди екосистемам Скандинавських країн, багатьох районів Росії, Центральної та Східної Європи, Індії та Китаю [2].

Парниковий ефект характеризується тим, що енергія сонячних променів не може повернутися у космос, а затримується і призводить до підвищення температури. Основні джерела «додаткового» вуглекислого газу – це печі теплових електростанцій, автомобільні двигуни, лісові пожежі, тобто ті, що пов'язані з техногенною діяльністю людини. Цей ефект може призвести до суттєвих змін клімату, які матимуть несподівані наслідки [2]. Наприклад, парникового ефекту може бути достатньо для глобального потепління клімату.

Викликане ним танення криги в Антарктиді, Гренландії, Північному Льодовитому океані призведе до підвищення рівня Світового океану. Затопленими будутьнайбільш заселені частини суходолу. Сотні мільйонів людей вимушені будуть мігрувати в дуже несприятливі для життя регіони. Можуть статися значні воєнні сутички між державами й народами [1].

Зменшення лісових територій та деградація цих екосистем є однією з найактуальніших екологічних проблем сучасності. Зменшення площі лісів і зниження їхньої стійкості залежать не тільки від надмірного споживання лісових ресурсів та ступеня забрудненості середовища, а й від економічного розвитку держави та рівня культурного розвитку населення. Основними причинами довготривалого погіршення стану лісових насаджень, їх деградації та загибелі є комплекси антропогенних та соціально-економічних чинників. Під екологічною функцією лісів розуміють рекреаційну (оздоровчу) цінність лісових масивів, захист ґрунтів від ерозії, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, регулювання водостоку, виділення кисню та ін.

Значення лісів є глобальним і життєво важливим для всього комплексу екологічних систем землі. Ліси – акумулятори та носії енергії, що бере участь у ході природних процесів і розвитку біосфери.

До першочергових завдань лісового господарства входять збереження і відновлення лісових насаджень, охорона лісу, підвищення його продуктивності та біологічної стійкості [1].

Отже, екологічна криза є найбільшою небезпекою, яка постала сьогодні перед людством. У жителів планети Земля немає альтернативи: або вони справляються із забрудненням, або забруднення розправиться з більшою частиною людей, які населяють нашу Землю. Слід пам'ятати, що всі глобальні проблеми взаємопов'язані й тому можуть бути вирішені тільки в комплексі і тільки спільними зусиллями світового товариства [2].

Список використаних джерел:

1. Бурлака Н. І. Екологічне значення лісових екосистем. *Екологія та сталий розвиток* : матеріали І наук.-практ. конф. викладачів, студентів та молодих учених (Маріуполь, 15 грудня 2015). Маріуполь :Донецький держ. ун-т управління, 2015. 13 с.

2. Дефорж Г. В. Глобальна екологічна криза та шляхи її подолання. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2017. Вип. 1 (247). С. 27–31.

Науковий керівник: **Бардакова Світлана Михайлівна**, вчитель вищої категорії, вчитель української мови та літератури, Люботинська загальноосвітня школа №3 Люботинської міської ради Харківської області

ДЕМОГРАФІЧНА ПРОБЛЕМА ЛЮДСТВА ТА ЧИННИКИ ЇЇ ЗАГОСТРЕННЯ

Ковтун Карина Віталіївна,
студентка 1-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
karinakovtun205@gmail.com

У наш час життя людини залежить від багатьох зовнішніх факторів: екологічної ситуації світу, відносин між державами та політиками, економічної стабільності тощо. На жаль, людство стикається все з більшими проблемами, які за певних обставин набувають небезпечного стану. Однією з таких є демографічна проблема, яку доцільно вивчити у контексті народонаселення.

Сучасність ставить перед нами виклики нерівномірного відтворення населення у розвинених країнах та країнах, що розвиваються. У перших простежується старіння населення, а в інших – стрімке зростання чисельності. Такий демографічний дисбаланс ставить під загрозу якість життя людства у майбутньому [1].

За підрахунками ООН кожного дня населення Землі збільшується на чверть мільйона. Ці показники обумовлені передусім збільшенням чисельності в найбільш розвинених регіонах світу – країнах, що розвиваються, адже найбільший відсоток зростання припадає на Китай, Індію, Пакистан, Індонезію, Бангладеш, Нігерію та Бразилію. У такий спосіб, експерти вважають, що до 2050 р. в Індії мешкатиме на 100 млн. осіб більше, ніж у Китаї. Стосовно розвинених країн, то високий рівень народжуваності зберігається лише в США за рахунок іммігрантів, які забезпечують 80% зростання населення в цій країні. Проте чисельність населення в Європі скорочується, не зважаючи на імміграцію. Зниження чисельності населення відбулося у 17 країнах, в

першу чергу – східноєвропейських. Населення скоротилося в Литві, Україні, Білорусі, а також Швеції, Греції та Італії. І тільки Туреччина та Ісландія мають рівень народжуваності, що є необхідним для відтворення населення [2].

Необхідно відзначити, що Україна посідає передостаннє місце за рівнем народжуваності серед країн Європи, в той час як за смертністю населення – 2-есеред країн континенту. Перешкодою для перспектив розвитку нації стають обсяги та швидкість депопуляції, тобто тотальне зменшення населення внаслідок перевищення кількості померлих над кількістю народжених. Виключно українською особливістю є те, що загостренню негативної демографічної динаміки сприяли та продовжують сприяти такі економічні та соціально-політичні явища, як криза, анексія півострова Крим у 2014 році, війна на сході України у 2014-2020 роках. Із загостренням соціально-економічної кризи для багатьох українців бажання стати батьками стоїть поряд із фінансовою неможливістю утримувати дитину в майбутньому. Молоде подружжя не можуть дозволити собі народити дитину через витрати, які неухильно виникають при народженні та вихованні. Причиною падіння народжуваності є також і той факт, що велика кількість молодих людей дітородного віку виїжджають закордон на навчання та роботу і не повертаються додому [2].

Для поліпшення ситуації можна запровадити декілька заходів:

- створення належних умов для повернення в Україну людей, що мають українське коріння та проживають за кордоном;
- вирішення військового конфлікту на сході, що є серйозною перепорою для повернення населення в Україну.

Отже, підхід до розв'язання демографічної проблеми повинен бути комплексним. А з огляду на це треба підвищувати рівень народжуваності якомога швидше. Державна політика органів влади повинна насамперед лібералізувати міграційну політику, стимулювати

народжуваність та вирішувати соціально-економічні потреби і підвищити умови для якісного життя народу [2].

Список використаних джерел:

1. Горобець О. Г. Демографічна проблема людства: сучасний стан, наслідки та прогнози. *Політ. Сучасні проблеми науки* : матеріали XVIII Міжнародної наук.-практ. Конф. молодих учених і студентів. Київ : НАУ, 2018.

2. Лубинець Ю. М. Методи регресійного аналізу в задачах прогнозування демографічних процесів: дис. магістра зі спеціальності 124 Системний аналіз: 004.942 / Київський національний політехнічний університет імені Ігоря Сікорського. Київ, 2018. 112 с.

Науковий керівник: **Алексєєва Тетяна Іванівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО БРЕНДИНГУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Козлюк Владислав Олександрович,
Студент 3-го курсу групи МЕВ – 31
факультету міжнародних відносин
Східноєвропейського національного
університету імені Лесі Українки,
vladislavkingshum@gmail.com

Посилення конкурентних відносин в умовах розгортання глобалізаційних процесів впливає на взаємодію суб'єктів господарювання в комунікаційному середовищі. Органи місцевого самоврядування посилюють співпрацю з іншими суб'єктами територіального управління для посилення регіональних

конкурентних переваг. Територіальна конкуренція несе у собі набір інструментів для максимізації потреб населення регіону та потужний засіб для виходу на різноманітні ринки (інвестиційний, туристичний, робочої сили та ін.). Брендінг території спрямований на створення привабливих умов перебування в певному регіоні. Через активне посилення конкуренції між регіонами, сильні територіальні бренди перетворюються на центрами тяжіння для інвесторів, туристів, капіталу.

Кожна територія (місто, область, країна, регіон) прагне зайняти своє унікальне місце в свідомості потенційних споживачів (населення, інвесторів, туристів тощо), сформувати конкурентні переваги та ідентичність, що дозволяють цій території протягом тривалого часу бути привабливою. Згідно з оцінками зарубіжних дослідників, глобальна конкуренція між містами охоплює 27 млн. малих міст, 3 тис. великих міст і 455 мегаполісів [3].

Що стосується територіального маркетингу, то дану концепцію найоптимальніше розглядати як скоординовану систему діяльності місцевих органів влади з метою підвищення якості життя населення, в тому числі, але не обмежуючись такими цілями як покращення інфраструктури території, залучення інвесторів, туристів, руху капіталу, міграції робочої сили ін., що в свою чергу крім підвищення привабливості і конкурентоспроможності, спрямована на забезпечення сталого просторового розвитку території та вирішення наявних соціально-економічних й екологічних проблем [2].

Відповідно, можна запропонувати таке визначення територіального брендінгу – це візуалізований та персоналізований образ території у вигляді чітко визначеного набору інструментів та стратегій, що спрямовані на формування позитивних асоціацій з унікальними характеристиками території, що в першу чергу залучатимуть інвесторів та туристів і збільшуватимуть регіональний

капітал. Зі збільшенням потоків капіталу буде прослідковуватися стрімке зростання привабливості регіону, що задовольнятиме потреби та підвищуватиме рівень якості життя населення.

Так, Е. Серьогін зазначає, що брендинг територій – це стратегія підвищення конкурентоспроможності міст, областей, регіонів, географічних зон і держав з метою завоювання зовнішніх ринків, залучення інвесторів, туристів, нових мешканців та кваліфікованих мігрантів [4].

Водночас, О. Мещеряков стверджує, що бренд території являє собою символічну віртуальну психо-емоційно-соціальну конструкцію в сприйнятті споживачів території, відображатиме сукупність геополітичних, еко- соціально-культурних, історичних, економічних і інших характеристик території, які формують їхні уявлення про привабливість даного місця і його переваги порівняно з іншими територіями. Бренд території є її нематеріальним маркетинговим активом і формує її комунікативний капітал [3].

Проте окрім регіонального рівня, бренд може позиціонувати на потенційні, а саме локальний, національний та метарівень. Кожен із рівнів відіграє важливу роль в економіці держави, адже створює фундамент конкуренції для наступного рівня.

Питання територіального бренду в умовах глобалізації світової економіки обумовлюється такими тенденціями.

1. Зростаюча конкуренція в умовах глобалізації світової економіки. Конкуренція між компаніями (підприємствами, організаціями), що виробляють однотипну продукцію вже у минулому. Процес глобалізації заставляє конкурувати між собою регіони з метою залучення обмежених ресурсів (фінансових, інформаційних, матеріально-технічних, людських). Більша частина ресурсів при цьому є дефіцитними, особливо висококваліфікована робоча сила та креативний клас[6; 9].

2. Конкуренція між регіонами. Регіони змушені використовувати різноманітні інструменти та стратегії брендингу, щоб перш за все, залучити інвесторів та зацікавити туристів, по-друге зробити територію привабливішою ніж у конкурентів [7].

3. Розвиток сфери туризму. Одна із сфер істотних прибутків, що ніяк не страждає в період світової кризи. Міжнародний туризм розвивається стрімкими темпами та його роль в економіці відіграє важливу роль, адже слід пам'ятати, що існує діловий туризм, який в свою чергу залучає інвесторів. Завдяки туризму відбувається головна оцінка регіону та формується його імідж в очах споживачів.

4. Актуальність використання концепції брендингу. Слід пам'ятати, що територіальний бренд формується не лише завдяки тісній співпраці суспільства і держави, а через історично сформовану історико-культурну спадщину. Тобто, створення логотипу міста буде збудоване на основі пам'ятки (Замок Любарта у Луцьку, Статуя свободи у Нью Йорку, Пізанська вежа у Пізі).

5. Необхідність розвитку системи підтримки місцевих виробників товарів і послуг, особливо при експорті їх товарів за межі території, а також за кордон. Практика розвитку підприємництва констатує, що бренд місцевості (країни, області, міста) тісно пов'язаний з брендами товарів (Вінниця (Nemiroff), Японія (Toyota), Швейцарія (Swiss Made) [6].

Таким чином, бренд території доцільно розглядати як багатофакторну систему, структуру якої утворюють економічна, соціально-політична і культурно – ідеологічна складові. Визначення першої складової полягає в розумінні економічної ролі території, його спеціалізації, тенденцій розвитку і кінцевої мети розвитку. Формування другої складової є складним процесом співробітництва з центральною владою, спрямованим на створення на території інфраструктури, яка забезпечить сприятливий інвестиційний і

туристичний клімат. Третя, культурно-ідеологічна складова реалізується через уособлення неповторності кожної території [5].

Необхідно також пам'ятати, що важливу роль в формуванні товарного бренду (в нашому випадку територіального бренду) відіграє комунікація. За допомогою комунікації здійснюється процес донесення інформації про продукт кінцевому споживачу (інвесторам, туристам і т.д.).

Отже, використання маркетингових стратегій та принципів брендування територій в структурі стратегічного управління територією зумовлений розгортанням процесів інтернаціоналізації виробничих процесів та глобалізації економіки в цілому. Брендування території повинне розглядатись як інструмент досягнення цілей сталого розвитку та потребує більш ґрунтовного наукового дослідження в даному контексті.

Список використаних джерел:

1. Велешук С. Територіальний брендинг як інструмент соціально-економічного розвитку регіону. *Міжнародний науково-виробничий журнал*. 2015. № 3. С. 148.
2. Войчук М., Козлюк В. Territorial marketing concept: theoretical and practical issues: *Економіка та розвиток*. 2019. №1. Ч. 2. С. 43–55.
3. Мещеряков Т. Концептуальные положения по управлению территориальным маркетингом: институциональный подход. СПб.: Изд-во СЗГТУ, 2010. 242 с.
4. Серегина Е. История возникновения брендинга территорий. *Advertology: наука о рекламе* : веб-сайт. URL: <http://marketing.by/main/school/theory/0041483/>.
5. Пашкова Г. Брендинг регіону в контексті нової парадигми регіонального розвитку. Державне управління та місцеве самоврядування. 2012. № 2. [Електронний ресурс]: http://www.dridu.dp.ua/vidavnictvo/2012/2012_02%2813%29/12pggpr.pdf

6. Anholt, S. Competitive Identity: The New Brand Management for Nations, Cities and Regions. London: Palgrave Macmillan, 2007. 160 p.

7. Jacobsen B.P. Investor-based place brand equity: A theoretical framework. *Journal of Place Management and Development*. 2009. № 2 (1). P. 70-84.

8. Simon G. Understanding Sustainable Cities: Competing Urban Futures. *European Urban and Regional Studies*. 1999. № 6(3). DOI:10.1177/096977649900600307

9. Zenker S. Who's your target? The creative class as a target group for place branding. *Journal of Place Management and Development*. 2009. –№ 2 (1). P. 23-32.

Науковий керівник: **Войчук Максим Володимирович**, кандидат економічних наук, докторант кафедри міжнародних відносин, Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

СУЧАСНИЙ СТАН ІНІЦІАТИВИ «ОДИН ПОЯС – ОДИН ШЛЯХ» ЯК ГЛОБАЛЬНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СТРАТЕГІЇ КНР

Кочерга Михайло Олександрович,
студент 3-го курсу групи УО-31 факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
ziggystar2001@gmail.com

Актуальність теми цієї роботи пов'язана з необхідністю дослідити сучасний стан реалізації глобальної економічної ініціативи «Один пояс – один шлях», висунутої Китайською Народною Республікою як одним із найбільш впливових акторів міжнародної арени, яка, з одного боку, є відносно новою, має потужний потенціал до суттєвої трансформації сучасної системи світогосподарських зв'язків, а з іншого – не є достатньо дослідженою, зокрема, у межах українського наукового середовища.

Через більше ніж 6 років після проголошення офіційним Пекіном ініціативи «Один пояс – один шлях», станом на січень 2020-го року, до проєкту приєдналися 138 країн Азії, Океанії, Африки, Латинської Америки та Європи, як бачимо на рис. 2.1, та 30 міжнародних організацій (рис. 1) [4].

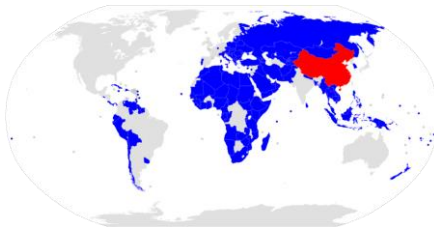

Рис. 1 Карта країн, що приєдналися до ініціативи «Один пояс – один шлях» [3].

Цікаво, що, відповідно до дослідження американської консалтингової фірми RWR Advisory Group, станом на середину 2018-го року реалізація лише з 234 із 1674 китайських інфраструктурних проєктів в 66 країнах-учасниках ініціативи «Один пояс – один шлях» зіткнулася з певними складнощами, тобто 86% інфраструктурних проєктів у межах “BRI” виявилися вдалими з погляду імплементації [7].

Протягом останніх 6 років було досягнуто значних результатів у контексті реалізації китайської ініціативи «Один пояс – один шлях».

Так, із моменту проголошення ініціативи співпраця Китаю та країн-учасниць «Одного поясу – одного шляху» щодо будівництва портів, залізниць, автомобільних доріг, електростанцій, авіасполучення та телекомунікацій виявилася досить ефективним, що, звичайно, суттєво удосконалило інфраструктурні системи в цих країнах.

Статистика свідчить про те, що сьогодні Китай запровадив суднові маршрути уздовж понад 600 портів, а відповідні служби судноплавства широко розповсюджені на території всіх прибережних країн «Одного поясу – одного шляху».

Співпраця між Китаєм та країнами-членами “BRI” аналогічно продемонструвала суттєві результати: так, станом на червень 2019-го року було відправлено майже 17 тис. вантажних рейсів “China-Europe CR Express” із 62 міст Китаю до 53 іноземних міст у 16 країнах світу, завдяки чому було значне зростання темпів обсягів китайського експорту.

У сфері цивільної авіації Китай підписав угоди про повітряний транспорт із вісьмома країнами Ініціативи та двосторонні міжурядові угоди щодо повітряного транспорту із 62 країнами, здійснюючи прямі рейси (приблизно 5100 рейсів щотижня в 2018 р.) до 45 країн [2, 8].

Загалом кажучи, маємо зазначити, що станом на 2019-й рік суттєвого прогресу дістало будівництво залізничних шляхів «Китай–Лаос», «Китай–Тайланд» та «Джакарта–Бандунг», портів Гвадар (Пакистан), Хамбантота (Шрі-Ланка) та Пірейського порту (Греція); вкрай інтенсивною виявилася співпраця щодо будівництва енергетичної та ресурсної інфраструктури завдяки запуску та функціонуванню нафтопроводу «Китай–Росія», газопроводу «Китай–Центральна Азія» та нафто- і газопроводу «Китай–М’янма» [8].

Щодо торгово-економічного та інвестиційного співробітництва, то протягом останніх 6 років торгівля між Китаєм та країнами “BRI” досить високими темпами розширювалася та торгово-економічна співпраця, відповідно, зміцнювалася (рис. 2):

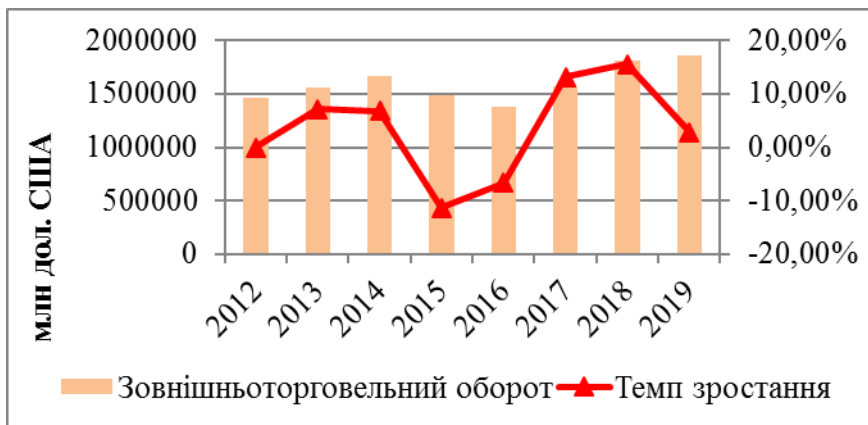

Рис. 2 Динаміка торгівлі Китаю з країнами ініціативи «Один пояс – один шлях» протягом 2012-2019 рр.
Складено автором за [5, 6].

Статистичні дані демонструють, що протягом 2012-2019 рр. обсяги торгівлі між Китаєм та країнами “BRI” зросли майже на 28% – з 1,46 трлн дол. США у 2012-му році до 1,86 трлн дол. США у 2019-му році.

Відповідно до статистичної інформації, зросла й частка країн “BRI” у географічній структурі зовнішньої торгівлі Китаю (табл. 1):

Таблиця 1

Динаміка частки країн ініціативи «Один пояс – один шлях» в географічній структурі зовнішньої торгівлі Китаю впродовж 2012-2019 рр.

Рік	Частка
2012	37,7%
2013	37,6%
2014	38,8%
2015	37,4%
2016	37,3%
2017	38,1%
2018	39,1%
2019	40,8%

Складено автором за [5, 6].

Згідно зі статистикою, Китай, зазвичай, експортує електромеханічну продукцію до країн “BRI”, а натомість імпортує з цих країн електричне обладнання та викопне паливо [2].

Інвестиційна співпраця Китаю та країн “BRI”, відповідно до рис. 3, аналогічно розвивалася досить високими темпами: якщо в 2013-му році обсяг прямих іноземних інвестицій до країн «Одного поясу – одного шляху» із Китаю становив приблизно 13,4 млрд дол. США, то в 2018-му році цей показник становив 15,5 млрд дол. США (рис. 3).

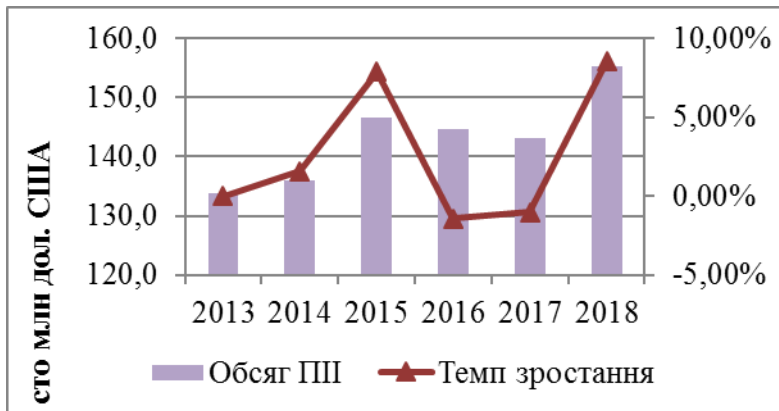

Рис. 3 Динаміка обсягу прямих інвестицій із Китаю до країн ініціативи «Один пояс – один шлях» протягом 2013-2018 рр.

Складено автором за [8].

Незважаючи на подібні результати, сьогодні китайська ініціатива «Один пояс – один шлях» зумовили поляризовані оцінки в межах світового ком'юніті. Головна претензія противників проекту полягає в тому, що “The Belt & Road Initiative”, на їхню думку, збільшує ризик дефолту в країнах – учасниках Ініціативи, що розвиваються, із нестабільною економікою, а Китай використовує Ініціативу як, зокрема, інструмент здійснення т.зв. боргової дипломатії задля зростання політичного впливу або ж контролю над важливими інфраструктурними об'єктами, що розташовуються на території таких країн.

Класичним прикладом того, як країна не змогла впоратися з китайськими інвестиціями, є Шрі-Ланка. У грудні 2017-го року країні довелося передати Китаю в користування на 99 років згаданий раніше порт Хамбантота і прилеглу до нього територію, щоб зменшити свої зобов'язання. Порт був побудований за кошт китайських кредитів у 2010-му році і відразу ж почав генерувати збитки: проект із самого

початку був приречений, від нього відмовилися всі міжнародні кредитори та Індія, традиційний союзник і інвестор Шрі-Ланки.

Коли президент Махінда Раджпакса, що взяв у Китаю кредит на будівництво порту, програв вибори в 2015-му році, новий уряд виявив, що доходів країни не вистачає навіть на виплату відсотків за кредитом, не кажучи вже про зменшення тіла кредиту. У спробі зменшити зобов'язання порт було передано тим, хто його побудував. Борг Шрі-Ланки, однак, продовжує зростати: у 2018-му році він становив приблизно 77% ВВП, і на його оплату мало піти 14,1% ВВП [1].

Список використаних джерел:

1. Коростиков М. Колдобины Шелкового пути. Почему страны все чаще выходят из главного международного проекта Китая. Московский центр Карнеги. 2018. URL: <https://carnegie.ru/commentary/77125> (дата звернення: 29.03.2020).

2. B&R interconnection witnesses great breakthroughs in 5-year development Belt and Road Portal: web-site. URL <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/qwyw/rdxw/69500.htm>. (Last accessed: 28.03.2020).

3. Belt and Road Initiative: web-site. URL https://en.wikipedia.org/wiki/Belt_and_Road_Initiative. (Last accessed: 28.03.2020).

4. List of countries which signed cooperation documents related to the Belt and Road Initiative Belt and Road Portal: web-site. URL https://www.yidaiyilu.gov.cn/info/iList.jsp?tm_id=126&cat_id=10122&info_id=77298. (Last accessed: 26.03.2020).

5. List of importing markets for a product exported by China Trade Map: web-site. URL [https://www.trademap.org/\(X\(1\)S\(zlyanx452daurd554eon5155\)\)/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c156%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1](https://www.trademap.org/(X(1)S(zlyanx452daurd554eon5155))/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c156%7c%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c2%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1). (Last accessed: 25.03.2020).

6. List of supplying markets for a product imported by China Trade Map: web-site. URL: [https://www.trademap.org/\(X\(1\)S\(zlyanx452daurd554eon5155\)\)/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c156%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1](https://www.trademap.org/(X(1)S(zlyanx452daurd554eon5155))/Country_SelProductCountry_TS.aspx?nvpm=1%7c156%7c%7c%7cTOTAL%7c%7c%7c2%7c1%7c1%7c2%7c1%7c2%7c1%7c1). (Last accessed: 22.03.2020).

7. RWR's "Problem Transactions" Data Featured in Financial Times RWR Advisory Group : web-site. URL: <https://www.rwradvisory.com/rwrs-problem-transactions-data-featured-financial-times/>. (Last accessed: 08.03.2020).

8. Six Years of "Belt and Road"! Belt and Road portal : web-site. URL: <https://eng.yidaiyilu.gov.cn/qwyw/rdxw/105854.htm>. (Last accessed: 02.04.2020).

Науковий керівник: Іщенко Марія Олександрівна, старший викладач кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

FIRST STEPS BETWEEN GEORGIA AND THE EU: PARTNERSHIP AND COOPERATION AGREEMENT

Nika Kratsashvili,
III year-student of the Faculty of Social and Political Sciences,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University,
nikakratsashvili1999@gmail.com

Firstly, before discussing the first step in EU-Georgia relations, it is important to mention the historical legacy that Georgia has obtained from the past two centuries. 1801 is the breakpoint when the Russian Empire started conquering Georgian kingdoms and principalities and in the 1860s it seized over the last regions (Iagorashvili, 2017).

Russia did not only annex the country but also tried to erase cultural elements that could prevent its full control. The abolishment of the autocephaly of Georgian Orthodox Church in 1811 (Which was later restored in the 20th Century) or restricting Georgian language vis-à-vis Russification efforts are shining examples of this. It was not until 1918 when Georgia gained sovereignty from Russia which was defeated in the World War I. It is also important to highlight that it was because of the support of Germany that led to the independence of Georgia (Ibid.). Interestingly, Germany now is supposed to be the most critical and substantial member of the EU whose approval for Georgia's membership can be decisive.

Georgia was again conquered now by Soviet Russia in 1921 and gained independence only in 1991. Although the European Union (at that time called EC - European Community) recognized Georgia as a sovereign state in 1992, in the beginning, the EC was not much interested in the country and the region of South Caucasus. The reason for the lack of interest could be the following:

1. Georgia did not have supporters within the EC as was e.g. Finland for the Northern countries;
2. Conflicts in Georgia considering its "geographical distance" were not perceived as a "direct threat" to Europe;
3. The EC "was not a global player" and "Europe did not have the experience of long-term political relations with Georgia" (CDD, 2016, p. 56).

However, In the wake of the post-Soviet tough political, economic, and social problems in Georgia, the European Community's political and financial support was valuable. Acute issues in the country included "dissolution of the economic connections in the Soviet Union, loss of import markets, domestic conflicts, political instability, social difficulty," etc. Compared with the 1989 level, GDP in Georgia fell by 76.4% after

several years of independence. In the years 1999-2004, the EC was helping Georgia "in three major dimensions – Humanitarian, Financial, and Technical." After 2004 humanitarian assistance was not needed anymore. So until today, the EU continues providing financial and technical support (GCSD, 2017).

One of the first important steps between the EC and Georgia was taken in 1996 in Luxembourg when Community members made the **Partnership and Cooperation Agreement (PCA)** with Georgia. The agreement came into force in 1999 (CDD, 2016, p. 57). Its official "objectives" are:

- "to provide an appropriate framework for the political dialogue between the Parties allowing the development of political relations;"
- "to support Georgia's efforts to consolidate its democracy and to develop its economy and to complete the transition into a market economy;"
- "to promote trade and investment and harmonious economic relations between the Parties and so to foster their sustainable economic development;"
- "to provide a basis for legislative, economic, social, financial, civil scientific, technological, and cultural cooperation" (MFA, 1996).

Although the Agreement does not include specific mechanisms of the EU membership (CDD, 2016, p. 57) and its "implementation effect appeared to be quite low and eclectic" (GCSD, 2017, p. 9), it "envisages a continuous process of approximation and harmonization with EU standards" (CDD, 2016, p. 57).

According to one of the most important, "the 43rd article of the Agreement, Georgia took the responsibility to approach its legislature with the European legislature." Accordingly, "Georgia took important steps in this respect." The 2 September 1997 resolution of the Parliament of Georgia stated that "since 1 September 1998 every law and normative act

adopted in the Parliament of Georgia must be following the standards and norms established by the EU” (Information Center on NATO and EU, n.d.).

In addition to this, to implement the Agreement the following institutions were created: *Parliamentary Cooperation Committee*, *Cooperation Council*, and *Cooperation Committee* (comprising Subcommittees of Transport, Environmental Protection, and Energetics; Employment and Social Issues, Public Health, Education and Youth; Trade, Economics; Justice, Liberty, Security, etc.) (Ibid.).

References:

1. CDD. (2016). *Georgia and the European Union: In the Footsteps of Development and Reform*. Center Of Development And Democracy: http://cdd.ge/uploads/files/2019-08/1566895541_saqarthvelo-da-evrokavshiri-ganvitharebisa-da-reformebis-kvaldakval-2016-1-compressed-1.pdf
2. GCSd. (2017). *Georgia-EU Relations and Future Perspectives: Policy Document*. Georgian Center for Strategy and Development: [http://gcsd.org.ge/storage/files/doc/EU-Georgia-Relations-and-Future-Perspectives-Geo-3\(1\).pdf](http://gcsd.org.ge/storage/files/doc/EU-Georgia-Relations-and-Future-Perspectives-Geo-3(1).pdf)
3. Iagorashvili, I. (9 November 2017). *The Falsification of History: In 1801 Georgia Joined Russia of Its Own Free Will*. Myth Detector: <https://www.mythdetector.ge/en/myth/falsification-history-1801-georgia-joined-russia-its-own-free-will>
4. Information Center on NATO and EU. *Georgia and the EU*. <http://old.infocenter.gov.ge/euinfo-georgia-history/#1>
5. MFA. (22 April 1996). *Partnership And Cooperation Agreement*. Ministry of Foreign Affairs of Georgia: <http://bit.do/mfa-EC-Georgia>
Research advisor

Research advisor: Professor Kornely Kakachia, Political Science, Ivane Javakhishvili Tbilisi State University; Director, Georgian Institute of Politics.

МІСЦЕ ТА РОЛЬ АЗЕРБАЙДЖАНУ В СУЧАСНОМУ ГЕОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ

Кушнір Денис Олегович,

учень 7-В класу,

Бахмутський навчально-виховний комплекс

«Загальноосвітня школа I-III

ступенів №11 - багатопрофільний ліцей»

Бахмутської міської ради Донецької області,

deniskushnir267@gmail.com

Сучасна геополітична карта світу зазнала чималих змін та перетворень. Напередодні розвалу СРСР тогочасний уряд Азербайджану вирізвився з-поміж інших пострадянських республік, тим, що проводив політику, яка суперечила не тільки внутрішньо- та зовнішньополітичним реформам та пріоритетам [2, с. 286], які відбувалися тоді майже кожного дня шляхом стрімкої хвилі демократизації та реформ, а й взагалі вживав дії, що суперечили всім суспільно-політичним процесам, що відбувалися на той момент в світі. Через своїх "прорадянських" керівників країна опинилася наряду з тими, хто намагався всіма доступними засобами зберегти радянську владу та не допустити виходу республіки зі складу цього утворення.

Саме задля цього, влаштувавши в Азербайджані всього за кілька місяців до розвалу СРСР створений Москвою референдум про збереження СРСР, уряд направив до центральних органів сфальсифіковану інформацію про те, що за збереження СРСР, нібито, виступило 93,3% населення, із тих, хто прийшов на вибори та проголосував.

Однак, наперекір центральній владі та вищезазначеного штучного референдуму про збереження СРСР, що проводився на території Нахчівану, Верховний Меджліс Нахчіванської Автономної Республіки продемонстрував рішучість населення в прагненні до незалежності. З

того моменту ми можемо говорити про формування самостійної геополітики Азербайджанської Республіки, яка й наразі грає значну роль в системі сучасних міжнародних відносин [2, с. 316-326].

Якщо розпочати аналіз історії зовнішньої політики незалежного Азербайджану з періоду 1991 та першої половини 1992 рр., то можна побачити явну тенденцію російсько-азербайджанські відносини і відповідних до них геополітичних стратегій, що сприяли всегалузовому зближенню даної країни з Росією та значно уповільнювали євро інтеграційні процеси зі світовою міжнародною спільнотою. Ці події часто визначають як перший період, адже саме тоді відбулося набуття перших стратегічних цілей та двосторонніх зв'язків Азербайджану, які диктувалися безпосередньо з Москви.

На так званому другому етапі, який одразу ж продовжив перший і потім розвивався паралельно з ним, в односторонньому порядку, без урахування об'єктивної реальності міжнародної політики, справжнього стану та інтересів держави, однозначний пріоритет був наданий двостороннім відносинам з Туреччиною.

Наступним важливим дипломатичним кроком з боку уряду Азербайджану для врегулювання відносин з Росією та іншими пострадянськими країнами стала зустріч Гейдара Алієва, тогочасного президента Азербайджанської Республіки (АР) із президентом Росії Борисом Єльциним, яка відбулася у Москві, 6 вересня 1993, під час якої ними та іншими керівними особами Росії була обговорена низка питань з поліпшення відносин між двома країнами. А вже 24 вересня Азербайджан вступив до СНД [3].

Одним з найважливіших напрямків зовнішньополітичної діяльності Азербайджану того періоду стало формування добросусідських відносин з державами і народами Кавказького регіону. У зв'язку з цим, наприкінці 1993 року цей напрямок став набувати особливо чітких параметрів у зовнішній політиці

Азербайджану. А події двох наступних років , серед яких припинення вогню на вірмено-азербайджанському фронті в 1994 році; азербайджансько-грузинська Декларація підписана 8 березня 1996 року під час візиту президента Азербайджанської Республіки Гейдара Алієва до Грузії, стали першими значними досягненнями багатостороннього вектору розвитку зовнішньої політики Азербайджанської Республіки на території сучасного Кавказу. Останній з перелічених документів узгоджений в столиці Грузії, Тбілісі главами двох держав став також початком практичного здійснення ідеї « Загальнокавказького будинку » [4].

З того часу почався процес поступового налагодження та стабілізації двосторонніх відносин Азербайджану з провідними країнами - сусідами Росією та Іраном, які були раніше доведеними до рівня ворогів республіки, у зв'язку з їхньою непідтримкою воєнної стратегії Азербайджану під час Карабаського конфлікту. Також розпочалося співробітництво із США, які, разом із вже згаданими державами прийняли санкції проти Азербайджану під впливом вірменського лобі.

Згодом до політично-економічної співпраці з Азербайджаном почали приєднуватися й провідні держави Європи, першими з яких стали Франція та Великобританія, а також сусідні тюркські республіки Середньої Азії та інші держави-актори сучасної міжнародної арени [1].

Паралельно урядом проводився процес інтенсифікації всебічних зв'язків з міжнародними та регіональними організаціями, були розроблені стратегічні плани та вжиті відповідні заходи щодо використання можливостей всіх міжнародних партнерів для вирішення зовнішньополітичних проблем Азербайджану.

Двосторонні та багатосторонні економічні, політичні та культурні зв'язки, взаємовигідні та стратегічні відносини у всіх областях з державами Центральної та Східної Європи (Польщі, Болгарії,

Угорщини, Румунії, Чехії, Словаччини та інші держави цих регіонів) представляють особливе значення для Азербайджанської держави, яка обрала шлях незалежності та європейський вектор розвитку [3, с. 117].

Офіційний візит Президента Польщі О. Квасьневського до Азербайджану в жовтні 1999 року, й створення у 2000-му році у Міллі Меджлісі азербайджано-польської міжпарламентської робочої групи мали вагомий вплив на зміцнення двосторонніх відносин між цими країнами.

Важливим дипломатичним кроком, який довів усій світовій міжнародній спільноті прозорість, відкритість та демократизацію зовнішньої політики Азербайджану стосовно країн Європи стало відкриття посольств наступних країн на території Азербайджану: Румунії (2001), Польщі (2004), Угорщині (2004) і Болгарії (2005), що суттєво спростило вхід країни до міжнародних спільнот – це двохсторонні відносини, встановлені в рамках ООН, Ради Європи, ОБСЄ, Організації Чорноморського Економічного Співробітництва, членами яких є як дані держави, так і Азербайджан.

Наступною найбільш активною державою Східної Азії, яка встановила тісні відносини і широкі партнерські зв'язки з Азербайджаном, є Японія. Японія демонструє великий інтерес до енергетичного сектору даної республіки.

Це підтверджено участю ряду японських компаній в проєкті побудови нафтопроводу Баку – Тбілісі – Джейхан (БТД), фінансуванням будівництва двох електростанцій в Азербайджані і багатьох інших промислових підприємств та комплексів [3].

Японія підтримує територіальну цілісність Азербайджану, бере найактивнішу участь в наданні йому гуманітарної допомоги, виділення грантів на будівництво навчальних закладів та лікарень для біженців, вимушених переселенців та ін.

Серед країн Південного Кавказу Японія найбільший інтерес проявляє до саме Азербайджанській Республіці: єдине японське посольство розташовано саме на території даної країни цього регіону.

Азербайджанська Республіка, будучи одним з великих регіональних експортерів вуглеводнів, історично перебувала в центрі геоекономічного (енергетичного) суперництва наддержав і пов'язаних з ними транснаціональних корпорацій (ТНК).

Одним із головних напрямів країни наразі є нафтова стратегія [5], метою якої є транспортування азербайджанської нафти на світовий ринок і укріплення в такій спосіб національних економічних та політичних позицій в сучасному геополітичному просторі.

Саме завдяки дотриманню цієї стратегії Азербайджан став першою державою, яка освоїла величезний енергетичний потенціал Каспійського моря і сформувала нову та якісну економічну модель розвитку регіону. На сьогодні країна відіграє важливу роль в розширенні політичних і торгових зв'язків між Європою та Азією, а також розвитку Кавказького транспортного коридору, реалізації проектів ІНОГЕЙТ, ТРАСЕКА та інших грандіозних проектів в Прикаспійському і Кавказькому регіоні. На початку 21-го століття Азербайджан впевнено зайняв позицію одного зі світових нафтових центрів.

Список використаних джерел:

1. Аббасбейли А. Азербайджан в системе международных и региональных организаций : навч. посібник, 1999. 256 с.
2. Гасанов А. Современные международные отношения и внешняя политика Азербайджана : навч. посібник. Баку, 2007. 903 с.
3. Дорошко М. С., Шпакова Н. В. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД : навч. посіб. Київ, 2011. 204 с.
4. Мамедова Н. Место и роль Азербайджанской Республики в системе международных отношений: геополитические ожидания. *Azerbaijan realities* : веб-сайт. URL :

http://azrealities.blogspot.com/2014/10/blog-post_46.html (дата звернення: 28.04.2020).

5. Роль нафти в розвитку Азербайджана. *Azerbaijans* : веб-сайт. URL : http://www.azerbaijans.com/content_771_ru.html (дата звернення: 28.04.2020).

Науковий керівник: Кушнір Вікторія Вікторівна, вчитель вищої категорії, вчитель початкових класів. Навчальний заклад «Бахмутський навчально-виховний комплекс "Загальноосвітня школа I-III ступенів №11 - багатoproфільний ліцей" Бахмутської міської ради Донецької області»

ВАЖЛИВІСТЬ КОЛЬОРУ В РЕСТОРАННІЙ СПРАВІ

Лаврик Ольга В'ячеславівна,
студентка 2-го курсу факультет міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
lvrkolga@gmail.com

Сьогодні ресторанний бізнес дуже стрімко розвивається, кожного дня з'являються нові заклади ресторанного господарства, розширюється асортимент страв та напоїв. Зараз йде конкурентна боротьба за гостей в ресторанній справі, застосовують різноманітні інструменти для заманювання нових гостей. Це й цінова політика, різні шоу-програми, незвичайна кухня. Проте крім цих інструментів є один дуже вагомий та сильний психологічний інструмент, завдяки котрому заклад ресторанного господарства може як залучати гостей, так і навпаки, злякати потенційних споживачів. Це колірне оформлення закладу. Огляд сучасної практики показує, що колір не розглядається дизайнерами як один з головних засобів виразності, проте такий підхід є абсолютно неправильним [1, с. 176].

На даний момент з'являються нові тенденції і мода на оформлення дизайну, багато ресторанних закладів намагаються виділитися з купи сірих та не креативних закладів, проте більшість перебільшують і замість незвичайного дизайну отримують яскравий несмак, який навряд приверне споживачів в заклад. Саме тому, колірному оформленню зараз треба приділяти увагу, розуміти особливості того чи іншого кольору, щоб зробити креативний дизайн який буде привертати увагу та психологічно впливати на споживачів.

Вченими доведено, що колір має великий вплив на життя людей. Саме колірна палітра, яка оточує людину, змінює його настрій, викликає певні емоції і змінює самопочуття. Колір відіграє важливу роль у багатьох сферах діяльності людини, в тому числі і в ресторанному господарстві. Під час відвідування ресторанів у відвідувачів складається певне враження про заклад - не тільки завдяки меню, але і від загальної атмосфери в залі. Дизайнери використовують властивості кольору при створенні потрібної атмосфери в приміщенні, адже застосувавши певні поєднання для оформлення залу ресторану можна надати непрямий вплив на психіку людини.

Кожен колір посиляє підсвідомості людини певний сигнал, проте не завжди вплив навколишньої палітри впливає на настрій людей тільки позитивно. Примітно, що один колір може бути джерелом кількох сигналів, які по-різному впливають на підсвідомість людини. Розглянемо властивості найсильніших, на думку фахівців, кольорів:

Червоний. Доведено, що практично всі відтінки червоного кольору надають сильну фізіологічну дію на людський розум. Акценти цього кольору в інтер'єрі закладу збільшують імпульсні рішення. А ще цей колір викликає апетит і покращує травлення, тож є ідеальним для кафе і ресторанів.

Проте слід пам'ятати, що червоний - це ще й символ агресії. Надлишок призведе до того, що споживач у вашому закладі надовго не залишиться і захоче піти в більш спокійну атмосферу [2].

Рожевий. Для людського ока і психіки він є менш дратівливим, ніж червоний, однак його вплив також неоднозначний. Небезпека рожевого кольору полягає в тому, що він може бути одночасно теплим і збудливим, а головна перевага – сигнал, що викликає романтичний настрій і символ чуттєвості.

Помаранчевий. У помірній кількості цей відтінок є сигналом радості, веселощів і сонця. Але приміщення, оформлене з надлишком такого кольору, виглядає вульгарно і дешево. Серйозні відвідувачі навряд чи захочуть провести час в такій атмосфері. Крім того, помаранчевий колір досить часто асоціюється з доступністю і низькою ціною. Тому його часто використовують для закладів швидкого харчування та недорогих кафе [3].

Жовтий. Цей колір першим стимулює зір а також викликає гарні емоції, а тому краще за інших привертає увагу. Для оформлення приміщення ресторану краще використовувати такі відтінки як кремовий, бежевий, а яскраві жовті кольори застосувати для окремих елементів інтер'єру. Проте при перенасиченні він може викликати почуття пригніченості і втоми [4].

Зелений. Найпоширеніший колір в природі. Всі відтінки зеленого благотворно впливають на людський розум - вони заспокоюють, створюють атмосферу свіжості і умиротворення. Крім того, зелений колір часто використовується в психології. Це ідеальний відтінок для зняття почуття стресу і втоми. Соковитий зелений колір асоціюється з природною свіжістю, а тому добре підходить для недорогих кафе і літніх веранд [2].

Блакитний і синій. Згідно з психології кольору, зі створенням спокійної атмосфери, найкраще справляються холодні кольори (синій,

блакитний і фіолетовий) та їх відтінки. Під їх впливом відвідувачі більше часу проводять в закладі і менше турбуються про витрати.

Вони розсіюють увагу, зменшують працездатність, знижують гостроту зору, але саме тому по праву вважаються кращим рішенням для кімнати відпочинку або кальянної. Але з цими кольорами треба бути обережніше, ці відтінки сприяють зниженню апетиту [4].

Білий. Білий - колір чистоти і порядку, в колірному оформленні інтер'єрів він відіграє провідну роль і служить основою. Також він надає дисциплінуючий вплив. Білі стіни в значній мірі збільшують площу закладу. Однак перенасичення таким відтінком інтер'єру призведе до зворотного результату - замість розслабленості і спокою, людина може відчувати почуття сонливості і втоми.

Чорний. Даний колір є класикою. Це символ елегантності, вишуканості і шарму. Такі властивості чорного кольору застосовуються в звичайному житті - при виборі нарядів, аксесуарів, автомобілів, але тільки не в оформленні інтер'єру ресторану. Його найкраще використовувати в якості акценту, що підкреслює основні кольори. Незважаючи на всю свою привабливість і вишуканість, цей колір створює відчуття замкнутості і відсутності повітря, особливо в приміщеннях, де в чорний пофарбовані стеля або стіни.

Крім цього, в інтер'єрі закладу необхідно дотримуватися правил сумісності кольорів. Для цього була створена модель поєднання відтінків між собою - «колірне коло Іттена». У ньому йде поділ по первинних і вторинних кольорів, по довжині хвилі, на холодні і теплі тони, а також вибудовування порядку поєднання. «Колірне коло Іттена» має набір кольорових схем, за допомогою яких воно допомагає підібрати гармонійну колірну гаму і додати в інтер'єр контрастні відтінки [5].

Також треба приймати до уваги правила поєднання кольорів:

1. «Правило 3-х кольорів»: 60% домінуючого кольору, 30% - другорядного і 10% - акцентного;

2. Важливо дотримуватися балансу теплих і холодних тонів. При цьому варто пам'ятати, що гармонійний інтер'єр завжди поєднує в собі і теплі, і холодні кольори;

3. Кожний колір має власну «вагу»: м'які дозволяють приміщенню виглядати більш просторим і вільним за рахунок того, що вони мають невелику візуальну вагу. І навпаки, більш сміливі, яскраві і насичені кольори, так само як і великі візерунки, підійдуть для просторих кімнат, оскільки додають візуальної ваги;

4. Інтер'єр виглядає найбільш гармонійно тоді, коли темні відтінки розташовуються знизу, а світлі - вгорі [6].

На завершення варто також відзначити, що сприйняття кольору в різних країнах відбувається по-різному. Для України характерні одні тенденції, для зарубіжного світу - зовсім інші. Цей фактор використовується дизайнерами при створенні закладів національного формату. Для України характерні бежеві пастельні тони, акцент на червоному і білому, а так само коричневий колір. В даному випадку колір - невід'ємний елемент створення не тільки певного настрою, але і стилю.

Як бачимо використання того чи іншого кольору в оформленні ресторану чинить на підсвідомість людини фізіологічну і психологічну дію. І за допомогою правильного поєднання кількох кольорів в створенні дизайну інтер'єру можна не тільки домогтися оригінальності, створити затишну атмосферу, а й вплинути на активність відвідувачів, і навіть на їх апетит. Що є необхідним в час розвитку ресторанного бізнесу та посилення конкурентної боротьби в цій сфері.

Список використаної літератури:

1. Косенко Д. Ю. Проблема відповідності форми та кольору об'єктів дизайну, 2009. 162 с.
2. «Мова кольору» в дизайні ресторанів. *Проект ресторана* : веб-сайт. URL: <http://proektrestorana.ru> (дата звернення: 19.03.2020).
3. Інтер'єр кафе. Використання і значення кольору в дизайні. *Академия ресторанного бизнеса* : веб-сайт. URL: <http://proektkafe.ru> (дата звернення: 20.03.2020).
4. Чепига М. П., Чепига С. М. Стимуляція здоров'я та інтелекту. К., 2006. 347 с.
5. Пухляк А. С. Поєднання кольорів в інтер'єрі. Як знайти ідеальне рішення? *Hallway* : веб-сайт. URL: <https://hallway.pro> (дата звернення: 19.03.2020).
6. Дизайн інтер'єра кафе. *4ua* : веб-сайт. URL: <http://4ua.co.ua> (дата звернення: 20.03.2020).

Науковий керівник: **Малюк Людмила Петрівна**, доктор технічних наук, доцент, професор кафедри міжнародної електронної комерції та готельно-ресторанної справи, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ПРОДОВОЛЬЧА ПРОБЛЕМА, ЯК ОДНА ІЗ ГЛОБАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ЛЮДСТВА

Лобода Поліна Денисівна,
учениця 9-Б класу,
“Комунальний заклад “Пісочинський ліцей “Мобіль” Пісочинської
селищної ради” Харківської області,
polisloboda05@gmail.com

Усі глобальні проблеми людства так чи інакше пов'язані між собою, вони виникають через діяльність самої людини та міжнародних економічних відносин світу, згодом такі глобальні

кризи можуть поставити під сумління нормальне та безпечне існування майбутнього суспільства.

Однією з таких проблем у сучасному світі є продовольча.

Вона базується на можливості нашої планети надати необхідну кількість продуктів харчування для прогонування сьогочасних і наступних поколінь. В деяких частинах світу на сьогоднішній день проблема голоду досягла надвичайно серъозного та тривожного станів, такі як: Сирія, більшість країн Африки, Південна Америка, Мадагаскар, Індія і т.д., - країни, які страждають від нестачі харчів та високого рівня недоїдання [1].

За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я у 2017 році на Землі було 821 млн. голодуючих [2].

Голод це як правило дистрес, який відноситься до недостатньої кількості вжитих калорій.

Існують декілька термінів, що визначають голод:

1. Недоїдання - дефіцит енергії, білку, вітамінів, мінералів та поживних речовин. Такий результат є вживанням малої кількості їжі, недостатньої організму людини, у сенсі якості чи кількості.

2. Нездорове/Неправильне харчування – проблеми спричинені як і нестачою мікроелементів, так і навпаки надмірним переїданням.

За формулюванням ФАО (Продовольча та сільськогосподарська організація Організації Об'єднаних Націй) позбавлення їжі, є мінімальною чисельністю калорій, запас яких не може забезпечити стандартного об'єму дієтичної енергії для продуктивного та здорового життя кожної людини, за рахунку віку, статі, рісту й рівня фізичної активності [3].

У 1975 році відомий англійський вчений В. Бехерман сказав – “Нестача продовольства залишається серъйозною проблемою, ніж порівняно молодша криза забруднення навколишнього середовища ” [4].

Щоб запобігти подальшому зростанню голоду треба розглянути ключові чинники, які на це впливають. Основним із таких є чинник клімату, який був описаний у щорічній доповіді ООН про мінливість клімату та екстремальні явища щодо впливу на норми випадання опадів та посівних сезонів.

“Якщо ми хочемо миру без голоду і неповноцінного харчування всіх формах його появи до 2030 року, необхідно активізувати і прискорити дії по зміцненню адаптаційного потенціалу продовольчих систем у відповідь на мінливість клімату та екстремальні погодні явища ” – проголосили лідери міжнародних сільськогосподарських фондів, а також ВПП (Всесвітня продовольча програма) і ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) в своєму спільному передмові до доповіді [5].

Ще одним не більш важливим чинником виділяють транспорт і світовий зв'язок, за допомогою яких з'являється широкий вихід продуктів на світовий ринок (всілякі засоби пересування та наявність сучасних видів комунікації)

Третім чинником виступає економіка (торгівельні потоки й роль балансових розрахунків) та політична ситуація світу (міждержавні співтовариства).

І на останок серед природних чинників значним є земля, тому що не вся земля придатна для вирощування їстівних культур і структура її використання в різних частинах світу дуже різноманітна.

Таким чином, глобальна продовольча проблема людства має всі шанси на її вирішення. На це недостатньо зусиль однієї держави, повинно бути підтримано об'єднання всіх розвинених країн світу до впровадження економічних реформ, а не до зменшення кількості населення. У той же час потрібно направити сили на підтримку сільськогосподарських угідь, що можуть дати безпечне і якісне продовольство для всіх.

Список використаних джерел:

1. Результати глобального індексу голоду 2019. URL: <https://www.globalhungerindex.org/results.html> (датазвернення: 19.03.2020).
2. Нова доповідь ООН. URL: <https://www.globalhungerindex.org/results.html> (датазвернення: 19.03.2020).
3. Концепція глобального індексу голоду. URL: <https://www.globalhungerindex.org/about.htm> (датазвернення: 20.03.2020).
4. Продовольчі проблеми. URL: https://subject.com.ua/geographic/economichna_socialna/54.html (датазвернення: 20.03.2020)
5. Угода між Продовольчою та сільськогосподарською організацією Об'єднаних Націй та Всесвітньою організацією охорони здоров'я. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_406 (датазвернення: 20.03.2020).

Науковий керівник: Шестак Дмитро Леонідович, вчитель інформатики, Коммунальний заклад “Пісочинський ліцей “Мобіль” Пісочинської селищної ради Харківської області”

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ

Малиш Інна Сергіївна,

студентка 4-го курсу спеціальності

«Фінанси, банківська справа та страхування»

Східноєвропейського університету економіки і менеджменту

Економічні наслідки глобальної фінансової кризи призвели до сповільнення темпів економічного зростання, не лише в Україні, але й у більшості країн Європейського Союзу. Серед основних джерел забезпечення стабільного економічного зростання доцільним є

виокремлення економічної безпеки країни, з якою пов'язані: сталий і динамічний розвиток національної економіки, її продуктивність, ефективність і конкурентоспроможність. Одним з елементів економічної безпеки країни є рівень її тіньової економіки, що пов'язаний із нестабільністю соціально-економічних систем.

Тіньова економіка доволі розповсюджене економічне явище, що виникло й розвивається із прадавніх часів. Більшість дослідників даної проблематики погоджуються, що тіньовий сектор з'явився разом із виникненням перших форм суспільного господарювання [1].

У сучасних реаліях, тіньова економіка є ключовою загрозою економічної безпеки національного господарства й проявляється через: руйнування організаційних засад виробничого процесу, що знижує його ефективність та призводить до диференціації населення країни за майновим принципом, нерівномірного соціально-економічного розвитку й рівня життя, що призводить до соціальної напруженості.

Поряд із зниженням виробничого потенціалу, відбувається скорочення валового внутрішнього продукту шляхом приховування його значної частини в тіні. За даними Мінекономрозвитку рівень тіньової економіки у 2018 р. склав 30% від обсягу офіційного ВВП, що на 2 в.п. менше за показник 2017 р. і є найнижчим рівнем, починаючи з 2009 р. [2], що негативно відобразилось на привабливості реального сектора економіки для іноземних інвесторів.

Тенденція до зменшення рівня тіньового сектору за підсумком 2018 р. порівняно з 2017 р. спостерігалася в більшості основних агрегованих видів економічної діяльності. Найбільший рівень тіньового сегменту зафіксовано у ВЕД “Фінансова та страхова діяльність” – 40% від обсягу офіційного ВДВ. Традиційно низьким рівень тіньової економіки є у ВЕД “Сільське, лісове та рибне господарство” – 12% від рівня офіційного ВДВ даної галузі [2].

Подолання та запобігання тіньовій економіці вимагає побудови дієвих механізмів, як на законодавчому, так і виконавчому рівнях. Так застосування комплексного економіко-правового підходу передбачає зміну загальних умов господарювання, удосконалювання законодавства та усунення всіх правових прогалин, що призводять до небажання здійснювати законну підприємницьку діяльність.

Отже, механізм забезпечення економічної безпеки, шляхом подолання тіньового сектору, являє собою систему організаційних, економічних і правових заходів, спрямованих на стримування й подолання економічних загроз. Елементами такого механізму мають бути: об'єкти – соціально-економічні відносини, що відбуваються в середині країни та за її межами; суб'єкти – це органи державної влади, підприємницькі структури, домогосподарства; методи забезпечення безпеки – моніторинг економічної ситуації на основі аналізу об'єктивних даних, прогнозування внутрішніх і зовнішніх погроз, побудова граничних значень показників безпеки, діяльність держави щодо припинення та стримування виявлених загроз.

Нажаль, не зважаючи на намагання уряду подолати корупцію, як на владному рівні, так і рівні підприємницьких структур, сьогодні існують ефективні способи боротьби лише з окремими проявами даного сегмента, але при цьому вони не враховують, ні регіональних, ні національних особливостей, відтак й до тепер відсутній комплексний підхід усунення всіх наявних наслідків функціонування тіньового сектора. В умовах нестабільної економічної ситуації та ведення бойових дій, зменшення обсягу тіньового обороту є першочерговим завданням, що постає перед державною політикою уряду, але розв'язання цієї проблеми вимагає ретельного добору засобів його зниження.

Отже, подолання тіньового сектора, вимагає детального дослідження та аналізу тіньової й офіційної економіки, їхній вплив

одна на одну, на сфери громадського життя. На основі отриманих результатів доцільною є побудова методики оцінювання масштабності тіньового сегмента за всіма видами економічної діяльності та розробка ефективного механізму перетворення економічних і фінансових ресурсів у легальну економіку. Отриманий комплексний підхід науково-обґрунтованих заходів економічного й адміністративного характеру сприятиме зменшенню частки тіньового сектора в національній економіці й стабільному розвитку економіки країни.

Відтак, у сучасних умовах із метою забезпечення стійкого економічного зростання національної економіки нагальною проблемою є скорочення негативних наслідків впливу тіньового сектора на економічну безпеку країни, що можливо лише при розробці ефективного механізму мінімізації тіньової економіки й практичної реалізації комплексу заходів, основною метою яких є зниження її масштабів.

Список використаних джерел

1. Федорова М.А. К вопросу о методах оценки уровня теневой экономики национального хозяйства. *Социально-экономические явления и процессы*. 2014. № 8. Т: 9. С.114-119.

2. Загальні тенденції тіньової економіки в Україні в 2018 році : *Міністерство економічного розвитку і торгівлі України*. [Електронний ресурс]. URL : www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki/ (дата звернення: 27.04.2020).

Науковий керівник: **Сукач Олена Миколаївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування, Східноєвропейський університет економіки і менеджменту

“THE RIGHT TO BE FORGOTTEN” AS AN ESSENTIAL PART OF PERSONAL DATA PROTECTION IN THE EUROPEAN UNION

Kseniia Malysenko,

1st-year of the School of International
Economic Relations and Travel Business,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
senyamalysenko@gmail.com

With rapid development of the Internet, more challenges regarding the regulation of what people do online are constantly arising. In order to keep things in control, new elements of people's welfare protection have been added to the fundamental human rights. One of them being the right of an individual to have their personal data secure and protected. The information that exists in the web has a huge influence on one's dignity and reputation so it is essential to keep it truthful and updated. This important condition has led to the appearance of a new regulation in the European legislation – “the right to be forgotten” on the Internet, which proves its relevancy in modern world.

This article tends to make a broader definition of “the right to be forgotten”, show historical as well as practical aspect of appliance of it and understand what legal documents regulate this human right on the European level. The analysis of the current situation in Ukraine have also been made. Besides that, some problems and ideas that need further development in this area have been identified.

As a matter of fact, it is important to understand what we are dealing with. “The right to be forgotten” refers to the ability of a person (under certain circumstances) to require the removal of his or her personal data from search engines (such as Google, Facebook, Twitter etc). This refers to outdated, inappropriate, incomplete or inaccurate information legitimate storage grounds of which have disappeared over time. It should be noted,

however, that when it comes to the erasure of something, that is already public, information will remain the same, since only social media links to the data will be deleted and not the initial data itself [2].

While talking about human rights, it is important to remember the core moral values and principles of European countries. The right to be forgotten is connected to the self-realization in society and the ability to create one's own story. It is also closely linked to the so-called "right to identity" – the ability to form one's own image, to represent and develop it by communicating with other people. In addition, it is necessary to mention another European value - human dignity. Many requests for information erasure are related to efforts to protect individual's honor and business reputation [2]. Thus, the effort to protect human freedoms is at the heart of the concept of the right to be forgotten.

The practical aspect of the application of the right to be forgotten became actively discussed following the decision of the European Union Court of Justice in the case of "Google Spain SL, Google Inc. v Agencia Española de Protección de Datos, Mario Costeja González". The case involved a Spanish citizen, Mario Gonzalez, who requested Google to remove links to newspapers' articles concerning his debt from 12 years ago. The man persisted on the erasure of data by proving that the information was not relevant and the debt was already paid off. Nevertheless, the search engine still issued a link to this information, which harmed his reputation. The plaintiff won this case. The Court stated: "a search engine operator is obliged to remove from the list of results links to web pages hosted by third parties containing information about the person, even when the publications on those pages are legally provided". However, some conditions for using one's right to be forgotten have been claimed: the information that needs to be erased has to be inaccurate, inappropriate or excessive for the simple purpose of data processing and the privacy of the individual must be violated by the information [4].

Nowadays, the General Data Protection Regulation (GDPR) of April 2016 controls and enables the application of the right to be forgotten. The regulation prohibits the collection of personal data by private companies and countries without the permission of an individual. If a human being has consented to the processing of personal data, he or she may always request to stop it. Therefore, if a person sees that their data is being illegally processed or it is inaccurate, they have the right to demand the erasure or correction of this data [5]. This right applies to corporations, commercial search engines that collect personal information for profit, given that fundamental rights outweigh economic commercial interest, and (in some cases) public interest in access to information. EU authorities noted that even legitimate processing of information may, over time, become incompatible with data protection law. [1, p. 222] After the legal proceedings, appeals to search engine operators have become widespread. Since May 2014 Google has received more than 900,000 requests for the deletion of data and considered the removal of about 3.5 million links [3].

Although “the right to be forgotten” is considered to be beneficial for the protection of personal data, there are some discordant opinions about it. Some experts believe that this right can lead to the suppression of freedom of speech, censorship and even to "rewriting history." Such concerns are unreasonable considering the clarification of these issues within the EU legal system. The GDPR ensures that information stays in historical sources, archives, media publications and only the links to resources are deleted.

In Ukraine there are no laws that would directly enshrine the right to be forgotten. However, current legislation still gives individuals the opportunity for the protection of this right. It is written in the Constitution that the processing of any data shall be carried out in an open and transparent manner, using the means and in a manner that meets the

specified purposes of such processing. Personal data must be accurate and updated as needed. An individual is able to make a reasonable request to change or destroy their personal data by any of its managers, if the data is processed illegally or is unreliable. That shows that anyone has a legal basis to go to court to request the removal of certain personal data that appear in the search results list. However, it should be kept in mind that the person must first contact the search engine operator to remove the information about him or her.

The development of legal procedures in the field of personal data protection in the European Union demonstrates an adequate level of awareness of how important that is to protect underlying human rights and the principles of European law and order. In spite of the generally positive evaluation of the current trend towards the ground adoption of the right to be forgotten in the EU legal system, it is necessary to focus on serious issues, that nevertheless need to be addressed.

Firstly, it is not completely clear how the rules on the right to be forgotten will be implemented in relation to data controllers other than search engines. Secondly, we should be concerned about the growing influence of Internet corporations, because it is still their obligation to maintain a balance between private and public interests on the Internet. The question is, whether all data controllers are willing and able to maintain such equilibrium by establishing the necessary rules for processing requests for erasure and allocating the necessary resources and competent staff to such essential task. It is possible that many site owners will decide to erase the data, even if it poses a threat to freedom of expression, fearing heavy fines for violating the provisions of the GDPR.

Another unregulated problem is the inheritance of the right to be forgotten. It can be the case when heirs find information about their deceased relative on the Internet that is untrue. It is unclear whether they can own such personal data and demand its removal, since none of the

international acts contains laws that would permit the information to be inherited such a right to be forgotten.

To put it briefly, the right to be forgotten is the result of the increasing development of society and law, caused by the information revolution and the people's desire to respond accordingly to the pervasive influence of the Internet on private life [2].

Summing up, I would like to point out that in Ukraine the system of protecting personal data (including its collection and the problem of information security) needs to be developed, and the vector of this development should be western. Countries of the European Union have already gone this way by slowly building up systems, eliminating weaknesses and adjusting to new conditions. I believe that one day Ukrainian legislation in terms of personal data protection and the implementation of the right to be forgotten will become strong and prosperous.

References:

1. Разметаева Ю. Залиште мене у спокої або право бути забутим. *Права людини: філософські, теоретико-юридичні та політологічні виміри*: статті учасників I Міжнародного круглого столу, м. Львів, 28-29 жовтня 2016 року Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2017. С. 221–234.

2. Сухорольський П. Право бути забутим у правовій системі Європейського союзу: реалії, проблеми та перспективи. *Наука міжнародного права на рубежі століть. Тенденції розвитку та трансформації* : спеціальне видання наукових статей, Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2016. С. 90–102. URL: http://ena.lp.edu.ua:8080/xmlui/bitstream/handle/ntb/34412/sukhorolsk_yi16.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 23.03.2020).

3. European privacy requests for search removals // Google Transparency Report: веб-сайт. URL : <https://transparencyreport.google.com/eu-privacy/overview> (дата звернення: 21.03.2020).

4. Judgment of the Court of Justice of the European Union in Case C-131/12, 13 May 2014. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62012CJ0131> (дата звернення: 22.03.2020).

5. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=uriserv:OJ.L_.2016.119.01.0001.01.ENG&toc=OJ:L:2016:119:FULL#d1e1384-1-1 (дата звернення: 21.03.2020).

Scientific supervisor: **Olena Dotsenko**, Candidate of Juridical Sciences, Associate Professor at the Department of International Relations, International Information and Security, V. N. Karazin Kharkiv National University

БЕЗПЕЧНЕ МІСТО: ВИКЛИКИ ГЛОБАЛІЗМУ

Мележик Ангеліна Володимирівна,
студентка 2-го курсу
факультету Інженерних мереж та екології міст
Харківського національного університету
міського господарства імені О. М. Бекетова,
sociopolis@ukr.net

Останніми роками проблеми безпеки міст набувають все більшої актуальності, особливо в дослідженнях, присвячених їх екологічному стану, а сьогодні ще й в умовах пандемії у зв'язку з COVID19.

У меншій мірі порушуються питання стратегій безпеки сучасного міста на основі комплексного підходу до розробки концепції безпеки середовища життєдіяльності.

Спочатку міста виникали як засоби захисту населення і культурних цінностей. Зі зміною історичних умов змінювалося і місто, перетворюючись в часі і просторі, його головною функцією була функція захисту, яка була адекватна відповідно своєму часу. У XX столітті міста вже не могли забезпечити захист населення традиційними засобами. В ракетно-ядерній війні об'єктами для ударів противника можуть бути не тільки угруповання військ, а й глибокий тил, адміністративно-політичні центри, міста і промислові підприємства.

Сучасні міста вступили в нове століття з величезною кількістю чинників екстремальності, які суттєво впливають на середовище життєдіяльності. Місто є хранителем людських цінностей, інтелектуальних ресурсів цивілізації. Разом з тим з великими містами традиційно пов'язують причину всього негативу і зла, породженого індустріалізацією. Сучасне місто розглядається як фокус всіх видів забруднення навколишнього середовища, хоча у його мешканців створюється ілюзія продуманості, керівництва процесами життєдіяльності, торжества раціональності [1]. Сучасний мегаполіс є осередком всіх видів небезпек, захист від яких навряд чи можна вважати задовільним і відповідним сучасній екологічній та геополітичній обстановці.

У процесі дослідження виявлено чинники екстремальності:

а) природні (стихійні) лиха – цунамі, урагани, смерчі, торнадо, зливи, повені, потопи, сходження лавин, селевих потоків, землетруси, виверження вулканів, пожежі, зіткнення з космічними тілами, суворі кліматичні умови та ін.

б) цивілізаційні, пов'язані з діяльністю людини – інформація, дезінформація, військові конфлікти (міжнародні та локальні), тероризм, високі швидкості життя, детериторізація (зміна сприйняття простору), поліконфесійність, міжнаціональна напруженість,

розшарування товариств (кастовість), поляризація суспільства (бідність / багатство), злочинність (соціальні конфлікти), соціальна незахищеність, нерозгадані таємниці, глобалізація, бурхливий технологічний розвиток (науково–технічний прогрес), нові соціальні течії (неофашизм, націоналізм, расизм), невиліковні віруси і хвороби, масова пропаганда насильства в медіа-засобах, криза ідентичності (пасивність громадян), руйнування історичних міст, генні мутації (генна інженерія), проблеми диких і домашніх тварин, бездуховність (зниження моральних і духовних принципів), прояв екстремальності в архітектурі та мистецтві (деконструктивізм, графіті), екстремальні види спорту (вуличні), забруднення навколишнього середовища, екологічні проблеми, проблема вичерпності невідновлюваних природних ресурсів, варварське ставлення до середовища проживання, релігійний фанатизм, сектантство, комунальна катастрофа, психологічна напруженість, перенаселеність, енергетичні проблеми, транспортний колапс і інші [2–4].

Факторів екстриму значно більше. Ступінь їх вивченості не відповідає ступеню їх небезпеки. Деякі переслідують людину протягом тисячоліть, інші – тільки проявляються і набирають обертів. Взаємодіючи, нашаровуючись і конфліктує в просторі, вони утворюють гетеротопії – негативні трансформації звичних зв'язків, зниження екологічних, функціональних та архітектурно-композиційних якостей міських просторів.

Міста «вмирають» на час і до кінця життя (Чорнобиль – техногенна катастрофа, Нью-Йорк – енергетичний колапс, Токіо, Йокогама – землетрус, цунамі і ін.). Періодично в різних екстремальних ситуаціях гине населення, рівне за чисельністю великого міста.

«Війна мас» велася з часів великих навал античності аж до появи вогнепальної зброї. «Війна енергії» почалася з відкриття пороху і

закінчилася винаходом атомної зброї і розробкою надпотужного лазера. І, нарешті, інформаційна війна узагальнює всі, що були накопичені століттями і перетворює в граничну швидкість «світової інформації» [5]. Сьогодні ми не тільки стоїмо перед такою загрозою, бо так само вже ведуться війни.

Одним з найбільш тривожних факторів, який проявляється останнім часом, є тероризм. Тероризм – явище історичне (палацові перевороти, політичні інтриги і змови і ін.). Міста є найкращим сценічним майданчиком для терору. Жертви і руйнування є головним кульмінаційним моментом в цих виставах, а в умовах сучасного суспільства, яке важко чимось здивувати, тероризм залишає все більш кривавий і страхітливий слід, його жертвами стає все більша кількість людей – жителів міст.

Ось деякі головні особливості явища тероризму: установка на тотальну жертвовність, страх, шок, раптовість, віртуалізація (уявна захищеність), орієнтація на засоби масової інформації, відсутність просторових меж, відсутність моральних меж і етики сучасної війни (небезпеки), згубний вплив на міста і їх населення, а також на навколишнє середовище.

Тероризм став останнім часом явищем неконтрольованим, яке отримало подобу головного зла. З урахуванням страшної руйнівної сили сучасної зброї, в обстановці, коли ця зброя може потрапити в терористичні організації, породжується загроза існування світу і життя на землі. Просторові розриви більше не існують, вони просто невзможі захистити. Світ стає беззахисним і ненадійним. Як місто може відреагувати на все нові загрози, який захист може запропонувати його жителям?

На закінчення можна сказати, що з урахуванням реалій завтрашнього дня необхідно переглянути історично сформовані принципи безпеки. Безпечне міське середовище – це таке

середовище, в якому людина може жити без побоювання за свою життєдіяльність; відчуючи загрози навколишнього світу, вона повинна бути впевнена, що в разі необхідності буде захищена. Основний принцип існування такого середовища – захист населення штучними заходами, що дозволяють уникнути знищення.

Для цього стає необхідним прийняття нової реальності, нового бачення світу; цілісне вивчення проблеми безпеки; об'єднання фахівців різних галузей знань; перехід на нову парадигму проектування безпечного середовища життєдіяльності.

Синергетика являє собою найсучаснішу теорію еволюції надскладних систем [6]. До них відносяться не тільки природні об'єкти, а й міста як центри інтелектуальної діяльності. З цією метою необхідно створити кілька рівнів захисту міського простору з різним ступенем захисту кожного з них. Основний принцип – принцип попереджувальних дій, вміння прорахувати ситуацію. Оскільки прогнозування вимагає точних, оперативних даних, то найкращий спосіб, що дозволяє забезпечити високу організацію попередження небезпеки, – це сувора регламентація і контроль всіх процесів, що відбуваються в місті.

Для того щоб процес контролю був більш об'єктивним і ефективним, потрібне використання високих технологій. Це стосується всіх видів захисту – чи то теракти, екологічні, техногенні катастрофи, чи то природні стихійні лиха і кліматичні катастрофи.

Список використаних джерел:

1. Вирилио П. Информационная бомба. Стратегия обмана. М. : Гнозис, 2002. 192 с.
2. Дюкюи Р. Эрнест. Всемирная история войн. Том II. М. : Полигон, 1997. 896 с.
3. Костров А. М. Гражданская оборона : навч. посібник. М. : Просвещение, 1991. 64 с.

4. Пригожин И. Р. Кость еще не брошена. Послание будущим поколениям. *Наука и жизнь*. 2002. № 11. С. 17–19.
5. Рагон М. Города будущего. М. : Мир 1969. 296 с.
6. Чернышов Ю. Третье рождение синергетики *Наука и жизнь*. 2002. № 11. URL:<https://www.nkj.ru/archive/articles/4944/> (дата звернення: 10.04.2020).

Науковий керівник: **Радіонова Людмила Олексіївна**, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри філософії і політології, Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова

«РОЛЬ «ПІВНІЧНОГО ПОТОКА – 2» В ЕНЕРГЕТИЧНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ: СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ»

Мігунов Павло Дмитрович,
студент 2-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
ха12462349@student.karazin.ua

Україна — країна, яка обрала шлях розвитку та незалежності. З 2019 року держава офіційно затвердила в Конституції стратегічний напрямок на членство в ЄС та НАТО. На сьогоднішній день, в Україні відбуваються великі зміни, особливо у сфері економіки та енергетики. Тому що обов'язковою умовою вступу до Європейського союзу та НАТО — це стабільна та міцна економіка, яка буде допомагати ЄС, як єдиному актору на міжнародній арені. Окрім багатьох реформ та змін, Україна має деякі труднощі стосовно енергетичної безпеки, що може підірвати зріст економіки. Однією з головних зовнішніх викликів країни — це російська газова труба «Північного потоку - 2» яка

побудована на 93,5% маршруту [1], Російська Федерація впевнена, що зможе закінчити будівництво до кінця 2020 року.

Головна проблема цього проекту — це санкції, спрямовані на компанії, які беруть участь в будівництві «Північного потоку - 2». Ініціатором санкцій виступає США. Якщо дослідити прийнятий військовий бюджет США на 2020 рік, можна побачити так звану програму «Європейська ініціатива стримування» [2]. Основна мета цієї ініціативи — протистояння агресії з боку Росії в регіоні, шляхом відновлення передового американської військової присутності і нарощування військового потенціалу партнерів. Законодавці зобов'язали адміністрацію ввести санкції щодо російських газопроводів «Північний потік - 2» та «Турецький потік». Санкції дуже сильно наносять удар по швейцарській компанії «Allseas», в кінцевому результаті після листа сенатора Теда Круза до компанії [3], вона вийшла з проекту. При таких умовах Росії знадобиться більше часу для завершення реалізації проекту.

Досліджуючи це питання, можна виділити 3 основних учасників в цій ситуації: Сполучені Штати Америки, Росія разом з Німеччиною та Україна.

Аналізуючи політику США в європейському регіоні, можна виокремити три основних мотиву діяльності країни, стосовно цього проекту (перші два лежать на поверхні, третій, мабуть, є найважливішим та правдивим мотивом):

1. Вашингтон намагається забезпечити збереження транзитивних можливостей України та стабілізувати економіку, пропонуючи й надалі транспортувати російський газ через Україну до Європи.

2. Зберегти незалежність Європейського Союзу, зокрема Німеччину, від залежності російського газу, адже в такій ситуації Москва зможе диктувати власні правила «гри».

3. США не хоче втрачати ринок збуту свого скрапленого природного газу (СПГ).

Саме тому вони накладають санкції, але поки активно діяли тільки по відношенню до компанії «Allseas». Вашингтон розуміє, що не може сильно тиснути на європейських партнерів, таких як Німеччина і Франція. У міжнародній організації «НАТО», саме Німеччина та Франція дотримуються нейтральної позиції, на відміну від країн Прибалтики та Польщі, які активно підтримують силові методи та тиску США. При таких умовах, можна сказати, що сильно впливати на європейських лідерів не варто, адже наслідки для них можуть бути серйозними і в «НАТО», і в економічному плані, а також з їхніми позиціями у міжнародних організаціях.

Аналізуючи нещодавні події, можна спостерігати, що в силу вступає нова російсько-українська транзитна угода на 5 років з постачання газу через Україну до Європи [4]. Повертаючись до трактування з боку США про те, що «ми допомагаємо Україні зміцнювати економіку», носить частковий характер. Тому залишається варіант – закріплення ринку для збуту власного СПГ. На що Президент Російській Федерації Володимир Путін відповідає: «Вашингтон хоче забезпечити ринок збуту свого товару виключно в своїх корисливих інтересах на шкоду споживачу в Європі» [5]. Що найцікавіше, Москва не сильно атакує США в інформаційному просторі з цього приводу. Володимир Путін зазначив: «Але якщо первинне джерело енергії буде на 25-30% дорожче, то це ж опускає всю конкурентоспроможність німецької економіки і європейської» [6]. Російська сторона нібито натякає США про відступ і нелогічного варіанту розвитку подій в цьому регіоні при збуті власного СПГ.

Звертаючись до політики Російської Федерації в цьому питанні, можна уявити деякі варіанти розвитку подій. Перший вектор включає в себе накладання санкцій на компанії, які причетні до будівництва

газопроводу, а саме: російський «Газпром», французька «Engie», австрійська «OMV», британсько-нідерландська «Royal Dutch Shell», німецькі «Uniper» і «Wintershall», а також число підрядників, в разі продовження цього проєкту. Обмеження стосуватимуться всіх судів, які прокладають труби для експорту російського газу на глибині 100 футів (близько 30 метрів), їх власників, а також компаній, що займаються страхуванням газопроводу. Впровадять санкції і проти власників і топ-менеджерів причетних до «Північного потоку - 2» структур. У випадку з компаніями мова йде про закриття доступу до будь-яких робіт на території США і на замовлення американського бізнесу по всьому світу, а також до американських кредитних ресурсів. Їх службовці втратять можливість отримати американську візу і потрапити на територію Сполучених Штатів Америки. Також будуть блокуватися транзакції, пов'язані з їх майном або інтересами в США [7]. При впливі санкцій, Москва може продовжити будівництво, використовуючи особисті кошти, що набагато більше затягнеться у часі і по фінансам. На добудову «Північного Потоку - 2» потрібно ще 2-3 млрд дол. США. Тим часом, компанія російський газовий флагман, на кошти якого російський уряд так активно підтримує свою пропагандистську машину і «стимулює» частину європейського політикуму, за даними російських ЗМІ – на межі фінансового краху. Сукупний борг «Газпрому» вже перевищив 40 млрд дол. США, а брати нові позики фактично ніде. Тому американські санкції ще відчутніше звужать «коло можливостей» [7].

Але можна припустити завершення цього проєкту: варіант перший – Росія добудовує через певний час газопровід і починає реалізовувати збут на європейський ринок. Поставки будуть йти прямо до Німеччини, що піднімає її рівень впливу на світові арені, а внаслідок і впливу на країни Євросоюзу, за рахунок енергетичних переваг перед іншими акторами у регіоні, адже вони вже зможуть

диктувати свої правила з доставки природного газу. Вашингтон при цьому буде ще більше агресивно взаємодіяти з ними, за фактом Німеччина та Росія пішли наперекір Америці, що їм не сподобається. В такому випадку, цікаво як Вашингтон зможе розіграти «карти» Україна-Польща, адже саме вони є одночасно союзниками США в регіоні і опозиціонерами «Північного потоку - 2». Який сенс Вашингтону фінансувати і сприяти розвитку України і Польщі? Польща є членом ЄС і активно лобіює інтереси США в ЄС, а Україна поки тільки прагне вступити. Треба не забувати основний момент, що в Європарламенті делегується кількість членів з правом «голосу» в залежності від розміру країни і населення. У разі вступу України в ЄС, ми маємо таку карту з великих держав: Франція, Німеччина, Польща і Україна, перші дві дотримуються завершення будівництва газопроводу, а останні дві проти. Тут активно підключається Вашингтон допомогти розвитку України.

Другий варіант – США накладає санкції на компанії й підрядників, які причетні до будівництва «Північного потоку-2», згодом Москва відступає і припиняє цей проект. Єдиний шлях постачання газу буде через Україну, що означатиме визнати залежність від країни-транзитера. А Вашингтон активно забезпечуватиме збут свого СПГ на європейський ринок, тим самим стримуватиме східних конкурентів. Звичайно, цей варіант малоімовірний, адже стільки фінансів було витрачено з боку Росії на цей проект, що вони не зможуть його залишити, тим більше, що він закінчений на 93,5%.

Досліджуючи енергетичний стан України з цього питання, можна виокремити три основних шляхи для України:

1. Після завершення будівництва «Північного потоку – 2» український ГТС витісняється з ринку збуту. При наявності воєнної проблеми на Сході, Україна опиняється ще більш в стратегічній небезпеці, окрім втрати мільярдів євро через відсутність транзиту

російського газу до Європи, Росія в цьому разі може вдаватися до ескалації війни, не ризикуючи руйнуванням своєї експортної артерії.

2. Будівництва «Північного потоку – 2» закінчується не отримуючи кінцевого результату. В такому випадку, Москва має тільки єдиний варіант поставки газу до Європи, а саме через Україну. Україна виграє в економічному плані.

3. «Північний потік – 2» все ж таки запрацює. Німеччина за таких умов повинна настоювати на продовження постачання газу від Росії через Україну, забезпечує тим самим стабільність в цьому регіоні.

Переходячи до висновків дослідження можна виокремити наступне:

1. На сьогоднішній день Україна має угоду з Росією на поставку газу до Європи терміном на 5 років. Тому Росія додасть зусилля для завершення будівництва проєкту «Північний потік – 2» за вказаний час.

2. Будівництва трубопроводу завершено на 93,5%, при такому стані не можна стовідсотково стверджувати, що Росія та Німеччина не будуть завершувати його, адже фінансів та часу було затрачено багато.

3. Воєнний бюджет США на 2020 рік вже включає в себе санкції, щодо будівництва «Північного потоку – 2». Саме ця санкційна політика США стала дуже важливою при енергетичній підтримці України.

Можна чітко зазначити, що кожна з країн-учасників захищає свої власні інтереси й не дозволить втручатися до своєї геополітики та економіки. Найімовірніше, що «Північний потік – 2» планує будуватися й надалі, не зважаючи на санкції, адже Вашингтон продовжує шукати шляхи подолання цього процесу. В цей же час, Москва не буде зупинятися перед Заходом, адже розуміє, що в такому випадку вона втратить ринок збуту. При такій умові, Україні залишається тільки шукати та наполягати на більш жорстокі санкції та умови транзиту газу.

Список використаних джерел:

1. «Северный поток – 2» угрожает безопасности Европы. *Інформаційне агентство «МИНПРОМ»* : веб-сайт. URL: <https://www.minprom.ua/news/259508.html> (дата звернення: 20.03.2020).

2. Оборонный бюджет США на 2020 год: что планирует Вашингтон в отношении России? *Інтернет-ТВ «Голос Америки»* : веб-сайт. URL: <https://www.golos-ameriki.ru/a/us-defence-budget-2020-russia/5217239.html> (дата звернення: 20.03.2020).

3. Сенаторы США пригрозили крахом подрядчику «Северного потока-2». *РБК* : веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ru/politics/18/12/2019/5dfa76219a79473fe1c601fe> (дата звернення: 20.03.2020).

4. Президент, уряд і парламент зробили неможливе – Олексій Оржель про домовленості щодо транзиту газу територією України. *Офіційний сайт офісу президента* : веб-сайт. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-uryad-i-parlament-zrobili-nemozhlive-oleksij-orzhe-59029> (дата звернення: 20.03.2020).

5. Путин прокомментировал санкции США против «Северного потока–2». *Офіційний сайт інформаційного агентства «RT»* : веб-сайт. URL: <https://russian.rt.com/business/news/727248-putin-sankcii-severnij-potok> (дата звернення: 20.03.2020).

6. Путин назвал причины введения США санкций против «Северного потока – 2». *Офіційний сайт інформаційного агентства «Известия»* : веб-сайт. URL: <https://iz.ru/985533/2020-03-11/putin-nazval-prichiny-vvedeniia-ssha-sanktcii-protiv-severnogo-potoka-2> (дата звернення: 20.03.2020).

7. Остановить «Северный поток-2»: миссия все более выполнима. *Офіційний сайт інформаційного агентства «Укрінформ»*. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-world/2835330-ostanovit-severnij-potok2-missia-vse-bolee-realna.html> (дата звернення: 20.03.2020).

Науковий керівник: Резніков Валерій Володимирович, кандидат економічних наук, доцент, декан факультету міжнародних

ОНЛАЙН-МАРКЕТИНГ ЦІЛЮВИХ АУДИТОРІЙ КОМУНІКАЦІЙ У ТУРИЗМІ УКРАЇНИ

Моїсєєнко Віталіна Михайлівна,
студентка 3-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
vitamin7b@gmail.com

Вивчення даної теми відображено в наукових роботах, статтях і дослідженнях таких авторів, як: Александрова А. Ю., Колонтаєвський О. П., Половинка В. А., Миронов Ю. Б., Оболонцева Л. В., Скульмовська Л. Г. – а також у дослідження багатьох іноземних джерел: SMM-агентств “Marketing Charts”, “Quicksprout” та журналів “EContent” і “MarketingLand”.

Реклама здавна вважається двигуном торгівлі, але кожному двигуну необхідно давати напрямки руху. І саме визначення цільової аудиторії допомагає в цьому. Правильне уявлення про своїх покупців – ключовий момент на шляху до успіху будь-якого бізнесу. В основі кожної з маркетингових стратегій – комунікація з цільовою аудиторією, її розширення, трансформація, донесення до неї важливих повідомлень і, як наслідок, зміна її поточної поведінки.

Сучасні споживачі туристичних послуг стикаються із сотнями маркетингових повідомлень щодня, і більшість з них «фільтрує» ті звернення, які не мають відношення до них особисто. Для фахівця туризму це означає, що потрібно мати хороше уявлення про свою цільову аудиторію – хто ці люди і чого вони хочуть. Така інформація дозволяє виділитися серед загального інформаційного шуму і

підвищити шанси донести свою пропозицію до тих людей, які є потенційними покупцями.

Пошук в інтернеті – ось до чого найперше вдається більшість мандрівників. Деякі з них відвідують до 38 сайтів, перш ніж забронювати квиток, тому індустрія туризму має призвичаїтися до нових цифрових маркетингових стратегій. Майже 94% туристів використовують соціальні мережі. Близько 87% мілленіалів знаходять у соцмережах натхнення на подорожі [2].

Інтернет залишається ключовим місцем для пошуку інформації про поїздки, бронювання та купівлю турів, проїздів або квитків. Contentsquare проаналізували дані 400 світових сайтів у 9 індустріях і опублікували звіт про ключові показники інтернет-маркетингу. На органічний трафік в індустрії туризму, в середньому припадає 51% всіх візитів (рис. 1).

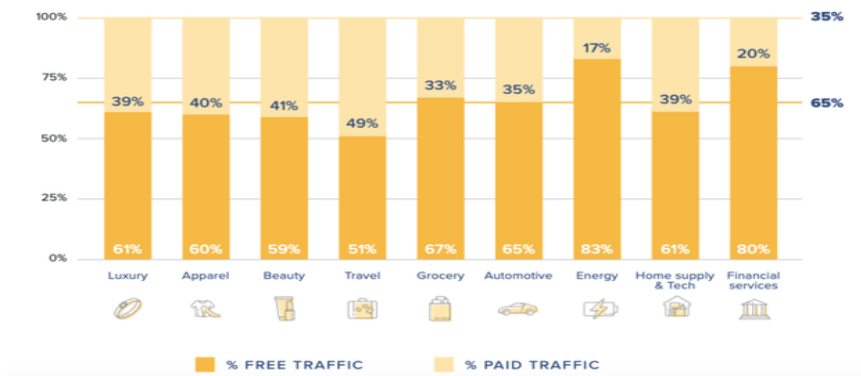

Рис. 1. Органічний трафік сайтів туристичної індустрії порівняно з іншими сферами [6]

Крім того, майже половина використовує різні платформи повідомлень. І ця статистика буде тільки рости. У найближчому майбутньому соціальні мережі зможуть замінити стандартні тревел-платформи з відгуками та рекомендаціями.

Згідно даних того ж дослідження близько 55% відвідувань відбувається зі смартфонів, а 60% – з мобільних пристроїв. У середньому користувач відвідує сайт приблизно три рази перш ніж зробити покупку (рис. 2) [6].

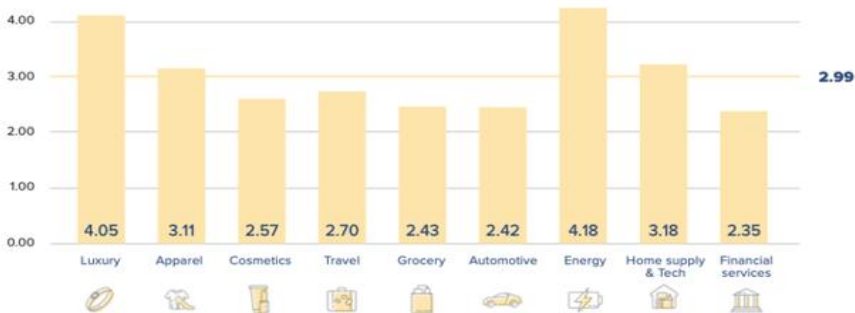

Рис. 2. Кількість відвідувань сайтів користувачами до прийняття рішення [6]

Незважаючи на те, що в загальній структурі туристичних потоків чоловіків трохи менше, ніж жінок (44% і 56% відповідно), вони подорожують частіше. Більшість туристів мають стабільну роботу, що дозволяє отримувати середній та високий дохід. Зазвичай вони мають повну вищу освіту. Більшість із них мають соціальний статус керівників, спеціалістів чи офісних працівників [5, с. 256].

Також відомо, що час здійснення подорожей різними національностями відрізняється, що пов'язано з культурними

відмінностями, укладу життя, менталітету. Так, згідно з дослідженням сервісу оренди квартир Dobovo.com, проведеним у 2015 році [1], найпопулярнішими датами подорожей українців виявилися дні державних свят: День Конституції України, травневі свята, майже кожні вихідні грудня, День закоханих. Попит на подорожі по Україні почав зростати в липні і досяг піку в грудні (рис. 3).

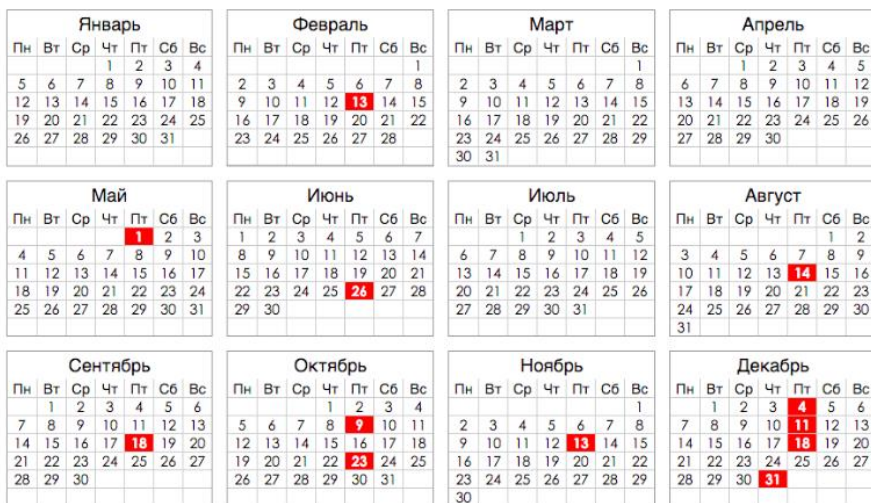

Рис. 3. Найпопулярніші дати подорожей по Україні, 2015 рік [1]

Особливістю туристичної галузі є наявність величезної кількості інформації і даних, які можна використовувати для таргетингу споживачів туристичних послуг. Отримати такі дані не складно. Справжній виклик криється у тому, щоб правильно проаналізувати ці дані та зробити належні висновки. І ось тут криється весь потенціал глибинного навчання. Чим більше даних аналізують алгоритми, тим кращим буде кінцевий результат.

Пошук потрібної аудиторії може мати вирішальне значення для ефективності кампаній. Згідно з дослідженням Yahoo, 54% клієнтів вважають персоналізовану рекламу більш привабливою [3]. Дослідження МакКінсі показує, що реклама, пристосована до потреб клієнтів, може значно збільшити рентабельність інвестицій – до 8 разів і збільшити продажі принаймні на 10% [4].

Отже, сьогодні активність і взаємодії в соціальних мережах є важливим етапом до встановлення довірливих відносин з клієнтом і виховування в ньому лояльності до бренду. Найпростіший спосіб просувати свій бізнес – за допомогою банерів на сторінках сайтів і в соцмережах, що заохочують користувачів «планувати свою наступну поїздку з нами» або реклами найпривабливіших напрямів у прив'язці до сезону – як-то подорожі до екзотичних країн взимку або спеціальні пропозиції на час відпусток чи національних свят. Більш складні банери можуть бути таргетовані на людей, які користувалися туристичними послугами кілька місяців тому.

Іншим цікавим варіантом є реклама напрямків з деякими перевагами, такими як зручні дні для подорожей, комфортне переміщення та місця у бізнес-класі, безкоштовний необмежений Wi-Fi, додаткові заохочувальні бали або найдешевші пропозиції. Донести повідомлення до користувачів, які шукали щось подібне, легко за допомогою персонального ретаргетингу.

Туристична галузь має пристосуватися до змін і почати застосовувати інструменти збору та належного аналізу даних, використовуючи цілісне уявлення про купівельний шлях мандрівника, чого не робилося раніше.

Список використаних джерел:

1. Внутрішній туризм в Україні: куди, коли і чому подорожують інтернет-користувачі. *AIN.UA ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕС В УКРАЇНІ* : веб-сайт. URL: [https://ain.ua/2016/02/05/vnutrennij-turizm-v-ukraine-kuda-kogda-](https://ain.ua/2016/02/05/vnutrennij-turizm-v-ukraine-kuda-kogda)

i-pochem-puteshestvuyut-internet-polzovateli/ (дата звернення: 27.04.2020).

2. П'ять головних трендів, які визначають майбутнє тревел-індустрії. *AIN.UA ІНТЕРНЕТ-БІЗНЕС В УКРАЇНІ* : веб-сайт. URL: <https://ain.ua/2018/06/02/budushhee-trevel-industrii/> (дата звернення: 27.04.2020).

3. Consumers Say They Find Personalized Ads More Engaging and Memorable. *MarketingCharts* : web-site. URL: <https://www.marketingcharts.com/industries/media-and-entertainment-43005> (last accessed: 27.04.2020).

4. Erik J. Martin. How to Realize ROI From Personalization. *EContent electronic magazine*. 2016. March 2016 Issue. URL: <http://www.econtentmag.com/Articles/News/News-Feature/How-to-Realize-ROI-From-Personalization-109358.htm> (last accessed: 27.04.2020).

5. Gorlevskaya Liudmila. Building Effective Marketing Communications in Tourism. *Studia Commercialia Bratislavensia*. 2016. Vol. 9, № 35. P. 252–265. URL: https://www.researchgate.net/publication/314201065_Building_Effective_Marketing_Communications_in_Tourism (last accessed: 27.04.2020).

6. Most site content (69%) not seen by customers and prospects, study finds. *MarketingLand* : web-site. URL: <https://marketingland.com/most-site-content-69-not-seen-by-customers-and-prospects-study-finds-277374> (last accessed: 27.04.2020).

Науковий керівник: **Євтушенко Олена Віталіївна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри туристичного бізнесу та країнознавства, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА СВІТОВІ СИСТЕМИ

Моложен Анастасія Сергіївна

студентка 4-го курсу факультету економіки
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара,
nastyamolozhen@gmail.com

На сучасному етапі розвитку економіки України однією з провідних складових виступає соціальний аспект, а саме соціальний захист. Різні прошарки населення вимагають певний рівень підтримки з боку держави, адже наявною є диференціація у доходах, високий рівень безробіття. Крім того, демографічна ситуація України наразі характеризується «старінням нації», що означає переважання людей похилого віку. Створюється необхідність існування ефективної системи пенсійного забезпечення, підтримка соціальних груп, які опинились у скрутному становищі, багатодітних сімей, інших верств населення України та використання досвіду інших країн, що і зумовлює актуальність даної теми.

На сьогоднішній день огляд основних аспектів системи соціального забезпечення населення країни є предметом досліджень великої кількості науковців, серед яких виділяють праці О. Грішної, Л. Шевченко, О. Кириленко, В. Базилевича та ін. Проте досить висока мінливість об'єкту дослідження та невирішеність багатьох питань вимагають подальших досліджень в цьому напрямі.

Метою роботи є визначення основних аспектів функціонування системи соціального захисту населення України на сучасному етапі розвитку національної економіки та напрямів впровадження позитивних досягнень світових систем соціального забезпечення.

Соціальний захист виступає системою, яка поєднує сукупність заходів, норм як правового, так і соціально-економічного характеру, які призначені для допомоги членам суспільства, що опинились у конкретних умовах соціально-економічного плану [1, с. 132]. Основними цілями соціального захисту виступають: підтримка громадян, які потребують забезпечення належних умов життя; зменшення рівня бідності населення; забезпечення необхідних умов, які сприятимуть підтримці економічно активного населення [1, с. 133].

На сучасному етапі свого розвитку система соціального захисту населення України визначається низьким рівнем фінансового забезпечення через нестачу коштів у державному бюджеті держави. Причиною також може слугувати нестача коштів від недержавних формувань – створених соціальних фондів та від залучення приватних установ сфери бізнесу [2].

Сучасна система соціального захисту населення України напрямлена на захист насамперед таких соціальних груп: соціально вразливі групи, люди пенсійного віку, інваліди, люди з низьким рівнем доходів, тимчасово переміщені особи та ін. [2].

Важливе місце посідає соціальний захист пенсіонерів України. Станом на 2018 р. кількість пенсіонерів становила 11,7 млн осіб. У 2017 р. ця кількість нараховувала 11,9 млн осіб. Рівень пенсійних виплат в Україні є низьким на сьогоднішній день – 2479,2 грн. У 2017 р. показник середньої пенсії становив 1828,3 грн. У той самий час рівень пенсій знаходиться приблизно на рівні прожиткового мінімуму – 1700 та 1853 грн у 2017 та 2018 рр. відповідно [3].

Окремим видом соціального захисту виступає процес надання субсидій громадянам на сплату житлово-комунальних послуг. Станом на 2017 р. загальна сума виплачених субсидій домогосподарствам становила 3,98 млрд грн, а власне кількість домогосподарств, які отримали ці субсидії нараховувала 8,8 млн. У 2018 р. субсидії

налічували 2,7 млрд грн. Щодо домогосподарств, то їх кількість становила 6,5 млн [4].

Система соціального захисту України також передбачає надання допомоги людям, які не мають власного житла. Станом на 2018 р. усього обслуговано 10159 осіб у відділеннях соціального захисту бездомних громадян. З них: 6177 – у відділеннях нічного перебування, 3908 – у центрах реінтеграції, 74 – у соціальних готелях. Цій категорії людей надаються побутові послуги, такі як ночівля, харчування, забезпечення одягом та взуттям [5].

Окрім зазначених вище аспектів соціальної допомоги в Україні надається грошова та натуральна допомога суб'єктам, які надають соціальні послуги. Станом на 2018 р. середній розмір грошової допомоги на одну особу складав 2997,14 грн, натуральної – 247,75 грн. Такі кошти надаються з місцевих та позабюджетних коштів [5].

Для покращення системи соціального захисту в Україні стимулом можуть виступати приклади систем соціального забезпечення інших країн. На сьогоднішній день найбільш досконалою моделлю соціального забезпечення є скандинавська модель. Ця модель є характерною для Норвегії, Швеції та Фінляндії. Основними особливостями виступають: охоплення усіх прошарків населення, зрівняльний принцип у наданні допомоги, обов'язкова соціальна політика. У Швеції, наприклад, високим є рівень оподаткування (податок роботодавців у пенсійний фонд та фонд медичного страхування складає 43%), але наявним є високий рівень захищеності населення. За рахунок цього контраст між заможними та бідними стає менш помітним [6, с. 104; 7].

Щодо інших країн Європи, зокрема ЄС, варто відмітити систему соціального забезпечення Німеччини. Формами соціального захисту виступають державне медичне, пенсійне страхування, страхування з причини безробіття тощо. Наприклад, на сучасному етапі розвитку

фінансове страхування охорони здоров'я Німеччини здійснюється за рахунок державного медичного страхування (57%). Крім того, у Німеччині діє принцип щодо зрівняльного надання медичного страхування незалежно від розмірів виплат на страхування [8, с. 72–73].

Отже, на сьогоднішній день Україна характеризується наявністю певної системи соціального захисту, яка характеризується наданням допомоги певним верствам населення. Важливе місце посідає пенсійне забезпечення, надання субсидій громадянам на сплату житлово-комунальних послуг та ін. Крім того, наявними є грошові та натуральні виплати суб'єктам, які надають соціальні послуги. Загалом система соціального захисту населення України є недостатньо фінансованою, що має свій вплив на розмір виплат громадянам, які потребують соціального забезпечення. На сьогоднішній день система соціального забезпечення України може використовувати досвід світових систем, зокрема країн зі скандинавською моделлю соціального захисту та країн ЄС, для покращення процесу забезпечення потребуючих верств населення.

Список використаних джерел:

1. Огінська А. Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. *Економіка та держава*. 2018. №4. С. 131–136.

2. Фаріон М. М. Особливості системи соціального захисту населення в Україні. *Ефективна економіка*. 2017. №7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5709> (дата звернення 11.03.2020).

3. Середній розмір місячної пенсії та кількість пенсіонерів. *Державна служба статистики України* : веб-сайт URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 11.03.2020).

4. Статистичний щорічник України за 2018 рік. *Державна служба статистики України*. URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/11/zb_yearbook_2018.pdf (дата звернення: 11.03.2020).

5. Соціальний захист населення України. *Державна служба статистики України* : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2019/zb/07/zb_szn_2018.pdf (дата звернення: 11.03.2020).

6. Мудролюбова Н. О. Особливості шведської моделі соціального захисту населення від безробіття. *Економіка і право*. 2015. №29. С. 103–108.

7. Світовий досвід оподаткування: Швеція. *Державна фіскальна служба України* : веб-сайт. URL: <http://sfs.gov.ua/arhiv/modernizatsiya-dps-ukraini/arkchiv/mijnarodniy-dosvid-rozvitk/svitovui-dosvid/sweden/?print> (дата звернення 15.03.2020).

8. Коваль С. Система державного соціального страхування: досвід України та Німеччини. *Світ фінансів*. 2018. №2 (55). С. 67–77.

Науковий керівник: Федотова Тетяна Анатоліївна, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри економіки та управління національним господарством, Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

СЦЕНАРІЇ РОЗВИТКУ РОСІЙСЬКО-БІЛОРУСЬКИХ ВІДНОСИН

Ращупкіна Дар'я Русланівна

студентка 2-го курсу, групи УМВ-22 факультету міжнародних економічних відносин та туристичного бізнеса
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
daryarashchupkina@gmail.com

Актуальність даної теми обумовлена регіональною близькістю інтегративних процесів до України, що означає можливість прямого впливу сценаріїв розвитку відносин Росії та Білорусі на стратегію зовнішньої політики України.

Метою цієї роботи є розкриття сценаріїв розвитку відносин Білорусі та Росії. Відповідно до мети, завданнями є: розкрити фактори, які впливають на розвиток імовірних сценаріїв; проаналізувати сучасні відносини Росії та Білорусі; запропонувати реалістичний, оптимістичний та песимістичний варіанти розвитку цих відносин.

Судити про сценарії побудови відносин між Росією та Білоруссю слід виходячи із ряду факторів, які впливають на їх побудову. Насамперед, це фактор впливу політичної еліти. На нашу думку, швидкість прийняття поправок до Конституції РФ, які запропонував Путін, та використання при цьому порядку, який запропонував він же, і який прямо не передбачено вище вказаною Конституцією, довели, що вже не складає ніякого сумніву панування у Росії тоталітаризму. Щодо Лукашенко то його внутрішню політику на Заході давно називають диктатурою. Тому інтегративні процеси Білорусі та Росії треба розглядати через призму інтересів та бачення політичних діячів.

Слід почати з того, що інтегративні процеси між Росією та Білоруссю зародились ще у 1997 р. разом з «Договором про створення Співтовариства Росії та Білорусі», згодом були прийняті додаткові договори - «Декларація про подальше об'єднання Росії та Білорусі», «Договір про створення Союзної держави» та «Програма дій». Упродовж 1996–1999 рр. взаємини двох держав пройшли стадії створення «Співтовариства», потім «Союзу» і вступили у період оформлення «Союзної держави» [3; с. 170]. Але підписання договорів нічого не змінювало ні у політиці, ні у буденному житті.

В. Путін, будучи ще прем'єр-міністром, виступав з жорсткими заявами щодо неупорядкованості кордонів, необхідності переходу на світові ціни в розрахунок за енергоносії (з Білоруссю) тощо [3; с. 174] Цю політику він реалізував зараз у рамках податкового маневру. Податковим маневром є дії Росії із усунення експортного мита для нафтової галузі, натомість проведення фіскальних операцій у процесі

видобутку нафтопродукту. Водночас це призвело до підвищення цін на нафту, тобто у даній політиці Росія не стала враховувати інтереси свого контрагента – Білорусі. Отже, метою Путіна є примусити Лукашенко піти на його ультиматум - інтеграція буде, але в інтересах Росії.

На процеси розвитку відносин Росія-Білорусь впливає і економічний фактор. Білорусь імпортувала щорічно 23–24 мільйона тон російської нафти при загальному обсязі експорту РФ в 250 мільйонів тон. До 6 мільйонів, за оцінками експертів, йдуть на потреби білоруської економіки, решта - на переробку і перепродаж на міжнародних ринках [1].

В цей же час Лукашенко вміло маневрує між Заходом та Сходом, намагаючись досягти своїх цілей. Так, після тарифного маневру Білорусь, не зумівши домовитись із Росією, заявила про альтернативу. Президент Білорусі заявив, що Республіка замовить нафту у Норвегії чи в інших країнах Східної Європи. Навіть державний секретар США – Помпео пропонував постачання у Білорусь нафти. Але такі гучні заяви робилися, не щоб декларувати явні наміри, а щоб змусити Москву піти на переговори. Адже залізничні поставки нафти з Клайпеди (Норвегія) в напрямку Новополицького НПЗ обходилося би Мінську приблизно в 20 доларів за тонну, що значно дорожче транспортування палива по нафтопроводах [1]. Результатом цього стало відновлення переговорів з Росією. Сергій Румас стверджує, що премій для російських нафтових компаній не буде. «Буквально в суботу (21.03.2020 р.) ми досягли домовленості з російським урядом, що всі російські компанії зможуть постачати нафту без премії», – цитує Румаса агентство Белта. За словами білоруського прем'єра, премія для російських постачальників нафти становила \$ 11,7. Тепер розмір премії становитиме \$ 4,7 і буде покриватися урядом РФ. «Вони будуть врегульовані міжбюджетними розрахунками. Тобто уряд Російської Федерації візьме ці \$ 4,7 на

себе», сказав Румас [2]. Тобто політика Лукашенко є доволі гнучкою і орієнтована на інтеграцію на папері, але за умови реального гарантування пільг.

Ще одним вирішальним фактором є настрої населення, а саме його орієнтація. За даними опитування НІСЕПД, на референдумі про об'єднання Білорусі і Росії, «за» проголосували б всього 24,8% білорусів, проти – 54,8%. Кількість тих, хто вважає, що «Білорусь і Росія повинні стати одним державою, з єдиним президентом, урядом, армією, прапором, валютою і т.п.», склало 9,8% [4]. Щодо росіян, то 44% вважають, що країни повинні активніше співпрацювати в економічній сфері, 28% - що потрібно зберегти співпрацю на колишньому рівні. 13% виступають за створення спільної держави з єдиним керівництвом, 10% впевнені, що Білорусь повинна увійти до складу Росії [5].

Отже, виходячи із ситуації, що склалася можна виділити 3 сценарії розвитку відносин Білорусі та Росії у рамках Союзної Держави – реалістичний, позитивний та негативний.

Сценарій а – реалістичний, Білорусь збереже свій суверенітет, хоч і залишиться економічно залежною від Росії. Відповідно до нього, Лукашенко залишиться при владі, а потім прийде його наступник і буде традиційно продовжувати вже звичну політичну гру із Заходом та Сходом, ціль якої отримати від Росії пільги.

Сценарій б – оптимістичний, Білорусь збереже свій суверенітет і займе прозахідну позицію. Цей сценарій можливий у разі зміни влади і приходу прозахідних партійних сил, які розпочнуть кампанію проти російської економічної експансії. Відповідно до цього сценарію, Білорусь візьме кредит у МВФ для розвитку нових виробничих потужностей, щоб не так залежати від експорту нафтопродуктів. У безпековому плані почне співпрацю із НАТО. Розпочне реформи відповідно до демократичних цінностей ЄС як в Україні.

Сценарій в – песимістичний, Білорусь стане частиною Російської Федерації і, отже, втратить незалежність та суверенітет. Вона стане так званою буферною зоною між Заходом та Сходом, на території якої можливо проведення військових дій. Цей сценарій реалізується у випадку зміни влади та приходу проросійських партійних сил, яких фінансує Москва, щоб лобіювати інтереси Росії, повністю ігноруючи національні.

Висновки: На майбутні сценарії мають вплив декілька факторів : політична еліта, економічні інтереси та орієнтація населення.

На сьогоднішній момент ситуація вкрай залежить від поглядів керівників Росії та Білорусі. Путін уже заявив про ультиматум Білорусі – інтеграція буде, але на основі інтересів Росії. Лукашенко ж від інтеграції чекає лише економічних та політичних пільг і не готовий до сценарію інтеграції за планом Росії. Тому, йому доводиться вести переговори як на Заході, так і на Сході, утримуючи хиткий баланс.

Виходячи із ситуації, яка склалась на сьогоднішній день, відносини Росії та Білорусії можуть піти за трьома сценаріями розвитку: реалістичному – збереження суверенітету, але з економічною залежністю Білорусі від Росії; оптимістичному – збереження суверенітету із прозахідною позицією; песимістичний – втрата незалежності та суверенітету, Білорусь є de jure чи de facto частиною Росії.

Список використаних джерел:

1. Беларусь начала закупать нефть из Норвегии на фоне конфликта с РФ. DW : веб-сайт. URL : <https://www.dw.com/ru/беларусь-начала-закупать-нефть-из-норвегии-на-фоне-конфликта-с-рф/a-52078701> (дата обращения : 27.03.2020).

2. Россия возобновляет поставки нефти в Беларусь: о чем договорились. Ліга. Бізнес : веб-сайт. URL : <https://biz.liga.net/ekonomika/tek/novosti/rossiya-vozobnovlyayet->

postavki-nefti-v-belarus-o-chem-dogovorilis (дата звернення : 27.03.2020).

3. Мельничук І. М. Інтеграційні проекти Російської Федерації на пострадянському просторі : дис. д-ра політ. наук : 23.00.04 / Чернівецький національний університет. Чернівці, 2015. 519 с.

4. Опрос: белорусы не хотят присоединяться к России. Новые известия : веб-сайт. URL : <https://newizv.ru/news/politics/07-01-2019/opros-belorusy-ne-hotyat-prisoedinyatsya-k-rossii> (дата звернення : 27.03.2020).

5. Только четверть россиян хотели бы объединения с Беларусью. Капитал : веб-сайт. URL : <https://www.capital.ua/ru/news/137386-tolko-chetvert-rossiyan-khoteli-by-ob-edineniya-s-belarusyu#ixzz6Hrhq7HzM> (дата звернення : 27.03.2020).

Науковий керівник: **Доценко Олена Михайлівна**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО У ФОРМУВАННІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

Романенко Олександр,
студент 1-го курсу магістратури
НУБіП України,
ya1971@ukr.net

Неймовірно складні сучасні умови призвели до перегляду суспільством цінностей, ідей та принципів, що активно трансформуються під впливом загрози людському здоров'ю, життю та можливості фінансової кризи. Тож створення та розвиток поведінкової економіки, яка здатна ефективно та своєчасно реагувати на динамічну зміну зовнішнього середовища, формування соціальної відповідальності підприємств та здоров'я нації визначають

безсумнівну актуальність питання безперебійної продовольчої безпеки на засадах органічного виробництва.

У працях О.І. Шкуратова, В.І. Артиша, П.І. Бойка, О.Т. Дудар, Н.П. Коваленко та інших досліджуються різні аспекти виробництва органічної продукції в Україні та у світовому вимірі. Проте, виник ряд оновлених питань щодо механізмів підвищення продовольчої безпеки, її взаємодії та залежності від органічного виробництва, що потребують вирішення.

Мета роботи полягає у: релевантному огляді сучасних тенденцій формування продовольчого ринку та оцінці визначальних факторів впливу; визначення ролі органічного напрямку вирішення актуальних проблем продовольчої безпеки та покращення її функціонування.

Усвідомлюючи останнім часом взаємозалежність добробуту населення з якістю споживчих товарів, обсяг світового ринку екологічно безпечних продуктів харчування в розвинених країнах підвищився на 20-30%. Зумовлено це явище, насамперед, екологічними харчовими кризами останнього десятиліття – епідемією коров'ячого сказу, пташиного грипу та пандемією COVID-19.

Спалах вірусу суттєво вплинув на продовольче забезпечення країн світу та змінив звичний нам ланцюг харчування. В умовах карантину та ізоляції економік треба визначити три основні елементи продовольчої безпеки громади: наявність (якість), доступ та утилізація харчових продуктів [1]. За короткий термін вартість здорового харчування може зрости, що матиме особливо негативний вплив на домогосподарства з меншим рівнем доходу та ускладнить досягнення цілей сталого розвитку, проте зробить суспільство більш свідомим та відповідальним за власне здоров'я [2].

Соціальну відповідальність повинні нести: підприємства, що виготовляють продукти харчування; компанії, що постачають; роздрібні мережі.

Однією з останніх соціально-вибухових світових тенденцій світового ринку сільськогосподарської продукції стає імплантація органічного виробництва. Виробництво екологічно чистої продукції є практичною реалізацією в сфері аграрного виробництва концепції сталого розвитку, що передбачає поєднання економічного зростання, соціального розвитку й захисту довкілля як взаємозалежних і взаємодоповнюючих елементів стратегічного розвитку держави.

Виробництво органічних продуктів харчування відноситься до найбільш динамічних до розвитку галузей світової економіки. Сьогодні світові продажі органічних продуктів становлять понад 55 млрд дол. на рік. Близько 1,8 млн виробників із різних країн світу займаються органічним виробництвом на більш ніж 37 млн га сільськогосподарських угідь. Лише в країнах ЄС кількість «органічних» господарств за останні 15 років зросла більше, ніж у 20 разів.

Розвиток органічного виробництва не тільки дозволяє виробляти корисні для здоров'я людини продукти харчування, а й сприяє збереженню якості навколишнього середовища, підвищенню стійкості екологічного, соціального і економічного розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Food security in a pandemic. *Pan American Health Organisation* : website. URL: https://www.paho.org/disasters/index.php?option=com_docman&view=download&category_slug=tools&alias=533-pandinfl-leadershipduring-tool-7&Itemid=1179&lang=en (Last accessed: 11.04.2020).

2. News. *Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO)* : website. URL: <http://www.fao.org/> (Last accessed: 11.04.2020).

Науковий керівник: **Чередніченко Олена Олександрівна**, кандидат технічних наук, доцент, доцент кафедри економіки підприємства НУБіП України

СВІТОВА ТОРГІВЛЯ ЯК ФОРМА МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН БЕЛЬГІЇ

Сєдов Максим Вадимович,

учень 8-В класу,

Харківська гімназія №169

Харківської міської ради Харківської області,

maximsedov2006@gmail.com

Наразі Королівство Бельгія є одною із найбільш високорозвинених європейських країн з постіндустріальною економікою, інтенсивним промисловим виробництвом і сільським господарством, добре розвиненою транспортною інфраструктурою, великими містами і морськими портами європейського та загальносвітового значення, високотехнологічними підприємствами і заводами. Завдяки цим аспектам, зовнішньоекономічні та зовнішньоторговельні зв'язки країни є надзвичайно масштабними та активними, що, у свою чергу, забезпечує впливовість її позицій та рішень у світовій торгівлі [3].

Бельгія – переважно торгова країна. Вона здавна дотримується політики вільної торгівлі, але необхідність у захисті та підтримці змусила її в 1921 році об'єднатися в економічний союз з Люксембургом, а потім, в 1948 році, об'єднатися з Нідерландами в Бенілюкс [5].

Членство в Європейському об'єднанні вугілля і сталі (1952 рік) та Європейському економічному співтоваристві (1958 рік, зараз Європейський Союз) і підписання Шенгенської угоди (1990 рік) сприяли процесам поступової економічної інтеграції Бельгії разом з Нідерландами і Люксембургом з Францією, Німеччиною та Італією [5].

Наразі, більше 50% національної промислової і сільськогосподарської продукції успішно експортується за кордон.

Королівство Бельгія є одним із провідних світових експортерів чорних і кольорових металів, входить до числа світових лідерів в галузі хімічної промисловості.

Надзвичайно швидко розвивається в країні і високотехнологічне машинобудування, серед якого найбільш прогресивними є автозбиральний, електротехнічний і радіоелектронний напрями виробництва. Готова експортна продукція першочергово попадає до економічних ринків Європейського Союзу та Сполучених Штатів.

Разом з тим, мінерально-сировинна база країни є надзвичайно бідною, видобувний сектор наразі практично не функціонує. Така ситуація склалася, головним чином, через те, що видобуток кам'яного вугілля в Бельгії був повністю припинений ще у 80-х роках минулого століття через технологічно-економічні причини.

Більше половини імпорту нафти до країни надходить з Близького Сходу, природного газу – з Нідерландів; природного газу в зрізженому вигляді – з Катару; уранові концентрати завозять із Франції, США, Канади і Південно-Африканської Республіки (ПАР); збагачений уран – із США і Франції; вугілля - із США і ПАР. Сировину для деревообробної промисловості завозять із Китаю, Німеччини і Фінляндії [1, с.132].

Інтенсивність реалізації економічного потенціалу Королівства та його позицій в світовій торгівлі сильно варіюються в залежності від регіонів країни, кожен з яких відрізняється своєю специфікою.

Ми маємо на увазі, перш за все, розрізненість Фламандської та Валлонської економіки за багатьма аспектами, які склалися історично.

Така сама ситуація в країні відбувається і з містами, які також мають індивідуальні відмінні риси в економіці. Найбільшими промисловими центрами країни є наступні із них: Антверпен (нафтохімічна галузь), Льеж (сталева промисловість), Гент, Шарлеруа, Намюр [1, с.138].

Провідними товарами бельгійського експорту є ті з них, що належать до таких галузей національної промисловості як хімія, машинобудування, мікроелектроніка, фармацевтика, біотехнології, металургія, алмазно-діамантовий комплекс (АДК), автомобілебудування, авіакосмічний сектор, агропродовольчий комплекс та деякі інші.

Згідно з показниками міжнародної економічної статистики, на момент 2016 року, Бельгія увійшла до двадцятки найбільших зовнішньо орієнтованих торговельних країн світу (12-е місце) з обсягом експорту у 87,6% розміру Валового внутрішнього продукту (ВВП) [4].

Зовнішньоторговельний оборот Бельгії в 2016 р досяг 697,7 млрд. євро, у порівнянні з 697,3 млрд. євро в 2015 р, збільшившись, таким чином, на 0,05% [1, с.132].

Така тенденція позитивного економічного зростання почалася саме два роки тому і продовжується й наразі.

Основними зовнішньоторговельними партнерами Бельгії традиційно є Німеччина (товарообіг в 2016 р склав 104,1 млрд. євро), Нідерланди (93,1 млрд. євро) та Франція (86,1 млрд. євро) [1, с.11].

Як вже зазначалося раніше, основними торговельними партнерами Королівства є країни-члени Європейського союзу (близько 80% сумарного двостороннього товарообігу) та США [2].

За наявністю такого високого показника у відсотках, Бельгія поступово втілює свою національну економічну політику на міжнародній арені шляхом диверсифікації та поширення партнерських торговельних відносин з країнами, що не входять до складу ЄС.

Окрім цього, Бельгія займає 10-те місце як найбільший експортний ринок товарів і послуг для Сполучених Штатів. У двосторонніх відносинах між цими країнами майже не існує розбіжностей в економічній і торговельній сферах.

Бельгійський уряд, як правило, демонструє нейтральність своїх економічно-політичних позицій стосовно торгівельної політики США і намагається підтримувати національне інвестиційне середовище відкритим та «гостинним» для плідного американського співробітництва.

З другого боку, уряд Сполучених Штатів [2], у свою чергу, зосереджує свої ринкові зусилля щодо втілення загальносвітового принципу вільної торгівлі шляхом налагодження дипломатичного діалогу із Європейською комісією та всіма великими країнами Європейського Союзу.

При цьому, варто зацентувати увагу на тому, що саме Єврокомісія веде переговори із відкритої торгівлі зі США, представляючи позиції, інтереси та цілі всіх країн-членів ЄС. Така процедура значно спрощує процеси двосторонніх переговорів Сполучених Штатів із Бельгією щодо вільної торгівлі і забезпечує активну участь останньої у всіх її сферах [6].

Список використаних джерел:

1. Годовой обзор состояния экономики и основных направлений внешнеэкономической деятельности Бельгии за 2016 год. *Торговое представительство Российской Федерации в Королевстве Бельгии и Великом Герцогстве Люксембург*. 2017. 144 с.

2. Власти Бельгии готовы на все – лишь бы не было торговой войны с США. *Regnum*: веб-сайт. URL : <https://regnum.ru/news/2410295.html> (дата звернення: 28.04.2020).

3. Внешняя политика. *Научно-Информационное агентство «НАСЛЕДИЕ ОТЕЧЕСТВА»*: веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/UyhclqT> (дата звернення: 28.04.2020).

4. Зовнішньоекономічна діяльність Бельгії. *Geograf*: веб-сайт. URL: <http://www.geograf.com.ua/belgium/710-belgium-zed> (дата звернення: 28.04.2020).

5. Резніков В. В. Зовнішньоекономічне співробітництво України з країнами Бенілюксу: економіко-дипломатичний аспект. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <https://cutt.ly/qyhczrh> (дата звернення: 28.04.2020).

6. Міжнародні відносини Бельгії. *Вікіпедія*: веб-сайт. URL: https://uk.m.wikipedia.org/wiki/Міжнародні_відносини_Бельгії (дата звернення: 28.04.2020).

Науковий керівник: Жук Галина Олексіївна, вчитель вищої категорії, вчитель математики, методист, Навчальний заклад «Харківська гімназія № 169 Харківської міської ради Харківської області»

ЦИФРОВІЗАЦІЯ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Тоїчкін Олександр Сергійович,
студент 1-го курсу магістратури факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
a.toichkin9797@gmail.com

Цифрова революція перетворює наше життя та суспільство з небувалою швидкістю та масштабами, надаючи величезні можливості, а також грізні виклики. Нові технології можуть внести вагомий внесок у реалізацію цілей сталого розвитку, але ми не можемо сприймати позитивні результати як належне. Потрібно терміново вдосконалити міжнародне співробітництво, для досягнення повного соціального та економічного потенціалу цифрових технологій, уникаючи при цьому непередбачуваних наслідків. Проблемні аспекти, що пов'язані з цифровізацією світової економіки розглядалися в роботах таких вітчизняних вчених, як: С. Беренда, В. Білорус, Є. Воробйов, А. Голіков,

В. Гончаренко, Н. Гончаренко, О. Довгаль, Н. Мешко, В. Сідоров, А. Філіпенко, С. Циганов та інші.

Розширення цифрової економіки створює багато нових економічних можливостей. Цифрові дані можуть бути використані для цілей розвитку та для вирішення суспільних проблем, включаючи ті, що стосуються соціально-економічного розвитку. Таким чином, це може допомогти покращити економічні та соціальні результати та стати силою для інновацій та зростання продуктивності праці [3]. Цифрові платформи полегшують транзакції, а також обмін інформацією. З точки зору бізнесу, трансформація всіх секторів та ринків шляхом оцифрування може сприяти виробництву товарів і послуг більш високої якості при знижених витратах [2].

Оцифровка впливає на ланцюги вартості різними способами та відкриває нові можливості для додавання вартості та більш широких структурних змін в економіці. Але позитивні результати не є абсолютними. Працівники з обмеженими цифровими навичками опиняться у невідгідному стані в порівнянні з тими, хто краще оснащений для цифрової економіки, діючі місцеві фірми зустрінуться з жорсткою конкуренцією з боку оцифрованих вітчизняних та зарубіжних компаній [1]. Основний вплив буде залежати від рівня розвитку та цифрової готовності країн та їх зацікавлених сторін. Це також буде залежати від політики, прийнятої та впровадженої на національному, регіональному та міжнародному рівнях. Однією з найбільших переваг, що створюється завдяки цифровізації, є «безмежний світ», де люди отримують повноваження завдяки глобальному доступу до робочих місць та продуктів. Наприклад, громадяни можуть використовувати "силу натовпу" для тиску на великі компанії, щоб змусити їх дотримуватися вищих етичних норм. Фінансування нових ініціатив може бути залучено без залучення глобальних фінансових гравців. Зростання економіки спільного

користування (тобто економічна модель, що включає в себе однорангову діяльність, що забезпечує надання або обмін доступом до товарів і послуг) переносить продукти, які не використовуються в повній мірі, до ширшої групи користувачів [4].

Нові технології, особливо штучний інтелект, неминуче призведуть до серйозних зрушень на ринку праці, включаючи зникнення робочих місць в одних секторах та створення можливостей в інших. Цифрова економіка вимагатиме цілого ряду нових та різних навичок, нового покоління політики соціального захисту та нових відносин між роботою та дозволяям. Потрібні великі інвестиції в освіту, коріння яких не тільки в навчанні, а в тому, як навчитися, а також у забезпеченні доступу до можливостей навчання для всіх. Цифрова економіка також створила нові ризики - від порушення кібербезпеки до полегшення незаконної економічної діяльності та складних концепцій конфіденційності. Уряди, громадянське суспільство, академії, наукове співтовариство та технологічна галузь повинні спільно шукати нові рішення. Цифрові технології можуть сприяти миру, правам людини та сталому розвитку для всіх.

Список використаних джерел:

1. Кизим М. О., Матюшенко І. Ю., Шостак І. В. Перспективи розвитку інформаційно-комунікаційних технологій і штучного інтелекту в економіках країн світу та України : монографія. Х. : ВД «Інжек», 2012. 334 с.
2. Сазонець О. М. Методологічні засади формування інформаційної системи ТНК. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 12 (126). С. 43–49.
3. Сидоров В. И. Международный опыт развития инновационных процессов постиндустриальных стран как детерминанта конкурентоспособности Украины на внешних рынках. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна Сер.*

«Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». 2013. № 1042..Вип.1. С. 40-43.

4. Федулова Л. І. Тенденції розвитку інноваційної політики та її вплив на економічне зростання. *Економіка і прогнозування.* 2011. № 2. С. 63–81.

Науковий керівник: Коваленко Роман Сергійович, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ТУРИСТИЧНІ ДЕСТИНАЦІЇ ТА ЇХ РОЗВИТОК У ЗМІЇВСЬКОМУ ТА БАЛАКЛІЙСЬКОМУ РАЙОНІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Токарева Поліна Артемівна,
учениця 9-А класу,
Комунальний заклад «Пісочинський ліцей «Мобіль»
Пісочинської селищної ради Харківської області,
ptok2005@gmail.com

В епоху глобалізації збільшується вплив туристичних дестинацій. Особливості продуктів туристичного ринку зумовили появу такого терміну , як дестинація, тобто певна територія, що задовольняє окрему групу туристів. Через деякий час і до наукового обігу увійшов термін «дестинація», який загалом відображає географічну територію, що має певні межі і може залучати широку групу туристів через надання відповідних туристичних послуг [6]. Актуальність теми розвитку туризму та туристичних дестинація підтверджується зростанням кількості наукових публікацій.

Т. І. Ткаченко вивчала теоретичні, концептуальні і методологічні питання функціонування дестинацій. Вона виявила, що «еволюція наукових поглядів і практичний досвід фахівців у країнах із розвиненою індустрією туризму та пріоритетами ринку покупця

обумовили виокремлення специфічних у сфері туризму «точкових» територіальних зон концентрації туристських потоків» [5, с.56], підґрунтям яких стали об'єкти туристського інтересу. Саме цим пояснюється виникнення такого терміну, як дестинація, тобто певна територія, що задовольняє окрему групу туристів. Через деякий час і до наукового обігу увійшов термін «дестинація», який загалом відображає географічну територію, що має певні межі і може залучати широку групу туристів через надання відповідних туристичних послуг [2]. Проблема визначення дестинації туризму займалися Р. Батлер, В.С. Боголюбов, Л.П. Дядечко, О. Йоргенсен, О.Д. Коль, Н. Купер, Н. Лейпер, Є.К. Макаричева, В. Матієсон, Х. Мантенер Монтехано, М.А. Морозов, С.С. Ніколаєв, Ф. Пірс, Т.В. Румянцева, Д. Суорб-рук, Т.І.Ткаченко, Д. Флетчер, Н. Шмолл та ін. [3].

Район дослідження користуються великою популярністю серед туристів, оскільки представлений мальовничими краєвидами Лівобережної України такими як Сіверський Донець, численні озера, прибережні «гірські» кручі і широкі тераси, вікові дуби, гаї і соснові бори, квітучі галявини і луки – все це надає місцевості особливу, неповторну красу. Для більш точних результатів було розроблено туристичний маршрут. Під час розробки маршруту з літературних даних я проаналізувала особливості зупинок на маршруті ЗАНКИ – ЗАДОНЕЦЬКЕ – КОРОПОВО – СУХА ГОМІЛЬША – ЧЕРКАСЬКИЙ БИШКИН – АНДРІЇВКА, обрала історичні і природні об'єкти, які можна буде побачити, і дослідила їх використовуючи історичні, геологічні джерела.

Фрамке В. констатує, що дестинації - це сукупність інтересів, різних видів діяльності, послуг, інфраструктури атракцій, які формують ідентичність місця. У дестинації є статичний аспект - місце, територія, і динамічний аспект - сукупність різних агентів, продуктів і послуг, що варіюються в залежності від попиту туристів [4].

Можлива організація екскурсійних турів, але програма перебування в таких місцях потребує певної інфраструктури. Зокрема, в туристичних дестинаціях має бути хоча б готельно-ресторанне підприємство. Тут також можуть проводитися екскурсії. Для формування туристичної дестинації необхідно мати відповідну інфраструктуру для розміщення, організації харчування, проведення різноманітних заходів та розваг.

Позитивним наслідком відвідування дестинації є відчуття та враження, що залишаються надовго. Дестинації продовжує існувати в свідомості туриста (в формі внутрішніх і трансльованих зовнішньому світу спогадів і відчуттів) і після того, як він вже покинув конкретний туристичний регіон і не має безпосереднього контакту з атракціями [4]. Економічні наслідки розвитку туризму позитивно впливають на матеріальний добробут резидентів на стадії зародження та розвитку туризму в дестинації за рахунок збільшення зайнятості, доходів населення та податкових надходжень, припливу іноземної валюти, диверсифікації економіки. На етапі зрілості та занепаду економічні чинники несуть негативний вплив, так як, підвищуються ціни та прожитковий мінімум, сезонна зайнятість веде до зниження доходів резидентів, у зв'язку з попитом на іноземні товари спостерігається вплив валюти за кордон [1].

Таким чином, Харківщина має вигідне геополітичне розташування, комфортний клімат, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну, архітектурну спадщину, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні людські, матеріальні та природно-оздоровчі ресурси. Проаналізувавши літературні джерела, я можу сказати, що для формування туристичної дестинації необхідно мати відповідну інфраструктуру для розміщення, організації харчування, проведення різноманітних заходів та розваг. Отже, розвиток туризму несе позитивні та негативні наслідки для

туристичної дестинації, які, в свою чергу, впливають на якість життя резидентів, на їхній матеріальний, соціальний, емоційний добробут, стан здоров'я та безпеки.

Список використаних джерел:

1. Гарбера О. Дослідження зміни якості життя населення на етапах життєвого циклу туристичної дестинації. *Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті : національна ідентичність та тенденції глобалізації* : зб. тез доп. Х Ювіл. Міжнар. наук.-практ. конф. молод. вчен., 21-23 лют. 2013 р. Тернопіль : ТНЕУ, 2013. Ч. 1. С. 163–164.
2. Головчан А. І. Теоретико-методологічні підходи до визначення сутності туристичних дестинацій та управління ними. *Торгівля і ринок України*. 2009. №27. С.157–161.
3. Горб К. М. Туристичні дестинації в системі міжнародної маркетингової діяльності. *Вісник Львівського університету. Серія географічна*. 2012. Вип. 41. Ч. 2. С. 26–33.

Науковий керівник: **Радченко Олександра Михайлівна**, вчитель вищої категорії, вчитель географії, Комунальний заклад «Пісочинський ліцей «Мобіль» Пісочинської селищної ради Харківської області»

ІНСТРУМЕНТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ АГРЕСІЇ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОМУ ПРОТИБОРСТВІ

Толубаєва Поліна Вадимівна,
студентка 4-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
polinavitaminca@gmail.com

В лютому 2014 року Російська Федерація, порушуючи норми та принципи міжнародного права, двосторонні та багатосторонні угоди,

анексувала Автономну Республіку Крим і Севастопіль, окупувала окремі райони Донецької та Луганської областей. Успіху операціям Кремля сприяла його ефективна інформаційна політика та активне використання інформаційних технологій в інформаційній сфері України.

Основними інструментами інформаційного протиборства в російсько-українському конфлікті виступають Інтернет, засоби масової інформації, соціальні мережі та кібер операції [1].

Слід зазначити, що в контексті російсько-українського конфлікту інформаційну агресію варто розглядати у розрізі двох площин: інформаційній та хакерській [2]. Прояв агресії в інформаційній площині виражається у дезінформації в засобах масової інформації та активному психологічному впливу на свідомість громадян, а саме пропаганді. Паралельно із цим відбувається фізичне втручання у систему комп'ютерних мереж та вивід їх із ладу – кібератаками, які характерні для прояву агресії у хакерській площині.

Так, в інформаційній площині інструментами, якими керується Російська Федерація під час інформаційного протиборства є:

- 1) спеціальні фонди («Русский Мир»);
- 2) окремі політичні діячі, журналісти;
- 3) Інтернет та соціальні мережі;
- 4) телебачення (випуски новин, аналітичні ток-шоу, розважальні шоу тощо);
- 5) проросійські засоби масової інформації в Україні («Інтер», «112 Україна», «NewsOne», «Вести» (газета) тощо;
- 6) проплачені пропагандисти – «тролі»;
- 7) приватні компанії та організації, які утримуються державою [3].

Слід зазначити, що найпотужнішим інструментом в російсько-українському інформаційному протиборстві виступило саме телебачення. Тут варто наголосити, що як з української сторони, так і з російської, для формування єдиної громадської думки за допомогою телебачення вдаються до використання різних інформаційно-психологічних прийомів, а саме: вираженої експресивності, емоційної забарвленості та ідеологізованості.

Розуміючи ефективність впливу на громадську думку за допомогою телебачення, Кремль часто вдається до методів перекручування інформації, а саме дезінформації. Слід наголосити, що фейкові повідомлення від Російської Федерації часто не мають жодних доказових підкріплень, та використовуються з метою маніпулятивного впливу на громадян Росії та України.

З огляду на те, що населення України є потенційною жертвою дезінформації та пропаганди Кремля, українська сторона була змушена залучити певні інструменти протидії такого виду агресії.

Інструментами та засобами, які використовує Україна під час інформаційного протиборства є:

- 1) неурядові організації (StopFake, «Інформаційний спротив», UkraineWorld, «Інформаційна безпека» та «Детектор медіа»);
- 2) веб-сайти (Verify.org);
- 3) медіа-проекти (Hromadske.ua та Hromadske International);
- 4) стратегічні групи з вияву пропаганди;
- 5) новостворені українські інформаційні мережі
- 6) Міністерство інформаційної політики.

На волонтерських ініціативах активісти займаються спростуванням фейків стосовно України; поширенням аналітично зведених матеріалів та

експертних оцінок стосовно інформаційного протиборства Росії та України; веденням опору пропаганді Кремля; пошуком пропагандистських повідомлень, які поширюються всередині України; поясненням західному світу витоки російської дезінформації тощо.

На державному рівні в 2014 році з метою підвищення медіа грамотності населення та удосконалення сфери інформаційної політики було створено Міністерство інформаційної політики [4].

Попри активну діяльність сторін в інформаційній площині, відбуваються активні «бойові дії» і в хакерській, які виражаються в кібератаках. Слід сказати, що перші російські кібератаки на Україну, а саме на веб-сайти державних органів влади, були зафіксовані в 2013 році. Метою кібератак було викрадання конфіденційної інформації, а також вивід із ладу мереж українського керівництва [5]. Далі активно почали діяти російські хакерські групи «SofacyGroup», «Sandworm»,

«КіберБеркут», які причетні до кібератак на сайт президента України у 2014 році [6], на енергетичні системи України у 2016 році [7] та використанні вірусу «Petya» у 2017 році [8].

Варто зазначити, що дивлячись на активні російські кібервтручання в Україну, активістами та діячами останньої були створені свої хакерські угруповання: «ІнформНапалм», «Українські кібервійська», «Український кіберальянс» та «КіберХунта».

Слід сказати, що 5 жовтня 2017 року був прийнятий закон «Про основні засади забезпечення кібербезпеки» [9], а також створено групи реагування на кібер-загрози (Computer Emergency Response Team of Ukraine) [10]. У 2020 році створено Національний координаційний центр кібербезпеки [11]. Таким чином, протидію та захист від кібератак Росії забезпечують не лише волонтерські організації. Активна протидія кібер агресії вбачається і на державному рівні.

Виходячи з викладеного, варто сказати, що російська та українська сторони керуються схожими інструментами інформаційного протиборства: засоби масової інформації, соціальні мережі, Інтернет та кібер операції. Проте

методи використання зазначених інструментів та сила їх використання відрізняється. Кремль застосовує інструменти інформаційного протиборства провокаційно та агресивно. Мета, яка при цьому переслідується – порушення національної безпеки України. Щодо України, то вона спрямовує увесь свій інструментарій на захист національної інформаційної сфери та національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. «Слова і війни: Україна у боротьбі з кремлівською пропагандою»: *аналітичне видання*. Київ, 2017. 132 с. URL: <https://internews.ua/project/words-and-wars> (дата звернення: 16.04.2020).

2. Дрогомирецький Б. Україно-російська кібервойна: невидимий фронт. *Українська правда* : веб-сайт.

URL:<https://www.pravda.com.ua/rus/columns/2018/02/22/7172439/>
(дата звернення: 17.04.2020).

4. European Parliament resolution of 23 November 2016 on EU strategic communication to counteract propaganda against it by third parties (2016/2030(INI)). URL: https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_EN.pdf (Last Accessed: 20.04.2020).

5. Положення про Міністерство інформаційної політики України : Положення від 14.01.2015 № 2. Дата оновлення: 20.03.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF> (дата звернення: 20.04.2020).

6. Компьютерный вирус Snake атакует десятки телекоммуникационных систем Украины. *Ubr.ua* : веб-сайт. URL: <https://ubr.ua/ukraine-and-world/events/komputernyi-virus-snake-atakuet-desiatkitelekkommunikacionnyh-sistem-ukrainy-283731> (дата звернення: 19.04.2020).

7. Сайт Президента України щоденно піддається потужним кібератакам. *Детектор-медіа* : веб-сайт. URL: <https://detector.media/infospace/article/99342/2014-10-17-sait-prezidenta-ukrainishchodenno-piddaetsya-potuzhnim-kiberatakam-shimkiv/> (дата звернення: 20.04.2020).

8. Крис Валланс Кібератака на енергосистеми України возможна и в Британии. *BBC news. Русская служба* : веб-сайт. URL: https://www.bbc.com/russian/international/2016/02/160229_ukraine_cyber_attac_uk (дата звернення: 20.04.2020).

9. Кібератака віруса Petya схожа на WannaCry, но сложнее. *Европейская правда* : веб-сайт. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2017/06/28/7067796/> (дата звернення: 20.04.2020).

10. Про основні засади забезпечення кібербезпеки України : Закон України від 05.10.2017 р. № 2163-VII. Дата оновлення: 08.07.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19> (дата звернення: 21.04.2020).

11. Карпусь В. В Україні офіційно узаконена команда реагування на кіберугрози – CERT-UA. *Itc.ua* : веб-сайт. URL:

<https://itc.ua/news/v-ukraine-ofitsialno-uzakonena-komanda-reagirovaniya-nakiberugrozyi-cert-ua/> (дата звернення: 21.04.2020).

12. Про Національний координаційний центр кібербезпеки : Закон України від 07.06.2016 № 242/2016. Дата оновлення: 30.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/242/2016> (дата звернення: 21.04.2020).

Науковий керівник: **Доценко Олена Михайлівна**, кандидат юридичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ГРАНТОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ ПРОЄКТІВ ІЗ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

Філоненко Юлія Андріївна,
студентка 2-го курсу факультету фінансів,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
yuliiafilonenko@gmail.com

У сучасному світі і чоловіки, і жінки мають рівні права на освіту, професійну діяльність, прийняття рішень, на участь у справах держави тощо, що визначено конституціями більшості цивілізованих країн із демократичним устроєм. Проте, внаслідок історичних обставин та релігійних особливостей і досі існує гендерна нерівність, і жінкам доводиться докладати немало зусиль для того, щоб домогтися однакових прав та уникнути дискримінації в усіх сферах суспільного життя: сімейній, громадській, політичній, економічній.

Ще у 1979 році було прийнято Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW), яку ратифікували 189 країн,

серед яких була й Україна. Однак на сьогоднішній день питання гендерної нерівності лишається значною мірою відкритим. Так, за результатами дослідження Світового банку зі 187 країн лише шість країн (Бельгія, Данія, Латвія, Люксембург, Франція і Швеція) станом на початок 2019 р. зуміли досягти рівності між чоловіками та жінками, здобувши максимальні 100 балів за 35 показниками у сфері трудового, майнового і сімейного права. Середній показник гендерної рівності склав 74,71 бали, тобто, рівність у світі забезпечена майже на четверть. Україна ж здобула 78,75 бали через різницю у зарплатні чоловіків і жінок, пенсійні виплати та умови, пов'язаних із народженням дітей [1]. Очевидно, що проблема забезпечення гендерної рівності лишається актуально, що й обумовило вибір теми дослідження.

Наразі пошук інструментів із подолання окресленої проблеми лежить у площині забезпечення функціонування спеціалізованих неурядових інституцій. На протидію проявам дискримінації та утисків прав жінок створені чисельні благодійні фонди, організації та інші спілки для надання їм підтримки у різних напрямках. Діяльність таких інституцій передбачає, у тому числі, реалізацію низки програм і проєктів, яким необхідне надання фінансової підтримки, а також таких, що передбачають виплату грошової допомоги тим жінкам, які цього потребують.

Гранти є найпоширенішим фінансовим інструментом для підтримки подібних проєктів. Зазвичай організація-донор оголошує програму або конкурс, і після цього грантошукачі вже створюють свої проєкти, орієнтуючись на певні умови. Наступним етапом є подача грантової заявки та необхідних документів на участь у конкурсі. Основними вимогами донорів щодо організацій є: відповідність мети проєкту пріоритетам грантової програми, досвід роботи організації у даній сфері, а також правильно розрахований бюджет для даного

проекту. Якщо усі ці пункти виконані вірно та проєкт задовольняє донора, останній може надати суму коштів для його реалізації. Кошти, що надаються у формі гранту, мають бути реалізовані та зосереджені безпосередньо на виконання поставлених цілей. Грантоотримувач зобов'язаний постійно звітувати до фонду щодо використання наданих коштів. У випадках, якщо кошти використовуються неналежним чином, або організація несе вагомі збитки, вона може викликати підозри і бути передана на розгляд до правоохоронних органів.

Аналіз актуальних грантових конкурсів дозволив зробити висновок, що жіночі благодійні організації та інші неурядові установи діють за різними напрямками: деякі зосереджені безпосередньо на захисті прав жінки, інші – на протидії насильству, треті – на підтримці розвитку бізнесу. Тому, і грантові програми мають різну мету та пропонують різні суми коштів для реалізації проєктів.

Для грантових проєктів, які зосереджені на підтримці жінок-підприємців, характерні наступні особливості. Якщо сума коштів надається на невеликий разовий проєкт, то розмір гранту варіюється від 400 до 1200 дол. США. До таких проєктів можна віднести надання благодійної допомоги на початковому етапі створення бізнесу чи на невеликий проєкт, який не потребує великої кількості коштів, наприклад, ремонт, оренда, проведення зустрічей, а також підтримка жінок-іммігрантів на перших етапах їх перебування у новій країні [2-4].

Великі проєкти, найчастіше міжнародні або державні, які спрямовані на підтримку спеціалізованих організацій та мають за мету посилити участь жінки у бізнесі, потребують значних бюджетів. Якщо мова про державні проєкти в Україні, то сума варіюється від 300 тис. грн до 1 млн грн. У міжнародних програмах сума грантів може сягати 1 млн євро [2-4].

На невеликі проекти, що створені для покращення соціальних аспектів життя та захисту прав жінок, у середньому виділяють таку ж суму, що й у першому випадку (приблизно 600-700 дол. США). Кошти, зосереджені для реалізації глобальних проєктів, варіюються в межах 10-30 тис. дол. США. В основному ці кошти необхідні для фінансування організацій, які борються за права жінок у своїх спільнотах, на операційну та програмну підтримку, а також підтримку здоров'я жінки [5-6].

Сегмент грантів, які надаються для протидії насильству, спрямовані на створення притулків для постраждалих, на реабілітаційні центри та центри підтримки, а також проекти з проведення інформаційних компаній. Вони потребують фінансову підтримку від 100 тис. грн до 2 млн грн. У даному випадку всі вони є великими [2, 8].

Окремої уваги заслуговує Global Fund for Women – благодійний глобальний фонд, який допомагає діяльності жіночих організацій за межами США. Він був заснований 1987 року і з того моменту вже допоміг понад 5000 жіночих організацій у 175 країнах і сприяв просуванню кампанії із захисту прав жінок та дівчат. Також ця організація надала стартовий капітал іншим жіночим фондам по всьому світу.

Global Fund for Women спеціалізується виключно на проєктах, які створюються жінками і для жінок. Зокрема, вони підтримують організації, які є частиною рухів по протидії насильству, просування економічної та екологічної справедливості, захисту сексуального та репродуктивного здоров'я людини та її прав. Фонд фінансує проекти усіх можливих сфер, де жінка потребує підтримки. Платформа має понад 2000 партнерів по всьому світу, які допомагають їй у фінансуванні та розвитку жіночих організацій, і які діляться власним досвідом для покращення ситуації. Також Global Fund for Women

створив перший у світі освітній фонд для жінок та зробив колосальний вклад для просування прав мільйонів жінок [8].

Для підтримки проєктів Global Fund for Women може надати один з трьох видів грантів. Перший і основний надається на загальну підтримку. Тобто, ці кошти можуть бути використані на реалізацію окремого проєкту або для покриття операційних витрат, такі як, оренда, заробітна плата, комунікаційні та транспортні витрати. Другий вид - гранти на поїздки та організацію заходів з метою укріплення рухів за права жінок, а також для впливу на прийняття рішень. Третій вид – грант на термінове фінансування у кризовій ситуації. Такі гранти надаються організаціям, що спеціалізуються на різноманітних природних катастрофах, спалахах інфекційних захворювань, а також кризах в сфері охорони здоров'я [8].

Отже, жінки вже досягли великих результатів у боротьбі за свої права. Значний прогрес стосується ролі жінки у бізнесі та політиці, а також підтримці репродуктивного здоров'я. Проте, соціальні сфери все ще обтяжені певними перепонами, оскільки подолання таких викликів, як насильство та знехтування правами жінок, потребують багато зусиль і підтримки. Слід розуміти, що саме благодійні та донорські організації наразі здійснюють найбільший внесок у подолання даної проблеми, а грантове фінансування лишається чи не єдиним джерелом підтримки проєктів за цим напрямком (на жаль, ані держава, ані бізнес не зацікавлені значною мірою у розвитку таких проєктів через їх соціальне і в більшості неприбуткове спрямування). У той же час важливо усвідомлювати, що доступ до таких коштів є обмежений географією роботи фондів, а також умовами конкурсу, які не кожна учасниця чи неурядова організація, що представляє інтереси жінок, може виконати. Наразі ми бачимо перспективи у розширенні доступу українських жінок до грантових коштів за рахунок активізації державної політики та неприбуткових організацій у напрямі

налагодження співпраці із міжнародними донорами. Результатом такої співпраці має бути розробка зрозумілого та прозорого механізму відбору та фінансування проєктів, а також проведення інформаційної кампанії, яка б забезпечила інформування жінок щодо наявних грантових можливостей.

Список використаних джерел:

1. Тільки шість країн у світі досягли гендерної рівності — Світовий банк. *Укрінформ*: веб-сайт. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/2650784-tilki-sist-krain-u-sviti-dosagli-gendernoi-rivnosti-svitoviy-bank.html> (дата звернення 31.03.2020).

2. Гроші – цільове фінансування на розвиток: гранти, премії, стипендії, тендери для організацій, а також конкурси, де передбачена грошова винагорода. *Ресурсний центр ГУРТ*: веб-сайт. URL: <https://gurt.org.ua/news/grants/> (дата звернення 31.03.2020).

2. Гранти. *Агенція регіонального розвитку Житомирської області*: веб-сайт. URL: <http://zrda.org/grants/> (дата звернення 31.03.2020).

3. Програма USAID «Конкурентоспроможна економіка України»: Модифікація – Гранти на підтримку МСП, якими володіють та керують жінки. *Громадський Простір*: веб-сайт. URL: <https://www.prostir.ua/?grants=hranty-na-pidtrymku-msp-yakymu-volodiyut-ta-keruyut-zhinky> (дата звернення 31.03.2020).

13. Конкурс тревел-грантів для правозахисниць. *Міжнародний благодійний фонд «Український жіночий фонд»*: веб-сайт. URL: <https://www.uwf.org.ua/news/11417> (дата звернення 31.03.2020).

14. Грантові фонди. *Волинська обласна державна адміністрація*: веб-сайт. URL: <https://voladm.gov.ua/article/grantovi-fondi/> (дата звернення 31.03.2020).

15. Конкурс малих грантів у межах проєкту «Комплексний підхід до вирішення проблеми насильства щодо жінок та дівчат в Україні». *HealthRight International*: веб-сайт. URL: <http://www.healthright.org.ua/news-by-hr/> (дата звернення 31.03.2020).

16.Офіційний сайт Global Fund for Women. URL: <https://www.globalfundforwomen.org/> (дата звернення 31.03.2020).

Науковий керівник: **Петренко Ірина Павлівна**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу, ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

ТЕОРІЯ ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ У ЗАЯВАХ ПОЛІТИЧНИХ ДІЯЧІВ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

Фролова Олександра Олександрівна,
студентка 1-го курсу факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
frolova.alex@icloud.com

Останні роки Великобританія перебуває у процесі переосмислення свого місця, перспектив та пріоритетів в ЄС. Історична роль Великобританії у процесах формування цього міждержавного утворення стає центром уваги спостерігачів. Європейський Союз стикається з першим в історії виходом з об'єднання, у той час як питання країн-кандидатів на вступ залишаються невирішеними. Про всі ці чинники свідчать євроскептичні настрої, що час від часу були характерні для політичної думки Сполученого Королівства, очолюваного противниками об'єднання з європейськими державами.

Отже, мета тез – встановити характерні риси феномену євроскептицизму у заявах та висловлюваннях британських політичних фігур та очільників держав, а також їхній вплив на політичні процеси Великобританії другої половини XX – початку XXI ст.

У другій половині ХХ століття в політичний обіг увійшло поняття “евроскептицизм”. За О. Тарновським, це поняття пов’язують із першими проявами вираження недовіри щодо об’єднання європейських держав та позиції проти французько-німецького панування в ЄС [1]. Поняття євроскептицизму трактується різними вченими в залежності від їх поглядів щодо цього феномену та підходу до типологізації заперечення ідеї європейської інтеграції. Звідси виходить неоднозначність формулювання цього терміну, незважаючи на широке використання поняття євроскептицизму у ЗМІ та публічних виступах [2]. За О. Тарновським, це поняття пов’язують із першими проявами вираження недовіри щодо об’єднання європейських держав та позиції проти французько-німецького панування в ЄС [1]. В своєму аналізі євроскептицизму П. Таггарт виокремив три категорії євроскептицизму:

1. Заперечення ідеї європейської інтеграції і ЄС в цілому.
2. Згода на інтеграцію, але в поєднанні з критикою її сучасного стану як спроби всеосяжної інтеграції територій, економік і культур.
3. Згода на інтеграцію, але критика її недостатньої універсальності — ЄС має охопити найширший спектр держав, як в суспільному, так і економічному вимірі.

З початком інтеграційних процесів у Європі, таких як поява ECSC (Європейського об’єднання вугілля і сталі) з ініціативи Жана Моне та Робера Шумана у 1951 році, Великобританія не залишалася осторонь, але й не приймала безпосередньої участі як держава-засновниця у створенні так званих “Сполучених Штатів Європи”. Гучні заяви щодо відносин між Великобританією та Європою у ХХ столітті були характерні для людини №1 у списку “100 найвизначніших британців” [4] Сера Вінстона Черчилля. “...у 1930 році, коли Черчиллю вперше спало на думку створити, наслідуючи приклад Америки, єдиний європейський ринок, у нього виникло ключове зауваження до власної

країни: “У нас є і власна мрія, власне завдання. Ми з Європою, та не є її частиною. З’єднані з нею, та не в її складі.” Вирішальним було його звернення до Палати громад 27 червня 1950 року, як раз напередодні початку інтеграційного періоду в Європі: “...який зв’язок слід Британії мати із Федеративним Союзом Європи, якщо такий відбудеться?...Я не можу собі уявити, що Британія була б пересічним членом Федеративного Союзу, обмеженого Європою, - у жодному проміжку часу” [4].

Погляди Черчилля не були викликані особистими політичними смаками: він спирався на різні фактори, та в першу чергу на відмінності політичної культури та поділу політичних ролей між учасниками політичного процесу. Саме за такими критеріями згодом у 1956 році американський політолог Габріель Алмонд розробив типологію політичних систем, представлену у статті “Порівняльний аналіз політичних систем” [5], яка, за зауваженням іншого американського політолога Аренда Лейпхарта, була найзначнішою з усіх існуючих класифікацій подібного роду [6]. Там він не відніс політичну систему Великобританії до типу європейсько-континентальних (країн Західної Європи), а виокремив інший тип – англо-американський, таким чином підкресливши розбіжності між типами політичних культур та переважаючих суспільних цінностей у Британії та країнах Європи.

Незважаючи на суттєві відмінності, вже у 1961 році Британія змінила вектор та налаштувалася на інтеграцію до Європи. Деякі сучасні євроскептики притримуються думки, що Великобританії просто не судилося стати членом Європейського об’єднання: президент Франції Шарль де Голль, що двічі (1961 та 1967 рр.) накладав вето на вступ Британії до ЄОВС, перетвореного тоді на ЄЕС, пояснював це глибоко укоріненою неприязню британців до європейської інтеграції та великою зацікавленістю у зв’язку із США.

Його позиція підтвердилась фактами та діями у 1973 році, коли, хоча і ставши повноправною частиною ЄЕС, Великобританія зберегла за собою цілу низку вольностей: валюту, одноосібний контроль за своїми кордонами, видачею віз, імміграційною політикою, основними правами тощо. А вже 1975 року, як наслідок зміни правлячої партії, було проведено перший референдум, у якому було поставлено під сумнів доцільність членства Великобританії в ЄЕС через розмір внеску країни в бюджет ЄЕС [7]. Виходячи з зазначеного, ще на початку свого шляху в європейському об'єднанні Великобританія виказала недовіру до нього та своє небажання переймати нав'язані нововведення.

У 1979 році прем'єр-міністром стала Маргарет Тетчер; і хоча любов англійців до неї під сумнівом, популярність “Залізної леді” беззаперечна, так само як і вплив її поглядів та висловлень щодо ЄЕС на британців. Як і Вінстон Черчилль, Маргарет Тетчер не була противником ідеї об'єднання європейських держав. Та у перші місяці на посаді вона висловила невдоволення через розмір внеску держави, представленої нею на саміті у Дубліні, у бюджет ЄЕС, а у 1988 році відверто нагадала: “Ми не для того відстоювали кордони Великої Британії, щоб тепер їх почали турбувати на європейському рівні і щоб Європа вправлялася в новому домінуванні з Брюсселя” [8]. Тоді погляди Тетчер ще не набули радикального євроскептицизму: її промова у Брюгге дала зрозуміти, що вона бачить майбутнє Європи у складі з Великобританією за рядом умов, серед яких головна – збереження державної “ідентичності”, коли “Франція залишається Францією, Іспанія – Іспанією, Британія - Британією” [8]. Тільки на початку двохтисячних Маргарет Тетчер, зокрема у своїй книзі “Мистецтво управління державою: стратегії для мінливого світу”, прямо висловлює думку, що для Великобританії настав час виходити з єдиної Європи[9]. Отже, за свою кар'єру і життя Тетчер так само, як і

історія політичної думки Великобританії, пережила зміни у ставленні до ЄС від помірно ліберального до майже радикального.

На початку 1990-х рр. розпочався період активного балансування Сполученого Королівства між відносинами з США (атлантизмом) та ЄС, період пошуку місця у новоствореному Європейському Союзі [10]. У цей період Великобританія відмовилась від участі у заключній фазі створення Економічного й Валютного Союзу, єдиному візовому режимі та угоді про соціальну політику [7]. Ці принципи залишалися непохитними для Сполученого Королівства, незважаючи на перебування при владі низки прем'єр-міністрів, що були схильні до зближення з ЄС та інтеграції у нових сферах. З цього слід припустити, що саме це викликало непорозуміння у сфері зовнішньої політики Великобританії та призвело до нової хвилі євроскептицизму, яка, у свою чергу, стала причиною референдуму 2016 року.

Колишній міністр закордонних справ Великої Британії і сьогоднішній прем'єр-міністр Борис Джонсон казав, що план Терези Мей щодо "м'якого" виходу з Європейського Союзу міг закінчитися тим, що Сполучене Королівство стало б європейською колонією. Висловлювання Джонсона та лозунги радника кампанії "за вихід" Домініка Камінгса вплинули на перемогу на референдумі та зміну стратегії Мей на жорсткий варіант виходу з ЄС.

Таким чином, сучасна політична думка Британії сформована на тлі розвитку євроскептичних ідей та поглядів. Промови та цитати впливових політиків поширюються майже миттєво, акцентуючи увагу населення на тих чи інших питаннях. З середини ХХ ст. євроскептицизм був характерною рисою поглядів прем'єр-міністра Вінстона Черчилля, потім підкріпився відчуженою політикою Сполученого Королівства у складі ЄС, виступами Маргарет Тетчер, заявами Бориса Джонсона та перемогою Brexit. Теорія євроскептицизму відіграла свою роль у становленні сучасної

Великобританії і має значення для тих країн, що переосмислюють своє місце в ЄС або тільки шукають його.

Список використаних джерел:

1. Тарнавський О. Історико-теоретичні аспекти виникнення концепту євро скептицизму. *Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії*. 2017. №11. С. 146-153.
2. Taggart P. A touchstone of dissent : Euroscepticism in contemporary western European party system. *European Journal of Political Research*. 1993. № 3. P. 363-368.
3. 100 Greatest Britons // GENi : веб-сайт. URL: <https://www.geni.com/projects/100-Greatest-Britons-BBC-Poll-2002/15375> (дата звернення: 05.03.2020).
4. Джонсон Борис. Фактор Черчилля. Як одна людина змінила історію : пер. з англ. Київ, 2019. 400 с.
5. Алмонд Габриэль. Политическая культура и политическая наука : пер. з англ. Москва, 2002. 409 с.
6. Лейпхарт Аренд. Демократія в багатоскладних суспільствах: порівняльне дослідження : пер. з англ. Київ, 1997. 287 с.
7. Деріга В. В. Характерні риси й особливості розширення ЄС : навч. посіб. Миколаїв : Вид-во МДГУ, 2008. 240 с.
8. Speech to the College of Europe ("The Bruges Speech") // Margaret Thatcher Foundation : веб-сайт. URL: <https://www.margaretthatcher.org/document/107332> (дата звернення: 12.03.2020).
9. Маргарет Тэтчер: членство в ЕС – ошибка исторического масштаба. *Корреспондент.net* : веб-сайт. URL: <https://korrespondent.net/world/42503-margaret-tetcher-chlenstvo-v-es-oshibka-istoricheskogo-masshtaba> (дата звернення: 12.03.2020).
10. Грубінко А. В. Участь Великої Британії у процесі становлення і розвитку спільної зовнішньої політики і політики безпеки Європейського Союзу (1990–2016 рр.) : дис. д-ра іст. наук : 07.00.02. Київ, 2018. – 549 с.

Науковий керівник: **Доценко Олена Михайлівна**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних відносин міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ОСОБЛИВОСТІ ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ (НА ПРИКЛАДІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Халявка Марія Дмитрівна,
учениця 9-А класу
Комунальний заклад «Пісочинський ліцей «Мобіль»
«Пісочинської селищної ради Харківської області»,
@maria_2005i.ua

На початку ХХІ ст. туристична індустрія набула великих розмірів та приносить високі прибутки країнам, які її розвивають. Туристичний ринок відрізняється високою конкуренцією, де кожна країна намагається стати кращою по просуванню туристичних послуг, адже прибутки від туристичної індустрії з кожним роком стають все більшими у бюджетах країн світу.

Україна, знаходячись на шляху реформування економіки, долучається до світового туристичного процесу, який позитивно впливає на політичне, економічне, екологічне й культурне життя населення.

Рціональне використання природної розмаїтості й історичної спадщини регіонів України для розвитку міжнародного та внутрішнього туризму є чинником переходу до загального добробуту. Ось чому розвиток туристичної індустрії в Україні є такою важливою темою дослідження. Послуга туризму якщо її правильно просувати, може приносити високі прибутки для економіки та країни в цілому [1].

За мету у цій роботі обрано аналіз особливостей розвитку туристичної сфери в Україні на прикладі Харківської області.

Туристичний ринок вважається досить хибким і таким, що миттєво відновлюється після дії несприятливих чинників. Але, не дивлячись на це, він гостро реагує на будь-які зміни у суспільстві, а також на зовнішні чинники, які є результатом процесів, що мають місце у світі. Саме світові процеси у значній мірі визначають кон'юнктуру туристичного ринку – стан попиту та пропозиції на туристичний продукт на даній території за визначений проміжок часу [2].

Просування туристичного продукту до споживача відіграє досить значну роль у туристичному бізнесі, адже воно охоплює комплекс заходів, які, в свою чергу, спрямовані на підготовку та формування до реалізації туристичних послуг. До таких заходів відноситься реклама у всіх її проявах.

Туристичний бізнес, як складова економічного комплексу країни, характеризується певними особливостями і функціями. Він має власну індустрію виробництва і надання послуг туристам, створює туристичні послуги, формує туристичний продукт і здійснює його реалізацію, здатен дешево створювати робочі місця і забезпечувати високий рівень ефективності діяльності та сприяє розвитку місцевої інфраструктури. Крім того, туристичний бізнес покращує взаємовідносини між країнами світу.

До представників туристичного бізнесу відносять підприємства, установи, організації та підприємців, які зареєстровані у встановленому законодавством України порядку і отримали ліцензії на здійснення діяльності, пов'язаної з наданням туристичних послуг. Процеси створення та реалізації туристичного продукту й окремих туристичних послуг відносяться до туристичної діяльності.

Україна має всі передумови для інтенсивного розвитку туризму. Маючи вигідне геополітичне положення, Україна має безліч переваг у

сфері туризму, а саме: володіння туристично-рекреаційним потенціалом, сприятливим кліматом, культурно-історичними пам'ятками та туристичною індустрією, яка розвивається досить швидкими темпами.

Розвиток туризму в Україні безпосередньо залежить від таких секторів економіки, як транспорт, торгівля, зв'язок, будівництво, сільське господарство, виробництво товарів широкого вжитку і туристичного призначення. Вчені-економісти розглядають туризм як одну з провідних галузей в сфері структурної перебудови економіки України [3].

Якщо розглядати розподіл різних видів туризму по адміністративних областях України, можна дійти висновку, що регіони представлені широким спектром напрямків туризму, їм властиві різні види туризму, починаючи від ділового, зеленого, рекреаційного та закінчуючи релігійним. Але не можна виявити конкретний вид туризму, який переважає та об'єднує всі регіони.

Перспективним напрямом розвитку туристичної індустрії нашої країни є рекреаційний туризм, який спрямований на розширене відновлення фізичних, інтелектуальних та емоційних сил людини, тобто, це повноцінний відпочинок і оздоровлення людини засобами туризму. Завдання оздоровчого туризму застосувати технологію оздоровлення в контексті пасивного або активного відпочинку. Рекреаційний туризм, особливо його активні форми, дозволяють усунути нервово-емоційне перевантаження, надлишкове нераціональне харчування і таке інше, [4].

Щодо розвитку туризму у Харківській області, слід зауважити, що найбільшого поширення набув рекреаційний туризм, також представлені такі види, як зелений та освітній туризм. Зелений туризм в області знаходиться на початковій стадії розвитку та представлений можливістю подорожувати вздовж річки Сіверський Донець

насолюджуючись заповідною природою та місцевими краєвидами. Освітній туризм найбільш представлений у місті Харків, він має міжнародний характер. Рекреаційний туризм представлений санаторно-оздоровчими закладами, які розташовані по всій території Харківського регіону.

За сучасних економічних умов розвиток закладів санаторно-курортної сфери спроможний відіграти ключову роль у відтворювальних процесах як на рівні регіону, так і на рівні крани. Більшість закладів санаторно-курортної сфери Харківщини неспроможні адаптуватися до умов швидкої зміни попиту на їх послуги і, як наслідок, є неконкурентоспроможними. Це пов'язано з сезонним характером функціонування.

Континентальний клімат північно-східної України, в поєднанні зі спокійним проведенням часу, створює умови для комфортного відновного відпочинку в пансіонатах і санаторіях Харківської області, яких налічується кілька десятків. Важливим доповненням до лікування та оздоровлення служить місцева мінеральна вода, видобута зі свердловин глибиною 840 - 1654 метри і, за рівнем мінералізації та лікувальному впливу, порівнянна з водами Мертвого моря і Бельгійського курорту Спа. Однак, цілорічно працюють лише санаторії «Роща», «Бермінводи», «Ялинка», «Високий», «Березовий гай» та «Рай-Оленівка». Інші заклади мають або суто розважальний характер, або функціонують лише влітку.

Існує велика розбіжність між показниками природно-ресурсного потенціалу області та інфраструктурним забезпеченням. Тобто, низькій рівень інфраструктурного забезпечення суттєво впливає на загальний рівень перспективності рекреаційного туризму у Харківській області.

Отже, таким чином, можемо підбити підсумки, що Україна у цілому та Харківський регіон зокрема, мають дуже великі і незрівнянні

перспективи у розвитку туристичного бізнесу, адже саме цей бізнес є найбільш перспективним для розвитку економіки.

Науковий керівник: Радченко Олександра Михайлівна, вчитель вищої категорії, вчитель географії, Комунальний заклад «Пісочинський ліцей «Мобіль» Пісочинської селищної ради Харківської області»

Список використаних джерел:

1. Travel & Tourism 2014 / World Travel & Tourism Council. London, 2014. 44 p.
2. Шепелюк С. І. Особливості становлення та розвитку туристичної індустрії в Україні. Вісник ДІТБ. 2013. № 17. С. 262–268. URL: 1. Travel & Tourism 2014 / World Travel & Tourism Council. London, 2014. 44 p.
3. Шепелюк С.І. Особливості становлення та розвитку туристичної індустрії в Україні. Вісник ДІТБ. 2013. № 17. С. 262–268. URL: http://tourlib.net/statti_ukr/shepeljuk2.htm.
4. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації – WorldTravelandTourismCouncil. URL: <http://www.wttc.org/research/economic-research/>.
5. Офіційний сайт Державної статистичної служби України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Пестушко В.М. Український туризм у контексті глобалізації: сучасний стан і перспективи. Географія та основи економіки. 2015. С. 257.
7. Січка І. І. Аналіз особливостей та розвитку туристичного ринку України. Електронне наукове
8. фахове видання Мукачівського державного університету «Економіка та суспільство». Випуск № 7. 2016. С. 158–162. URL: http://economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/7_2016.pdf.
9. Туризм в Україні: куди їдуть найбільше і які напрями потрібно розвивати. URL: <http://expres.ua/news/2017/10/05/265404-turyzm-ukrayini-kudy-yidut-naybilshe-napryamypotribno-rozvyvaty>.

10.Пестушко В.Ю. Туристичний ринок України як індикатор суспільних процесів. URL: <http://er.nau.edu.ua:8080/bitstream/NAU/19654/1/%>.

11.Цибух В. Туризм в Україні. Економіст. 2014. № 6 (June). С. 35–37

3. Офіційний сайт Всесвітньої туристичної організації – WorldTravelandTourismCouncil. URL: <http://www.wttc.org/research/economic-research/>.

COMPETITIVENESS OF UKRAINE IN WORLD RATINGS

Chornomord Yevheniia Yevheniivna,

Second year student

Faculty of international economic relations

Simon Kuznets Kharkiv National University of economics,

evgesha_ch@ukr.net

There are few problems in economic science, which are so vital, acute and critical for the national economy as the problem of competitiveness.

The importance of competitiveness is determined, on the one hand, by the growing independence of the economy, especially capital markets, including foreign exchange, which makes the existence of a truly national policy of a single country more and more difficult. Almost all countries are forced to monitor how their cooperation and competition develops with other countries, while the pace of their social and political development is not always synchronized with economic changes. Thus, to compete means to strengthen one's position relative to other countries in order to gain more weight in the negotiation process, where all political forces combine their strategies into an interconnected single system. On the other hand, high technologies and new industries have become the main tool in global competition and the main indicator of competitiveness [1].

In economic practice, several approaches are used to assess the competitiveness of countries. The most common approach is based on the

rating methodology compiled by experts from the World Economic Forum and the Institute for Management Development. The main means of a generalized assessment of the competitiveness of countries is the global competitiveness index. The World Economic Forum defines competitiveness as a set of institutions, policies and factors that determine a country's productivity level. The level of productivity, in turn, determines the steady level of wealth that the economy can achieve.

A comprehensive study of the World Economic Forum provides an opportunity for countries, in particular Ukraine, to identify the main directions of further development to increase competitiveness. A comprehensive assessment of the weak and strong aspects of economic development provides an important informational basis for discussion, and identifies priority reforms.

An interesting study is the dynamics of factors that impede business development in Ukraine. The report of the World Economic Forum reveals the biggest problems that business in Ukraine faces: instability of state policy, access to finance, corruption, tax policy and instability of government. It is characteristic that during the crisis, the list of the main problems faced by business did not undergo significant changes. that is, a low assessment of the effectiveness of state institutions is not solely the result of the impact of the global crisis, but reflects the fundamental systemic problems in the country [2].

The ongoing recovery of the global economy creates the prerequisites for Ukraine to overcome the crisis. however, this alone is not enough to increase the country's competitiveness. As the results of international ratings show, Ukraine first of all needs actions aimed at stabilizing public finances, improving the banking system, simplifying the regulatory system and stimulating competition. Without taking these measures, Ukraine will lose in the fierce competition to countries that will learn the necessary lessons from the crisis.

The World Economic Forum released The Global Competitiveness Report 2019, which assesses the competitiveness of 141 countries worldwide. This year, Ukraine ranked 85th, having dropped 2 positions since last year. The rating analyzes more than 100 indicators of the country in several categories.

Compared to last year, Ukraine has improved its results in terms of skills of the population (from 46th to 44th position) and remained at the same level concerning the market size and infrastructure development. These are the best indicators of the country. Among the worst indicators are a financial system (136th), macroeconomic stability (133rd), and state institutions (104th).

The ranking topped by Singapore, USA, Hong Kong, Netherlands, and Switzerland. The list ends by the Democratic Republic of the Congo, Yemen, and Chad [3].

Ukraine has great unrealized potential: an educated and able-bodied population, a favorable geographical location, a huge domestic market, and sufficient natural resources. but, as many ratings note, a country should overcome a number of systemic shortcomings, among which the main ones are inefficient institutions, corruption, a weak financial market, and a low technological structure in industrial production [4].

Ukraine has a unique opportunity to use these reports to carry out structural reforms that can ensure a sustainable increase in the country's competitiveness in the long term. The only way to maintain a steady rate of economic growth in post-crisis conditions is to increase the competitiveness and modernization of the economy, as well as the gradual transition of the country to an innovative development path. Unlike many countries where there are either raw materials or human resources, Ukraine has both. Our country has still retained enormous economic potential, as many international analytical organizations have noted in

their analytical reports, and there are no objective fundamental barriers to its development.

References:

1. Kvasnyuk B. Competitiveness of the national economy : monographs. Kyiv, 2005. 582 p.
2. Zhalilo Y. Competitiveness of Ukrainian economy in the conditions of globalization : monographs. Kyiv, 2005. 388 p.
3. Ukraine drops in the global competitiveness ranking. *Ain* : website. URL: <https://ain.ua/en/2019/10/09/ukraine-global-competitiveness/> (last accessed: 18.04.2020).
4. Lukyanenko D., Poruchnyk A. Management of international competitiveness in the conditions of globalization of economic development: monographs. Kyiv, 2006. 816 p.

Scientific advisor: **Ostapenko Viktoriia Mykolayivna**, ph. D of economics, associate professor, associate professor of the department of customs and taxation, Simon Kuznets Kharkiv national university of economics.

ПЕРСПЕКТИВИ СІЛЬСЬКОГО ТУРИЗМУ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РИНКУ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Чубенко Андрій Віталійович,

учень 11-А класу,

Харківська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 2

Харківської міської ради Харківської області,

chubenko326@gmail.com

Сільський туризм у світі є відносно новим явищем, виникнення якого відбулось близько 40 років тому. Проте бурхливого розвитку даний вид туризму набув лише в останні десятиліття. Україна також приєдналась до світових туристичних трендів, тому доречно говорити

про становлення сільського туризму на теренах нашої держави. Актуальність даного дослідження обумовлена перспективністю сільського туризму, зростанню його ролі у створенні національного туристичного продукту тощо.

Мета дослідження полягає в аналізі сучасного стану сільського туризму в Україні, перспективах його подальшого розвитку. Для досягнення мети було поставлено ряд завдань: проаналізувати сутність поняття «сільський туризм»; визначити фактори розвитку сільського туризму в Україні; проаналізувати територіальні особливості розвитку сільського туризму в Україні; визначити перспективи розвитку сільського туризму.

Проведене дослідження спирається на вітчизняні розробки в сфері сільського туризму, представлені в численних працях О. Бейдика, Л. Богадьорової, Н. Васильєвої, С. Кузика, І. Петліна, І. Смаль.

Згідно з проектом Закону України «Про сільський зелений туризм» під сільським туризмом розуміємо форму туризму, яка розвивається в сільському середовищі, орієнтована на використання місцевих туристських ресурсів (природних, культурних і т.д.), знайомство з місцевими традиціями і звичаями, ознайомлення з селянськими і фермерськими господарствами тощо [5]. Поняття «сільський туризм» є синонімом поняття «агротуризм» і в наш час науковці використовують ці два поняття рівнозначно. Ідея сільського туризму сприяє розвитку малих підприємств у селі. Сільський туристичний бізнес відрізняється від традиційного комерційного туризму. Останній потребує великої кількості кімнат, значних інвестицій і покладається на найману робочу силу. У будь-якому випадку, сільські підприємства мають залучати місцевих робітників та використовувати свої унікальні особливості.

Розвитку сільського туризму в Україні сприяє ряд факторів: величезний туристсько-рекреаційний потенціал, наявність унікальних

історико-культурних об'єктів у сільській місцевості, значний попит серед вітчизняних та іноземних туристів у відпочинку на території сільської місцевості, екологічно чисте середовище сільської місцевості, наявність вільного житла для розміщення туристів, унікальні культурні традиції, які зберігаються віками, дешевизна даного виду туризму порівняно з іншими видами, наявність вільних трудових ресурсів, які можна задіяти для обслуговування туристів, можливість отримання додаткових послуг (кінний туризм, рибна ловля, полювання, збір лісових ягід і грибів) та ін. [1].

Сільський туризм в Україні має ряд особливостей:

- орієнтується, перш за все, на міських жителів, які прагнуть відпочити від міського способу життя;
- надає широкий вибір об'єктів розміщення (фермерські садиби, сільські готелі, котеджі, кемпінги, наметові містечка та ін.);
- активне проведення часу поза міськими зонами відпочинку (екскурсії, прогулянки, специфічні види спорту) [4].

Інтенсивний розвиток сільського туризму в Україні розпочався в кінці XX століття у Карпатському туристсько-рекреаційному регіоні, коли почали відроджуватися традиції приватного підприємства. Багато в чому розвитку сільського туризму на сучасному етапі допомагає Всеукраїнська Спілка сприяння розвитку сільському зеленому туризму, яка працює з 1996 року [6].

Слід зазначити, що сільський туризм отримав нерівномірний розвиток по території України. Найбільший потік туристів, значна кількість об'єктів розміщення туристів у сільській місцевості спостерігається в регіонах зі значною часткою сільського населення, що мають унікальні пам'ятки природи, ландшафти, незначне екологічне навантаження – в Івано-Франківській, Закарпатській, Львівській та Чернівецькій областях. Крім того, 81,3% усіх агросадиб розташовано в Івано-Франківській області, 4,53 % – у Чернівецькій,

4,26 % – у Львівській [6]. Дані області виділяються і в кількості розміщених туристів, як наслідок, і доходами від туристичної діяльності. Західний регіон сільського туризму пропонує потенційним туристам екологічні маршрути по гірській місцевості та національних природних парках, заказниках, збір лісових грибів та ягід, кінні прогулянки, рибну ловлю та інші додаткові послуги. У Карпатському регіоні виникли центри сільського туризму такі як: Ворохта, Верховина, Рахів, Славське, Сколе, Яблуниця, Яремче, Ясіня та ін. Популярними серед туристів є садиби «Горицвіт» «Лісовий горішок», «Вікторія», «Будинок художника», «Колиба», «Лісова хата», «Там, де гори».

Південний регіон України представлений агросадинами в Одеській, Миколаївській, Херсонській областях. Серед додаткових можливостей розвивається екологічний пішохідний туризм, велотуризм, кінні прогулянки. Туристів приваблюють унікальні ландшафти національних природних парків Гранітно-степового Побужжя, Буцького каньйону, Олешківських пісків, Дніпровських та Дунайських плавнів.

Відносно новим видом сільський туризм є у Східному та Північному регіонах України. Дані території мають відносно невеликий туристично-рекреаційний потенціал, порівняно із західними областями, хоча є популярними серед туристів. Об'єкти сільського туризму з'являються біля берегів річок у Київській, Полтавській, Дніпропетровській, Чернігівській областях. Найбільш відвідувані садиби «Соколинний хутір» в Чернігівській області, с. Диканька Дніпропетровської області, «Тарасова садиба» в Харківській області. У таких областях як Донецька, Житомирська, Запорізька, Київська, Луганська, Рівненська, Сумська агросадина взагалі немає.

Розвиток сільського туризму може забезпечити реальний дохід сільських жителів шляхом надання послуг розміщення, будівництва туристичних маршрутів та надання туристичних послуг, надання

транспортних послуг для туристів та послуг з оренди туристичного спорядження, можливості полювання, риболовлі, виробництво та продаж органічних продуктів харчування, надання кулінарних послуг, продаж товарів народних промислів, проведення культурних заходів з історико-етнографічною спадщиною тощо.

Сільський туризм – це той сектор економіки, який може забезпечити внесок в економіку села у вигляді робочих місць, збільшення надходжень від зовнішньоекономічної діяльності, поповнення державного бюджету через сплату податків; в той же час, сільський туризм залишається одним із вагомих чинників розвитку сільської інфраструктури та має стати пріоритетним напрямом соціально-економічного розвитку сільської місцевості [2, 3].

Перспективним для розвитку сільського туризму в Україні є збільшення масштабів сертифікації сільських садиб (добровільної або обов'язкової). Нині в Україні діє програма добровільної сертифікації: «Українська гостинна садиба» по всій Україні [6]. Але однією із проблем подальшої сертифікації сільських садиб в Україні є те, що сертифікацію проводять не всі, як вже було зазначено, вона є добровільною. Але ми з цим не зовсім згодні, і пропонуємо ввести обов'язкову сертифікацію, але зробити більш доступними вимоги, адже, вони дуже складні.

Отже, Україна має усі передумови для розвитку сільського туризму, хоча сьогодні країна ще знаходиться на початковій стадії його розвитку. Сільський туризм в Україні розвивається досить нерівномірно, проте усі регіони України мають певні можливості та туристсько-рекреаційний потенціал для його стабільного становлення та розвитку. Розвиток сільського туризму має стати пріоритетним напрямком економіки України, оскільки економічні ефекти, що досягаються в результаті його розвитку сприяють зайнятості та

збільшенню якості життя населення сільської місцевості, підвищують конкурентоспроможність туристичної галузі тощо.

Список використаних джерел:

1. Богадьорова Л. М. Соціально-економічне значення сільського туризму в контексті розвитку сільських територій України. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Географічні науки*. 2014. № 1. С. 79–83.

2. Кудінова І. П. Перспективи розвитку сільського зеленого туризму в Україні. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2011. № 163. Ч. 1.

3. Лужанська Т. Ю., Махлинець С. С., Тебляшкіна Л. І. Сільський туризм: історія сьогодення та перспективи : навч. посіб. Київ : Кондор, 2008. 385 с.

4. Пітюлич М. М., Михайлюк І. І. Особливості функціонування сільського туризму в Україні та досвід європейських країн. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка»*. 2011. № 33. Ч. 3. С.154–158.

5. Про сільський зелений туризм : Закон України (проект) від 23 жовтня 2003 р. № 4299. *Верховна Рада України* : веб-сайт. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=4299&skl=5 (дата звернення: 15.03.2020).

6. Спілка сприяння розвитку сільського зеленого туризму в Україні : веб-сайт. *ГО «Спілка сільського зеленого туризму України»* : веб-сайт. URL: <https://www.greentour.com.ua> (дата звернення: 16.03.2020).

Науковий керівник: Логвинова Марина Олександрівна, вчитель II кваліфікаційної категорії, вчитель географії, Харківська загальноосвітня школа I-III ступенів № 2 Харківської міської ради Харківської області

ОСОБЛИВОСТІ ПОЛЬСКО-УКРАЇНСЬКОЇ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ СПІВПРАЦІ

Чумаченко Влада Дмитрівна,
студентка 1 курсу магістратури факультету міжнародних
економічних відносин та туристичного бізнесу
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
mc.kiwi3@gmail.com

Динамічність розвитку польсько-українських зв'язків завжди потребувала підвищення якості інвестиційного співробітництва, що дозволило б максимально використати економічний потенціал обох країн. Початок та перші спроби інвестиційної та виробничої співпраці України та Польщі супроводжувались рядом негативних явищ, а саме необхідністю вдосконалити галузеву структуру і змінити форми залучення інвестиційного капіталу з Польщі, низькими обсягами інвестування, осередком інвестиційного капіталу лише в певній кількості регіонів України, незадовільним залученням польських інвестицій до сфери інноваційних процесів [1]. Від часу, коли Польща вступила до ЄС, досить сильно відчувається активізація присутності польських інвесторів у економіках країн-членів союзу. Відмінно від України, яка має один з найвищих рівнів корупції та непрозоре законодавство, інші країни ЄС є більш привабливими, з погляду бізнесу Польщі, для інвесторів. Що стосується українських інвесторів, то їхня не значна присутність у польській економіці, на думку А. Мазаракі та Т. Мельник [2], здебільш обумовлена нестачею ресурсів і певним применшенням польського інвестиційного потенціалу.

Отже, відповідно даним Державної служби статистики України, протягом 2016 р. загальна сума прямих польських інвестицій, які були вкладені в українську економіку, становить 25,8 млн. дол. США (це дорівнює 1,3% від усього обсягу іноземного інвестування країнами ЄС до економіки України. З матеріалів, що є на офіційному сайті

Посольства України в Республіці Польща було виявлено, що за 2016 р. найбільші обсяги капіталовкладень польськими інвесторами було залучено до: фінансової і страхової діяльності (27.4%), промисловості (25.4%), оптово-роздрібної торгівлі, ремонту автотранспортних засобів і мотоциклів (14.6%), інших видів економічної діяльності (11.6%), операцій з нерухомим майном (9.7%), професійної, наукової та технічної діяльності (5.8%), інформації та телекомунікацій (5.5%).

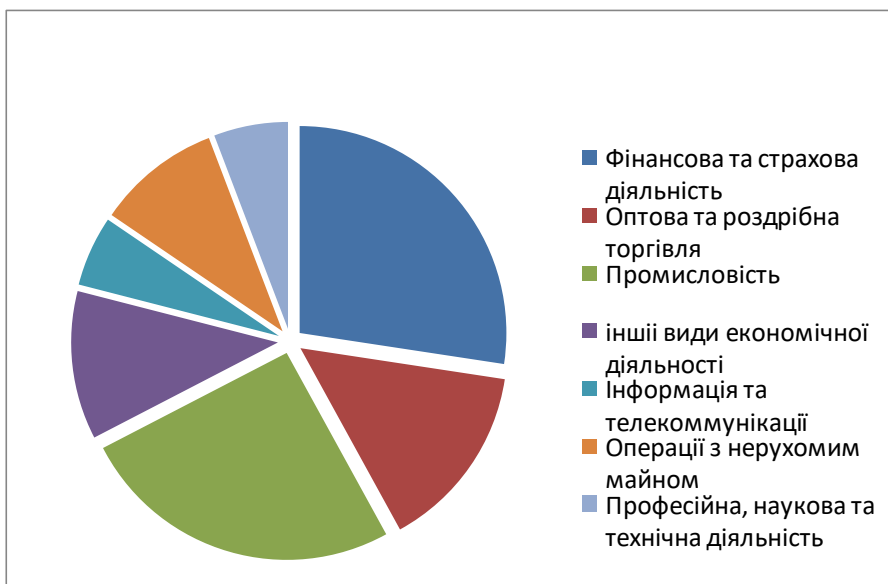

Рис. 1. Поділ структури ПІІ в українській економіці за видами економічної діяльності (31.12.2016), % [3]

Вже декілька років та території України існують и працюють компанії зі значним залученням польського інвестування: «Церсаніт»,

«Барлінек», «Новий Стиль», «Кен-Пак», «Інтер-Гроклін», «Полімекс-Мостосталь», «Снежка-Україна», ПАТ «Кредобанк», ПАТ «Ідея-банк», «PZU Україна»), найбільший польський ритейлер «LPP SA».

Відповідно даним ДСУ на період 2016 року в економіку Польщі було вкладено 0,9 млн. дол. США прямих українських інвестицій, це складає 7,5% від усього обсягу інвестицій, що надходять в Україну до економіки країн-членів Європейського Союзу. Проте, відповідно наявної інформації, сума усіх реальних інвестицій з України до Польщі в РП, які за певними причинами не зараховані до звітів державної статистики – понад 1 млрд. дол. США. Найбільшими українськими інвестиційними проектами в Республіці Польща варто назвати: металургійний комбінат «Гута Ченстохова» (інвестор – «ІСД»), «Т.В. Fruit Dwikozy» (інвестор – компанія «Т.В. Fruit»), завод судобудівництва «Сточне Гданське» (інвестор – «ІСД»), , сироварний завод «Ostrowia» (інвестор – група компаній «Milkiland») «Гута Покуй» (інвестор – «Приват»), завод з виготовлення освітлювальних приладів «Геліос» (інвестор – «Іскра») [4].

Вкладення капіталу в компанії Польщі має свої переваги. Все більша кількість інвесторів та бізнесменів з СНД та України вже зазначили, що порівняно з іншими країнами ЄС Польща має стабільнішу економіку. Польща посідає перші позиції у Центральній та Східній Європі за показником імпорт-експорт (двостороння торгівля), зростанням ВВП та здатністю протистояти економічним кризам. Втім, варто назвати і інші чинники, які підвищують зацікавленість залучення інвестицій на польський ринок: сприятливий для інвестування економічний клімат, ринок праці з висококваліфікованими кадрами, економіка країни багатовекторна, стабільна макроекономіка, європейська стандартизація виробництва та обслуговування(сприяє підвищенню якості послуг та продукту), гарно розвинута інфраструктура(автотранспорт, залізниця, сфера енергетики, ІТ), яка

дає розвиток іншим галузям економіки, доступність капіталу та фінансів. Зокрема, зареєстрована в РП компанія має більший авторитет та показник надійності в очах членів партнерської та клієнтської баз, зростає кількість замовлень партнерами з Європейського Союзу, сертифікація продукту простіша, ніж для Українських компаній, можливість вільної торгівлі з іншими членами Європейського Союзу без стягнення мита, ведення бізнесу за прозорими та передбачуваними умовами, підвищення кількості можливостей для бізнесу та його оптимізація новими шляхами, фінансова підтримка ведення бізнесу шляхом використання різних фінансових інструментів (кредитування експорту, низькі ставки для банківського кредитування, можливість отримати субсидії, гранти, для певних економічних галузей чи економічних зон - пільг), дозвіл іміграції в РП для ведення бізнесу, надійна акумулятивність для капіталу та залучення європейських банків як посередників у його використанні, присутність на ринку компаній вузької спеціалізації, аутсорсинг послуг, необхідних для сучасного бізнесу, наявність підрядників для високотехнологічних галузей економіки(складний цикл виробництва) [5].

Однак перспективи подальшого розвитку інвестиційного співробітництва між Україною та Республікою Польща, зокрема в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів, значною мірою залежать від активної позиції органів державного управління, бізнес-кіл та недержавних структур обох держав щодо розробки та реалізації спільних інвестиційних проектів.

Українська асоціація венчурного капіталу та прямих інвестицій(Ukrainian Venture Capital and Private Equity Association) [6] є важливим елементом на шляху до залучення іноземного капіталу до української економіки. Зразком її для створення стала Європейська асоціація(Invest Europe). Українська асоціація нараховує 40 членів як міжнародного так і інвестиційного ринку України. Щороку UVCA

створює план розвитку індустрії прямого інвестування, сприяючи розвитку інвестиційних можливостей України, виступає посередником між приватними інвесторами та політичними діячами і підвищує показники інвестиційного клімату України. Таким чином, Міністерство економічного розвитку та торгівлі України за умов макростабілізації та проведення модернізації економіки прогнозувало поживавлення інвестиційної активності у 2016–2019 рр., зокрема за рахунок інвесторів з країн ЄС. Зокрема, згідно з оптимістичним прогнозом Уряду України, обсяги прямих іноземних інвестицій зросли у 2017–2019 рр. на 19,2 %. Натомість, згідно з песимістичним прогнозом, приріст іноземного капіталу у цих роках становив 0,5, 1,0 і 1,9% відповідно [7].

Отже, проаналізувавши сучасний стан та перспективи розвитку українсько-польської інвестиційної співпраці, можна підсумувати, що, незважаючи на наявні проблеми, динаміка інвестиційного співробітництва двох держав (з 2015 р.) демонструє позитивну тенденцію, проте свідчить про суттєве перевищення обсягу польських інвестицій в Україну порівняно з обсягом інвестування українськими підприємцями у Польську державу. Нині існують значні перспективи розвитку інвестиційного співробітництва двох держав, особливе значення в цьому контексті належить міжрегіональному і транскордонному співробітництву, що відіграють роль чинника соціально-економічного розвитку регіонів та підвищення їхньої конкурентоспроможності. Однак це вимагає подальшої активної позиції органів держави, бізнес-кіл та недержавних структур щодо розробки та реалізації спільних інвестиційних проєктів та програм, створення та зміцнення єдиного соціально-економічного простору та динамічного, збалансованого його розвитку, відносного усунення основних регіональних диспропорцій, максимального використання ресурсних особливостей та потенційних можливостей регіонів тощо.

Список використаних джерел:

1. Янків М. Організаційно-економічні засади розвитку українсько-польського транскордонного та міжрегіонального співробітництва. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2014. Вип. 2. С. 256–263.
2. Мазаракі А. Двостороннє співробітництво України та Польщі : стан та можливості активізації. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2010. № 12. С. 257–266.
3. Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна статистика України* : веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/zed.htm (дата звернення: 15.04.2020).
4. Українсько-польське торговельно-економічне співробітництво: інформаційна довідка. *Посольство України в Республіці Польща* : веб-сайт. URL: <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/trade> (дата звернення: 15.04.2020).
5. Інвестування в Польщу. *Асоціація українського бізнесу в Польщі* : веб-сайт. URL: <http://ukrbizpol.org/investuvannya-v-polshhu> (дата звернення: 15.04.2020).
6. Ми інвестуємо в Україну. *Українська асоціації венчурного капіталу та прямих інвестицій* : веб-сайт. URL: <http://uvca.eu/ua/news/the-number-of-deals-with-ukrainiancompanies-has-risen> (дата звернення: 15.04.2020).
7. Україна: перспективи розвитку. *Консенсус-прогноз*. 2015. Вип. 38. 28 с.

Науковий керівник: **Марченко Іван Сергійович**, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародних економічних відносин імені Артура Голікова, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ: МІЖ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПРАВА ТА ПРАВОПОРУШЕННЯМ

Шипова Дарія Андріївна,
студентка 2-го курсу
факультету консалтингу і міжнародного бізнесу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця,
dariyaa.shipova@gmail.com

На сьогодні, питання щодо проведення дискусій за межами відносин уряду та ЗМІ набуло широкого розголосу серед активних медіа-користувачів. Так, процес популяризації соціального програмного забезпечення як основного інструменту формування Інтернет-спільноти, став передумовою до розвитку аматорської журналістики у світі. Незважаючи на існування основних принципів поширення інформації, з кожним днем все частіше фіксуються випадки порушення міжнародних принципів регулювання інформаційного простору та обмеження конституційних прав людини. Саме тому демократизація засобів масової інформації є пріоритетним напрямком на шляху до формування ефективної системи комунікації між громадянами та урядом країни.

Отже, метою даної роботи є визначення особливостей реалізації прав суб'єктів інформаційної діяльності та з'ясування ролі державного втручання у суспільні відносини, пов'язані з використанням мережі Інтернет.

Як відомо, країнами, в яких засоби масової інформації підлягають найбільш жорсткому регулюванню, вважаються Китай та Іран. З метою зменшення політичної напруженості в країнах, високопосадовці впроваджують численні системи моніторингу, що дозволяють урядовим органам контролювати настрої населення та знаходити «слабкі місця» його представників. Зокрема, Іран, зустрівачи у 2009

році «Зелену революцію», представив новий високотехнологічний апарат для прямого блокування одних комунікацій в Інтернеті, одночасно стежачи за іншими, щоб залякати інакодумців [12].

Натомість, уряд та священнослужителі визнали нову арену, створену соціальним програмним забезпеченням, що дозволяє людям вільно висловлювати свої погляди та невдоволення, і почали заохочувати провладні блоги та форуми до процвітання, зберігаючи жорсткий контроль над тими, які критично ставляться до адміністрації. Мета таких операцій полягає в тому, щоб краще зрозуміти блогосферу та вплинути на дискусії та діалоги, що відбуваються, просуваючи веб-журнали, затверджені владою, вважає блогер Хоссейн Дерахшан [11].

Визнання факту існування комунікаційної платформи, яка забезпечує встановлення зв'язку між одностудцями, сприяє стрімкому розвитку різних інструментів спілкування в межах єдиного Інтернет – простору. У результаті цього, значна частина іранської молоді захоплюється ліберальним способом життя, який надає мережа. «Інтернет – це незалежний простір, відносно доступний, відносно неконтрольований», – пояснює жінка-веб-реєстратор Махса Шекарлу [4].

Серед об'єктивних причин намагань влади забезпечити доступ громадян держави до конкретних інформаційних систем, є надія на успішне врегулювання соціально–політичних конфліктів, що мають місце на території зазначених вище країн. Колишній міністр культури Ірану та ісламського керівництва Мохаммед Хосейн Саффар-Харанді заявив: «Ієрархічна структура реального світу перешкоджає розкриттю істини, тоді як у віртуальному світі це не так. Використовуючи новітні технології, нове покоління іранців може привести до ладу численні речі, ніколи не завершені за останні три десятиліття [ісламської революції]» [10].

Встановлення спеціального механізму обмеження прав людини шляхом неналежного застосування норм міжнародного та національного права, часто призводить до порушення прав та законних інтересів окремих осіб.

Так, на час виконання владних повноважень, колишній прем'єр-міністр Китаю Вень Цзябао закликав Інтернет та інших медіа-операторів в Китаї проявити певну міру самоцензури, оскільки інтереси нації, за його словами, стоять перед свободою слова. На щорічному засіданні парламенту 14 березня прем'єр-міністр заявив: «Кожен громадянин має свободу слова та публікування, але [кожен] громадянин повинен дотримуватися закону, захищати національні інтереси та інтереси суспільства» [11].

Варто зазначити, що застосування превентивної практики здійснення інформаційної діяльності, не завжди забезпечує захист прав медіа-користувачів. Про це свідчить збільшення кількості випадків притягнення до юридичної відповідальності осіб, звинувачених у завданні шкоди інтересам країни, суспільства чи колективу; розкраданні чи шпигунстві для отримання або незаконного постачання державних таємниць тощо.

Яскравим прикладом є арешт першого в історії Китаю кібердисидента, борця за громадянські права, – Хуанг Ци. Чоловік є засновником новинного веб-сайту 64 Tianwang в Китаї, який висвітлює факти порушення прав людини та протести. В офіційній заяві зазначається, що його визнали винним у навмисному поширенні державної таємниці за кордон. Раніше Хуанг Ци вже було заарештовано у зв'язку з його активною журналістською діяльністю [1].

Адвокати Хуанга, Суй Мукін та Лі Цзінлін в лютому 2017 року зустрілися з представниками національної безпеки міста Міньян, щоб обговорити справу підзахисного. Згідно з їх доповіддю за

результатами зустрічі, офіцери повідомили, що справа Хуанга належить до «державної таємниці», оскільки в квітні 2016 року Хуанг розмістив в Інтернеті документ від уряду міста Міньян та партійних чиновників, в якому Хуанг значиться як мішень для майбутнього переслідування активістів, які працювали на сайті 64 Tianwang [8].

Як повідомляється, позивач Чень Тяньмао сфотографував документ і надав його Хуангу, який опублікував його на веб-сайті 64 Tianwang. Потім урядовці класифікували документ як «цілком таємний», скориставшись розкритикованою прогалиною у китайському законодавстві про державну таємницю.

З метою кращого розуміння ситуації, варто звернутися до положень внутрішнього законодавства Китаю, що впливають на свободу вираження поглядів. Так, відповідно до ст. 5 із тлумачення деяких питань, що стосуються конкретних законів, які застосовуються при розгляді справ про крадіжку та шпигунство з метою отримання чи незаконного надання державної таємниці чи розвідувальних даних іноземцям (2000.11.20), будь-яка особа, яка знає або повинна знати, що предмет, не позначений таємницею, стосується безпеки та інтересів нації та викрадає, набуває шляхом шпигунства або придбання для нього або незаконного постачання іноземцю, притягується до кримінальної відповідальності та карається відповідно до статті 111 Кримінального закону за крадіжку та шпигунство з метою отримання чи незаконного надання державної таємниці чи розвідувальних даних іноземцям [9].

Згідно зі ст. 4 із опису заходів з імплементації Закону про охорону державної таємниці (1990.04.25), будь-яке питання, яке спричинило б за собою будь-яке з наступних наслідків, якщо воно було оприлюднене, підпадає під дію державної таємниці та конкретного ступеня секретності:

- ставить під загрозу здатність національного уряду підтримувати стабільність та захищати себе;
- впливає на цілісність та єдність нації, солідарність між народами або соціальну стабільність;
- завдає шкоди політичним чи економічним інтересам нації стосовно зовнішнього світу;
- впливає на безпеку будь-якого національного лідера чи іноземного чиновника;
- перешкоджає важливій національній роботі з охорони праці;
- призводить до зниження ефективності чи надійності будь-яких заходів щодо захисту державної таємниці;
- послаблює економіку чи технологічну силу країни;
- змушує будь-який національний орган втрачати здатність здійснювати свої законні повноваження [9].

З огляду на зазначені підстави, 29 липня 2019 року проміжний суд Мін'янь в провінції Сичуань визнав Хуанг Ци винним у «навмисному витіканні державної таємниці» та «незаконному наданні державних таємниць іноземним особам» та призначив покарання за сукупністю вироків строком на 12 років з подальшим позбавленням політичних прав на чотири роки та штрафом у розмірі 20 000 юанів (приблизно 2500 EUR) [5].

Повідомляється, що низка правозахисних організацій активно висловлюють занепокоєння у зв'язку з неналежним поведінням із засудженим та умовами його утримання. Зокрема, Обсерваторія із захисту правозахисників разом із представниками Всесвітньої організації проти катувань (ОМСТ), намагаються привернути увагу більшості до поганого самопочуття чоловіка, що пов'язано з його хронічними захворюваннями серця та нирок. Наразі їхня діяльність спрямована на заклик до влади Китаю надати містеру Хуангу адекватне медичне лікування [2]. Обсерваторія вкотре нагадує, що у

квітні 2018 року Робоча група Організації Об'єднаних Націй (ООН) з питань довільних затримань виступила з висновком [3], який оголосив, що тримання під вартою пана Хуанга є безпідставним. Однак уряд Китаю продовжує ігнорувати рекомендацію Робочої групи щодо звільнення пана Хуанга та отримання ним компенсації.

До правозахисного процесу долучаються і працівники Міжнародної федерації за права людини [2]. Як відомо, основною метою організації є консолідація зусиль у здійсненні заходів парламентського та громадського контролю за дотриманням прав і свобод громадян. Федерація намагається акцентувати увагу на виконанні урядом Китаю своїх міжнародних зобов'язань щодо гарантій справедливого судового розгляду і верховенства права.

Враховуючи специфіку даної судової справи, можна припустити, що обмежена свобода вираження поглядів дозволяє уряду Китаю краще контролювати потенційно проблемні соціальні питання. З метою застосування інформаційної цензури, посилення на певні суперечливі події та політичні рухи, а також доступ до веб-сторінок, які влада КНР вважає «небезпечними» або такими, що «загрожують державній безпеці», залишаються заблокованими; а вміст, який оскаржується владою КНР або підлягає критиці, відсутній у багатьох публікаціях та підконтрольний КПК [7].

Незважаючи на перешкоди для доступу до засобів публікації та безпеки, пов'язану з публікацією політичних новин та інформації, члени китайської «еліти за свободу слова» здатні висловлювати занепокоєння та критику щодо уряду з меншим страхом покарання, ніж пересічний китайський громадянин. У цю групу входять керівники верховної влади та Комуністичної партії, патронати таких лідерів і, меншою мірою, науковці та професійні журналісти.

Тим не менш, китайська влада визнає, що для середньостатистичної людини повинні бути канали, щоб висловити

своє невдоволення урядом. Причини цього визнання – це не стурбованість правами людини, а скоріше прагматичне визнання того, що наявність офіційно затверджених та контрольованих каналів може допомогти зберегти монополію Комуністичної партії на владу в країні [6].

Очевидно, що на процес уніфікації правових категорій у сфері інформаційної діяльності, значний вплив здійснює соціалістична ідеологія і діяльність демократичних політичних партій КНР. Через це більшість статей нормативно–правових актів містять прямі вказівки щодо дотримання вимог соціалістичного духу країни. Зокрема, відповідно до Повідомлень про певні проблеми з останнім виданням періодичних видань (1998.10.16), публікація періодичних видань повинна здійснюватися відповідно до партійних положень, настанов та політик, підпорядковуватися загальній ситуації та відповідати вимогам цивілізації соціалістичного духу. Окрім цього, на підставі п.3 Повідомлення про подальше посилення адміністрацією підбору статей для газет та періодичних видань (2002.02.25), видавничий бізнес повинен дотримуватися шляху служіння народу та служіння соціалізму, дотримуватися вказівок марксизму, ленінізму, теорії думки Мао Цзедуня та Ден Сяопіна, а також розповсюджувати та накопичувати наукові технології та культурні знання, вигідні економічному розвитку і соціальному прогресу [9].

Як бачимо, свобода вираження поглядів і поширення інформації перебуває у прямій залежності від рішень організаційно–політичних інститутів країни. У процесі визначення її внутрішньо- та зовнішньополітичного курсу, голови держав повинні формувати цілісну систему регулювання суспільних відносин з урахуванням вимог сучасного інформаційного простору. Разом з тим, комплекс дій щодо організації контролю за дотриманням законодавства у сфері

інформаційної безпеки, має враховувати інтереси усіх верств населення, незалежно від соціальної ієрархії у країні.

Отже, за умови посилення захисту та локалізації даних в інтересах національної безпеки країни, можливе загострення питання щодо визначення межі між реалізацією права на свободу вираження поглядів і класифікацією правопорушень у відповідній сфері. Саме тому доцільним є впровадження системи моніторингу судової практики, пов'язаної з розглядом питань стосовно діяльності осіб у мережі Інтернет, що дозволить ефективно скоординувати роботу правоохоронних органів держави у сфері захисту інформаційних прав людини.

Список використаних джерел:

1. В Китаї засуджено кібер-дисидента. URL: [https://comments.ua/ua/news/it/629747 – v – kitai – zasudzheno –kiber – disidenta.html](https://comments.ua/ua/news/it/629747-v-kitai-zasudzheno-kiber-disidenta.html) (Last Accessed: 30.04.2020).
2. China: Huang Qi sentenced to 12 years in prison. URL: [https://www.fidh.org/en/issues/human – rights–defenders/china–huang–qi–sentenced–to–12–years–in–prison](https://www.fidh.org/en/issues/human-rights-defenders/china-huang-qi-sentenced-to-12-years-in-prison) (Last Accessed: 30.04.2020).
3. China: UN human rights experts gravely concerned about Huang Qi's health. URL: [https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID =24036&LangID=E](https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=24036&LangID=E) (Last Accessed: 30.04.2020).
4. Cyber Dissidents. URL: [https://www.journeyman.tv/film/2415/cyber–dissidents](https://www.journeyman.tv/film/2415/cyber-dissidents) (Last Accessed: 30.04.2020).
5. DETENTION OF HUANG QI. URL: [https://www.frontlinedefenders.org/en/case/detention–huang–qi](https://www.frontlinedefenders.org/en/case/detention-huang-qi) (Last Accessed: 30.04.2020).
6. Freedom of Expression in China: A Privilege, Not a Right. URL: [https://www.cecc.gov/freedom–of–expression – in –china – a – privilege – not – a – right](https://www.cecc.gov/freedom-of-expression-in-china-a-privilege-not-a-right) (Last Accessed: 30.04.2020).

7. Freedom on the Net Report: China. URL: <https://web.archive.org/web/20110423033632/http://www.freedomhouse.org/images/File/FotN/China2011.pdf> (Last Accessed: 30.04.2020).

8. Huang Qi (黃琦). URL: <https://www.nchrd.org/2016/12/huang-qi/> (Last Accessed: 30.04.2020).

9. International Agreements and Domestic Legislation Affecting Freedom of Expression. URL: <https://www.cecc.gov/international-agreements-and-domestic-legislation-affecting-freedom-of-expression> (Last Accessed: 30.04.2020).

10. Politics/Technology: The Persian blogosphere. URL: <https://wanabehuman.blogspot.com/2006/04/politicstechnology-persian-blogosphere.html> (Last Accessed: 30.04.2020).

11. Politics/Technology: Social software and cyber dissidence. URL: <https://wanabehuman.blogspot.com/2006/04/politicstechnology-social-software-and.html> (Last Accessed: 30.04.2020).

12. Senate to Hillary: Support Cyber-Dissidents. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052970203946904574300641911723378> (Last Accessed: 30.04.2020).

Науковий керівник: **Доценко Олена Михайлівна**, кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри міжнародного бізнесу та економічного аналізу Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ARTIFICIAL INTELLIGENCE TECHNOLOGY AS ONE OF THE KEY TRENDS IN THE HOSPITALITY INDUSTRY

Yurchenko Oleksii,

3rd-year student of the computer science department,
Kharkiv National University of Radioelectronics,
oleksii.yurchenko@nure.ua

The hospitality industry is one of the most promising and fastest growing sectors of the economy, accounting for about 6% of the world gross national product (GNP) and 5% of listed tax revenues. A huge number of different factors affect the competitiveness of the hotel, among them – location, room stock, stars, infrastructure, logistics, room price, availability of attractions near the hotel and others. However, these factors are not the determinants of the success of a hotel company nowadays. For real preservation and strengthening of its positions the hotel always needs new, unique ideas. Competition is the very incentive for fresh ideas, and it is mainly the competition that regulates the decisions and actions of hotel service providers. Thus, the sphere of hotel industry has been using internet technologies and specially developed software for quite a long time, which allows to carry out effective policy in the sphere of international settlements and mutual settlements of head hotel network offices and their branches, largest international hotel enterprises, mobile internet portals. However, the use of Internet technologies no longer gives the hotel a competitive advantage, as these technologies are used by virtually all enterprises in the industry. Therefore, modern hotels that want to gain a competitive advantage in the digital economy era face the challenge of finding technological innovations that will ensure a significant influx of customers, improve service levels, and optimize resources. Such technological innovation is artificial intelligence (AI).

Artificial Intelligence, according to experts [1], is one of the most popular technological innovations in the hotel business in the last 5 years. By 2030, the economic effect of using artificial intelligence will reach \$13 trillion. A survey of the world's leading hoteliers showed that 72% [2] of them have already started to implement artificial intelligence technologies or expect to do so in their business in the near future.

Inclusion of AI technologies in hotels allows improving the quality and efficiency of hotel operations in the following directions [3]:

1. Improvement of customer service. Artificial intelligence and machine learning technologies offer a huge number of opportunities to improve the quality of customer service: personalized service, adapting products and services to meet customer needs, understanding what your customers think about the service (using mood analysis), and so on.

2. Increasing the productivity of employees. AI allows to optimize essentially all business processes: distribution of resources, automation of simple and repeated processes (there are tens of processes which can be simplified and reduced - marketing, sales, support of clients, management of chains of deliveries in electronic commerce, detection of swindle in financial sector forecasting of expenses and volumes of sales, loading of number capital and other accounting, settlement and administrative problems).

3. Cyber security. Using machine learning to detect abnormal situations that may be a sign of a security breach.

4. Optimization of decision-making processes. AI technologies can effectively use the large amount of statistical data that is collected about hotel activities every day. Using machine learning algorithms, special templates can be defined for management decision making. Using machine learning, informed decisions can be made based on large data, KPI can be managed, potential claims can be identified and managed.

Taking into account the benefits of using KPIs in the hospitality industry, as well as the experience gained from innovations, seven major technology trends in the hospitality industry for 2020 can be highlighted:

1. Automation of customer service. The most popular application of AI in hotel business is the use of chat bots and instant answers. Providing quick answers to typical customer questions is a daily task for hotel employees, who take a lot of time. Chat bots allow to serve customers qualitatively, providing them with necessary information at any time of day. For example, Connie, a robot of the Hilton hotel chain, advises guests on tourist attractions, recommends restaurants and constantly learns from these conversations by implementing machine learning technology. In addition, robot cleaners, robot porters and robot waiters can be used. For example, in the hotels of one of the largest networks - Starwood - the first robots have already appeared, serving rooms, and in the Yotel hotel in New York there are robotic storage rooms.

2. Big data. Hotels receive huge amounts of data about their customers every day, and now they can use it to provide quality services, personalization of services. Based on the processing of large data, it is possible to make more accurate forecasts of demand for hotel services.

3. Voice search and voice command technology. Voice command technologies used in the hospitality industry provide visitors with improved quality of stay in a hotel room. Based on voice commands, curtains can be opened, TV can be turned on, microclimate can be adjusted, etc.

4. Internet of Things (IoT). The idea of IoT in hotels is to monitor customer behavior patterns and reduce energy consumption. Using multiple sensors located throughout the room, it is possible to collect information about the individual preferences of the client and then create a smooth operation of the electricity network.

5. Virtual Reality (VR). Using a virtual hotel environment at the booking stage allows the client to get a more accurate picture of the room and the hotel as a whole.

6. Direct booking via application, virtual key and room management. Special mobile applications are becoming a vital technology in the hospitality industry, expanding hotel services and improving service quality.

7. Recognition technologies. Recognition technologies in the hospitality industry include face and fingerprint recognition, which reduces check-in and check-out time, speeds up the process of payment for services rendered, and ensures the security of guests.

However, the majority of companies that implement artificial intelligence (AI) technologies have not yet learned how to really benefit from them, according to a study in which experts from MIT Sloan Management Review and BCG surveyed more than 2.5 thousand heads of companies [4]. The survey showed that 90% of companies invest in AI to some extent, and nine out of ten CEOs agree that these technologies provide a profitable opportunity for business development. At the same time, less than 40% have reported at least minimal commercial gains in the past three years, and seven out of every ten people admitted that the AI has not yet had any impact on their business or that its impact has been minimal.

According to the director of BCG Gamma Leonid Zhukov, the problem is that most companies are still limited to small pilot projects in the field of AI, which do not give serious benefits.

The survey, in particular, showed that when the implementation of AI initiatives is assigned to the director of IT, the chances of real benefit from the implementation are halved. Successful companies integrate AI into their overall business development strategy. The fact that they adhere to such a policy was reported by 88% of respondents, who stated about the

positive impact of technology on their business. Experts point out that those for whom AI is a tool to increase revenues, rather than a means of reducing costs, are more likely to succeed.

Conclusions. In this way, AI technology can significantly increase the competitiveness of a hotel to attract new customers.

Reference:

1. Escobar M. Ch. 7 Hotel Tech Trends Gaining Steam in 2020. *HT* : website. URL: <https://hospitalitytech.com/7-hotel-tech-trends-gaining-steam-2020> (last accessed: 11 April 2020).

2. Martin-Rios C. Hospitality innovation industry report. *École hôtelière de Lausanne* : website. URL: https://industry.ehl.edu/hubfs/HI-Infographic-and-Documents/EHL-Hospitality_Innovation_Industry_Report_2018.pdf (last accessed: 11 April 2020).

3. How to use Artificial Intelligence in the Hospitality Industry. *Revfine* : website. URL: <https://www.revfine.com/artificial-intelligence-hospitality-industry/> (last accessed: 11 April 2020).

4. How to turn AI Into ROI. *BCG* : website. URL: <https://www.bcg.com/featured-insights/how-to/roi-of-ai.aspx> (last accessed: 11 April 2020).

Scientific advisor: **Reshetnyak Olena**, PhD (Economics), scientific advisor, Department of International E-Commerce and Hotel and Restaurant Business, V. N. Karazin Kharkiv National University

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ ТА СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Матеріали Всеукраїнської учнівсько-студентської
науково-практичної конференції 20 травня 2020 року

Українською та англійською мовою текст подається в авторській редакції.

Відповідальні за випуск: Доценко О. М.,

Оригінал-макет: Доценко О. М., Філін А. М., Моїсєєнко В. М.

Адреса організатора:
61002, м. Харків,
майдан свободи, 6
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна
Факультет міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу
Студентське наукове товариство
факультету міжнародних економічних
відносин та туристичного бізнесу,
ауд. 566, e-mai: snt.irtb@gmail.com

